

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ร้อยตำรวจโท ไพฑูรย์ ทะวะลีย์

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2558

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

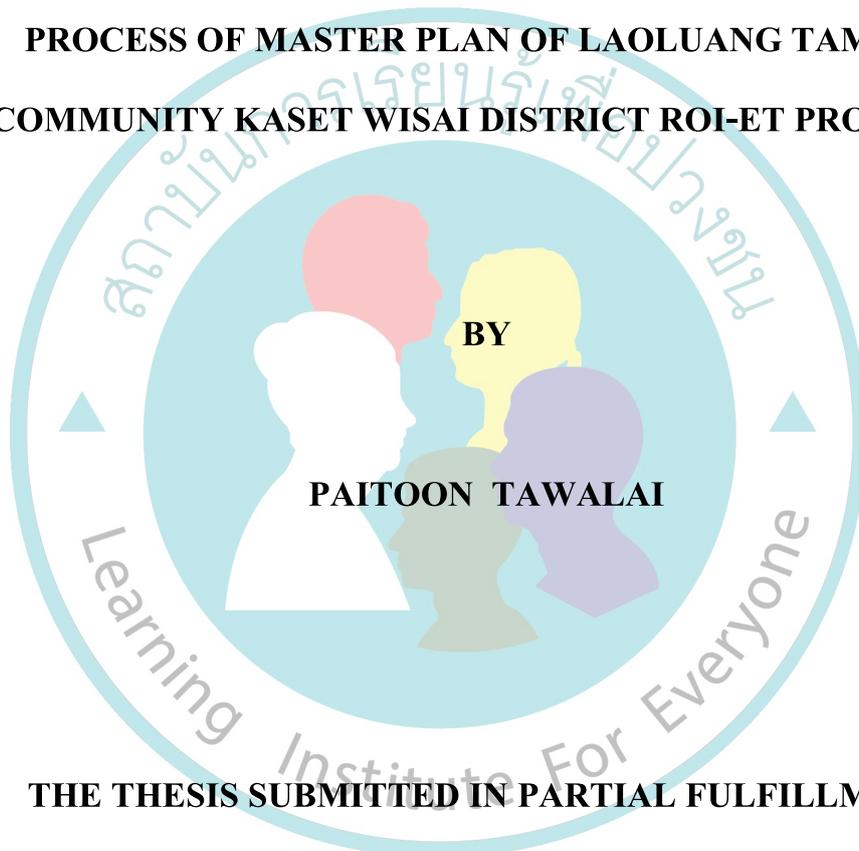
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2015

**PROCESS OF MASTER PLAN OF LAOLUANG TAMBOL
COMMUNITY KASET WISAI DISTRICT ROI-ET PROVINCE**

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2015

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง
ผู้วิจัย	อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
สาขาวิชา	ร้อยตำรวจโท ไพฑูรย์ ทวะละชัย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.เสวี พงศ์พิศ
	ดร.อำคา แสงงาม

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

- ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ
(ดร.สุชาติ ศรียารัตน)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ฐปกระจำง)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสวี พงศ์พิศ)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(ดร.อำคา แสงงาม)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.ทวิช บุญธิรัมย์)
- ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์บุญมาก ปุราสะเก)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง
ชื่อผู้เขียน	อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ชื่อปริญญา	ร้อยตำรวจโทไพฑูรย์ ทะวะลัย
สาขาวิชา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	2558
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ
	ดร.อำคา แสงงาม

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลชุมชนและกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลเหล่าหลวง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 101 ราย/ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและแบบบันทึกข้อมูลชุมชน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ในการอธิบายและวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลชุมชนและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหากระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ผลการวิจัย มีดังนี้ 1.ชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีพัฒนาการมาประมาณ 91 ปี มีทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความสำคัญต่อชีวิตชุมชน ประกอบด้วยแหล่งทำกินที่เป็นดินทรายและดินเค็ม แหล่งน้ำ มีบ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก และมีลำน้ำเสียวใหญ่อยู่ลาดลงมาทางทิศใต้ของชุมชน มีป่าชุมชนประมาณ 800 ไร่ มีแร่หินเกลือจำนวนมาก มีสัตว์ป่าประเภทสัตว์เล็กๆ เช่น กระต่าย แย้ กิ้งก่า และนกต่างๆ มีพืชป่าโปร่งผลัดใบ จำพวกไม้ยางนา พะยอมและพืชผักพื้นบ้าน มีทุนทางปัญญาที่เป็นผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่นในด้านการแพทย์แผนไทยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านการเกษตร ด้านพิธีกรรมและความเชื่อ และด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีทุนทางสังคมที่เป็นกลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ และมีสถานะทางเศรษฐกิจที่เป็นรายได้ 41.82 % รายจ่าย 33.06 % และหนี้สิน 25.12 % ตามลำดับ 2. กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการใน 15 หมู่บ้าน มีนักวิจัยชุมชน จำนวน 26 คน ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น จำนวน 5 คน ตัวแทนข้าราชการ นักพัฒนา และนักวิชาการ จำนวน 4 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 15 คน โดยใช้เวทีการเรียนรู้ประชาวิสัยและพัฒนา (PR&D) ดำเนินการด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน 6 เวที คือ ขั้นตอนที่ 1 เตรียมพื้นที่วิสัยและนักวิจัยชุมชน ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีที่ 2 เรียนรู้ข้อมูลชุมชน ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ขั้นตอนที่ 5 จัดเวทีที่ 4 กำหนดทางเลือก ขั้นตอนที่ 6 จัดเวทีที่ 5 นำแผนหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบลขั้นตอนที่ 7 จัดเวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผน

ผลการจัดเวทีการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง พบว่า ชุมชนมีทุนที่เพียงพอ และสามารถวางแผนการพัฒนานำทุนเหล่านั้นมาใช้ในการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ จึงได้ร่วมกันจัดทำ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้ภายในปี 2562 ตำบลเหล่าหลวง เป็นชุมชนเรียนรู้ ผู้สร้างคน การสร้างงาน และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยมียุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์คือ (1) สร้างคนให้มีจิตอาสา เป็นนักพัฒนา เป็นนักเรียนรู้ เป็นนักประสานเครือข่าย เป็นแบบอย่างที่ดี (2) สร้างงาน ให้มีการจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) สร้างชุมชนเข้มแข็ง ให้มีการจัดการระบบองค์กรชุมชน และมีเครือข่ายกับชุมชนอื่นแบบเกื้อกูล มีธรรมาภิบาล มีโครงการจำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้รอด โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พอเพียง โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคงเข้มแข็ง แข่งขันได้

การสรุปและถอดบทเรียนหลังสิ้นสุดการดำเนินการสามารถสรุปได้ใน 12 ประเด็น คือ (1) พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน (2) เวทีการเรียนรู้ประชาวิสัยและพัฒนา (PR&D) (3) ข้อมูลชุมชน (4) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน (5) การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และสาเหตุ (6) การค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนา (7) การสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน (8) การใช้แบบการพัฒนาที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (catalyst) (9) การเขียนร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง (10) การทำประชาพิจารณ์ร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง (11) การนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง และ (12) แนวคิดในการบูรณาการแผนแม่บทชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้จักตนเอง ทุนและสถานภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาจัดการให้เกิดผลดีต่อการดำเนินวิถีชีวิตในชุมชน และ กระบวนการจัดทำจัดทำแผนแม่บทชุมชน ดังนี้ 1. องค์กรแผนแม่บทชุมชนเป็นวิธีการสร้างชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาในครั้งนี้เสนอเป็นแนวทางสำหรับองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชนที่จะดำเนินการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชน ควรจัดทำแผนแม่บทชุมชนที่บูรณาการทุนและศักยภาพของแต่ละหมู่บ้านให้เป็นแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล 2. องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชน ควรบูรณาการแผนงาน โครงการและกิจกรรม งบประมาณ และกระบวนการพัฒนาในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม (common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster)

Abstract

Thesis Title	Process of Community Master Plan of Tambol Laoluang, Kasetwisai District, Roi-et Province.
Researcher	Paitoon Tawalai
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2015
Principal Thesis Advisor	Ass. Prof. Dr. Seri Phongphit
Associate Thesis Advisor	Dr. Umka Sang-ngam

The purpose of this were to study the information of community and the process of doing the Community Master Plan of Tambol Laoluang. The samples of the study were 101 heads of household or household members. The research instruments were records of household and community data. Quantitative analysis is performed using descriptive statistics included percentage in explanation and community analysis and qualitative data analysis by content analysis for the Community Master Plan.

The study result found that 1. Tambol Laoluang, Kasetwisai District, Roi-et Province has been developed for about 91 years. The important resources of the community play important role for community which consist of sandy soil, saline water with a small water retention pond and Lam Siaw Yai (local river) runs slopes down at the south of the community. There was community forest with 800 acres of lots of salt minerals, animals such as rabbits, birds, iguana lizards and birds. There was local forest with Yang Na (Local Tree) and native vegetation. There were many local wisdoms in the area of medicine, culture, local traditions, the handicrafts, agricultural rituals and beliefs. For group management section, there were social groups, networks, enterprises and public services with as well as income, expenses 41.82% 33.06% 25.12% as follow. 2. The process of doing capital master plan, conducted in 15 villages with 26

community researchers; 5 representative organizations, 4 representing government officials, developers and academics, 2 local wisdoms, and 15 head masters using a learning of people research and development. (PR & D) This research carried out through 7 steps in 6 stages were the 1st step was research field preparation, the 2nd step (The 1st stage) was learned world opening, the 3rd step (the 2nd stage) was learning in community data. The 4th step (the 3rd stage) was community data analysis, the 5th step (the 4th stage) opportunity selection, the 6th step (the 5th stage) was bringing village plan into sub-district level, the 7th step (the 6th stage) was public hearing.

The results of learned stage for Community Master Plan found that these communities were sufficient capital to plan to develop in strengthen the local sufficient economy for themselves. So the added prepared (draft) plan under these communities for vision in B.E. 2562, Laoluang sub-district would be a learning community to building human, job creation, strength communities via 3 strategic approaches: (1) create volunteering human to be developers, learners, coordinators, and good model, (2) job creation for effective fund management, and (3) strong communities creation and effective and good governance network. There were 3 projects; the survived community potential development project, the sufficient community potential development project, and the secured, strong, competitive community potential development project.

The study suggest The conclusions and lessons learned after implementation were 12 points; (1) the area of district and the community researchers (2) learning platform and PR & D (3) Community data (4) community data gathering and analyzing (5) data, problem, need, and causes prioritize (6) finding new alternatives and guides for development (7) vision frameworks and visions of desirable community (8) using plan for development as catalyst (9) draft of Community Master Plan (10) a public hearing of draft Master Community Plan (11) presentation of master plan's draft and (12) The concept of integrating a Community Master Plan.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร.อำคา แสงงาม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ดร.สุชาติ ศรียารัตนย ประธานกรรมการสอบ ดร.ศิริ ปัญญา ฐปกระจำง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก อาจารย์ ดร.ทวิช บุญธิรัมย์ คณบดีบัณฑิตศึกษา และประธานสาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ อาจารย์อัญมณี ชุมณี ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตศึกษา ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้อย่างดี ผู้วิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ตลอดช่วงการศึกษา

ขอขอบคุณ ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงตำราและเอกสารต่างๆ ที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิง คณะนักวิจัยชุมชน ทั้ง 26 ท่าน ชาวบ้านตำบลเหล่าหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวงที่ร่วมเวทีการเรียนรู้ กระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง และทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการศึกษาและการดำเนินการวิจัย รวมถึงเพื่อนนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ รุ่น 1 และรุ่น 2 ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือตลอดมา

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจในการศึกษาตลอดมา ขอทุกคนทุกท่านได้มีชีวิตงาม และพลานามัยแข็งแรง

ร้อยตำรวจโทไพฑูรย์ ทะวะลัย

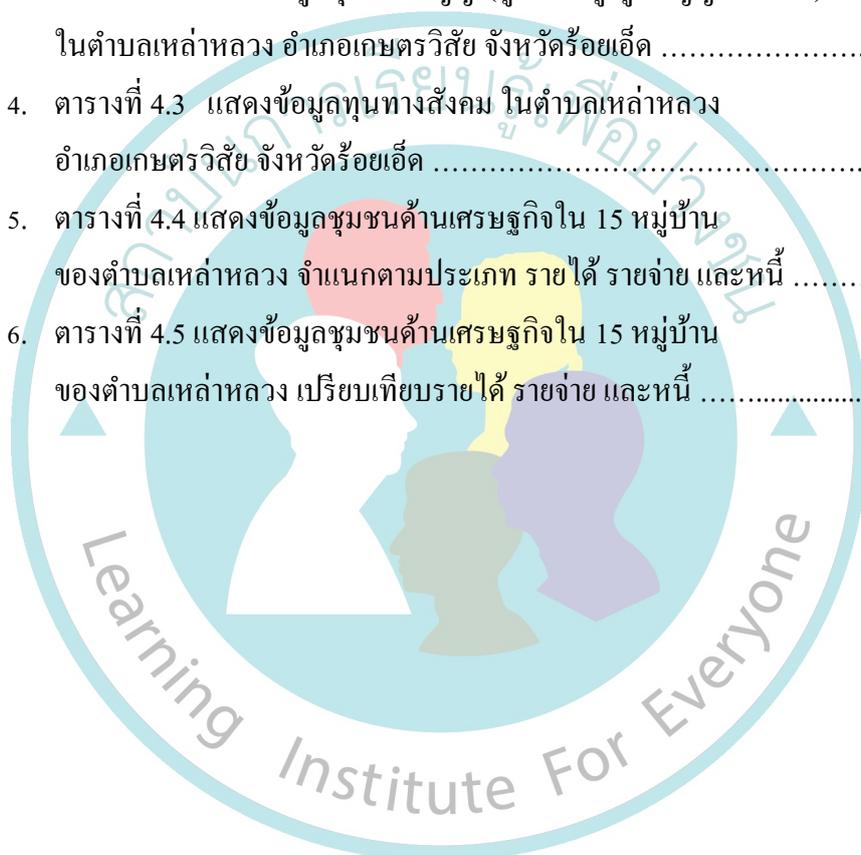
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง.....	4
กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดการทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาธิปไตยและพัฒนา.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	12
ข้อมูลพื้นฐานตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.....	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
กรอบความคิดในการวิจัย.....	21
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย	22
วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย	22
ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	23
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	24

สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	24
วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
การเตรียมนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัย.....	25
4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง	28
ตอนที่ 2 กระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง	42
ตอนที่ 3 (ร่าง) แผนแม่บทชุมชน ตำบลเหล่าหลวง	49
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการศึกษา	59
อภิปรายผลการศึกษา	62
ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	67
ภาคผนวก ก แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและแบบบันทึกข้อมูล ชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.....	70
ภาคผนวก ขรายชื่อนักวิจัยชุมชน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.....	78
ภาคผนวก คข้อมูลครัวเรือนและชุมชน 15 หมู่บ้านตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.....	80
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรม.....	121
ประวัติผู้วิจัย.....	128

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรตำบลเหล่าหลวง.....	23
2. ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทุนทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	33
3. ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทุนทางปัญญา(ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	34
4. ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลทุนทางสังคม ในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	37
5. ตารางที่ 4.4 แสดงข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้าน ของตำบลเหล่าหลวง จำแนกตามประเภท รายได้ รายจ่าย และหนี้	40
6. ตารางที่ 4.5 แสดงข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้าน ของตำบลเหล่าหลวง เปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย และหนี้	41

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ภาพ 2.1 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย.....	24
2. ภาพที่ 1 ชั้นตอนที่ 1 เตรียมพื้นที่วิจัยและนักวิจัยชุมชน.....	121
3. ภาพที่ 2 ชั้นตอนที่ 2 จัดเวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้.....	121
4. ภาพที่ 3 ชั้นตอนที่ 3 จัดเวทีที่ 2 เรียนรู้ข้อมูลชุมชน.....	122
5. ภาพที่ 4 ศึกษาดูงาน กลุ่มเกษตรกรยั่งยืน ต.น้ำอ้อย อ.ค้อวัง จ.ยโสธร.....	123
6. ภาพที่ 5 ศึกษาดูงาน กลุ่มโรงสีชุมชน ต.น้ำอ้อย อ.ค้อวัง จ.ยโสธร.....	124
7. ภาพที่ 6 ชั้นตอนที่ 4 จัดเวทีที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน.....	125
8. ภาพที่ 7 ชั้นตอนที่ 5 จัดเวทีที่ 4 กำหนดทางเลือก.....	126
9. ภาพที่ 8 ชั้นตอนที่ 6 จัดเวทีที่ 5 นำแผนหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบล.....	126
10. ภาพที่ 9 ชั้นตอนที่ 7 จัดเวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผน.....	127

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาของไทยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเป็นไปตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยในฉบับแรกๆ เน้นเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่การพัฒนาชนบทในอดีตเกิดจากการวางแผนของคนนอกชุมชน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ซึ่งเป็นการวางแผนพัฒนาจากระดับบนลงสู่ระดับล่าง ผลที่ตามมา คือ การนำทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นมาเปลี่ยนให้เป็นเงินของคนส่วนน้อย ทำให้ทรัพยากรต่างๆ ทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรสังคม และวัฒนธรรมของชนบททรุดโทรมหรืออ่อนแอ หรือถูกทำลายลง เกิดช่องว่างระหว่างคนชนบทและเมือง การพัฒนาที่เกิดจากการกำหนดจากข้างนอกซึ่งโดยมากไม่ได้เข้าใจชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริงจึงไม่สอดคล้องกับความจำเป็นต้องการที่แท้จริง การรวมศูนย์กลางโดยใช้วิชาการจากภายนอกมาเป็นตัวตั้ง ทำให้ไม่เข้าใจชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และไม่เข้าใจความเป็นจริงของประเทศไทย ส่งผลให้อ่อนแอทั้งชาติ การแก้ปัญหาจึงไม่สัมฤทธิ์ผล (ประเวศ วะสี, 2551) จากการกระจายอำนาจรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผลให้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในระดับชุมชนและท้องถิ่นมีการขยายตัวมากขึ้น (โกวิท พวงงาม, 2546; ประยงค์ รัตนรงค์, 2548) แผนแม่บทชุมชน คือ ผลของการเรียนรู้ของชุมชน การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา กระบวนการแผนแม่บทชุมชนจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2546; ประยงค์ รัตนรงค์, 2548)

กระบวนการเรียนรู้การทำแผนแม่บทชุมชน ทำให้ชุมชนแยกแยะได้ว่า จะผลิตอะไร เพื่อการบริโภคอุปโภคภายในชุมชน ในตำบล ในเครือข่ายท้องถิ่น เพื่อลดรายจ่าย ซึ่งเท่ากับเพิ่มรายได้ เพราะการทำแผนแม่บทชุมชนเป็นการจัดระเบียบชีวิตของชุมชนใหม่ จัดระเบียบการผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบสวัสดิการ ระบบสุขภาพ และระบบย่อยอื่นๆ ที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ (เสรี พงศ์พิศ, 2555) การทำแผนแม่บทชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และอยู่อย่างมีแบบมีแผน ตำบลจะเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนา โดยชุมชนเป็นผู้วางแผนและเป็นผู้ดำเนินการหลักในทุกขั้นตอน มีหน่วยงานราชการ เอกชน วิชาการ และอื่นๆ จากภายนอกไปช่วยให้การส่งเสริมสนับสนุน นี่คือหัวใจของแผน และแนวคิดที่ว่าด้วยการ

พัฒนาบูรณาการ การเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง และทุกฝ่ายประสานพลังกันทำงานไม่แบ่งเขาแบ่งเราอีกต่อไป เมื่อทุกตำบลมีแผนแม่บทของตนเองแล้ว จะเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองได้ ฟังตนเองได้ก็เป็นอิสระทางความคิด คนที่เป็นอิสระทางความคิดสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้ อย่างน่าอัศจรรย์ (เสรี พงศ์พิศ, 2552) การเรียนรู้และการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ทำให้ค้นพบว่า มี “ทุน” (capital) ในท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ คือ ทุนทางสังคม (social capital) ทุนที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันของผู้คนเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดกองทุน เกิดกลุ่ม ออมทรัพย์ ทำให้มีแหล่งเงินกู้ สวัสดิการ ยามปกติและยามฉุกเฉิน มีเพื่อน มีพี่มีน้องที่คอยช่วยเหลือ ในยามลำบาก ในการทำมาหากิน ดังนั้นสิ่งที่ควรส่งเสริมมากที่สุด คือ การเรียนรู้ที่ทำให้คนสามารถอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีกินในท้องถิ่นของตนเองได้ ช่วยตนเองได้ ช่วยคนอื่นได้ เข้าใจ รากเหง้าของตนเอง และแสวงหาทางออกที่เหมาะสม (เสรี พงศ์พิศ, 2555)

การจัดทำแผนแม่บทชุมชนเป็นกระบวนการในการสร้างแผนการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องเป็นคนลงมือทำเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่เตรียมความคิด เตรียมชุมชน เตรียมทีมงาน สார்วจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาทำเป็นแผนเป็น โครงการกิจกรรมและทำประชาพิจารณ์ แล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติ (เสรี พงศ์พิศ, 2546) โดยมีตัวอย่างชุมชนไม่เรียงที่จังหวัด นครศรีธรรมราช (ประยงค์ ธรรมรงค์, 2546) และชุมชนเขาคราม จังหวัดกระบี่ (เชษฐา มุคุระ, 2544) เป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการทำแผนแม่บทชุมชน โดยใช้กระบวนการประชาพิจัย ซึ่ง เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ (2545) ได้อธิบายกระบวนการประชาพิจัยว่าเป็น กระบวนการวิจัยและพัฒนาของประชาชนมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการประชาพิจัย การเรียนรู้ในกระบวนการประชาพิจัย คือ การเรียนรู้ที่เน้นให้คนที่เข้าร่วมกระบวนการรู้จักตนเองและรู้จักโลก การรู้จักตนเองและรู้จักโลกต้องการข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ชุมชน และเงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หรือมีอิทธิพลต่อชีวิตและชุมชนของตนเอง การดำเนินกระบวนการประชาพิจัยจึงมีเครื่องมือและวิธีการชุดหนึ่ง เพื่อช่วยให้เข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการประชาพิจัยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ คือ 1) มีขอบเขตพื้นที่ของการทำประชาพิจัยชัดเจนและเหมาะสม 2) ให้ความสำคัญกับคนหรือผู้เข้าร่วมและประสานบทบาทของคนในกระบวนการเรียนรู้ 3) มีเวทีการเรียนรู้เป็นสื่อในการชุมนุมเสวนา 4) มีข้อมูลที่สะท้อนความจริงของชีวิตและสังคมเป็นฐานของการเรียนรู้ 5) มีการสร้างเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วม (คน) และลักษณะเฉพาะพื้นที่เพื่อใช้ในกระบวนการประชาพิจัย 6) มีแผนแม่บทชุมชนเป็นผลของกระบวนการเรียนรู้ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 7,961 คน แบ่งเป็นชาย 3,907 คน หญิง 4,054 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,542 ครัวเรือน ประชากรประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมโดยการทำนาปีเป็นหลัก

หลังจากนั้นจะอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ ผลผลิตข้าวเก็บไว้บริโภคในครอบครัวที่เหลือนำไปจำหน่ายกับพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์ ขาดพลังต่อรอง และสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นดินเค็ม และดินทรายไม่อุ้มน้ำ และมีชั้นเกลือหินอยู่ใต้พื้นดิน มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญเพียงแหล่งเดียว คือลำน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งไหลผ่านทางตอนล่างของตำบลและเป็นแนวเขตแบ่งกับตำบลน้ำอ้อม แต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากนักเนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และขาดคลองส่งน้ำเข้าไปในพื้นที่เกษตร ปริมาณน้ำฝนมีมากในฤดูฝนจึงไหลลงสู่แม่น้ำมูล และบางครั้งก็ล้นตลิ่งสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตร ทำให้ได้ผลผลิตน้อย เฉลี่ย 250 – 350 กิโลกรัม ส่วนอาชีพรองและอาชีพเสริมคือ เลี้ยงไหม โคน กระบือ เป็นต้น จากการพัฒนาตำบลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมามุ่งเน้น โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ซึ่งไม่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ในช่วงต้น สามารถดำเนินการไปได้ดี แต่ต่อมาประสบปัญหาต่างๆ เช่น ไม่มีตลาดจำหน่าย แข่งขันกับตลาดภายนอกไม่ได้ ปัญหาลิขสิทธิ์ และอื่นๆ การพัฒนาไม่มีแผนดำเนินการที่ตรงกับปัญหาพัฒนา ทำให้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วม และจากนโยบายประชานิยม ทำให้ประชาชนหวังพึ่งพิงภาครัฐ จากเงิน ภัยแล้ง ภัยน้ำท่วม และกองทุนต่างๆ ดังนั้นในการพัฒนาตำบลเพื่อสร้างความเข้มแข็งนั้น การมีส่วนร่วมของชาวบ้านจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ปัญหาที่ผ่านมาคือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมหรือพัฒนา ขาดเครื่องมือ วิธีการและทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงไม่สามารถนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาได้อย่างแท้จริง และสิ่งที่ต้องเรียนรู้ก็คือ หลักการและวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Action Learning) เพราะว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชาวบ้านเป็นการเรียนรู้ที่นำไปเรียนรู้ไป และการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้จะต้องมีความหลากหลาย ที่มีทั้งการอบรม ศึกษาดูงาน ทดลองทำ สรุปร่วมกัน (องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง, 2556)

ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานราชการ และมีส่วนร่วมในเครือข่ายงานพัฒนาท้องถิ่นของตำบลเหล่าหลวงจึงสนใจที่จะร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแผนแม่บทชุมชน (ประชาพิชยและพัฒนา) เป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมกันค้นหาปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไข พร้อมทั้งจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินงานทุกขั้นตอน อันจะส่งผลให้เกิดชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลชุมชนของตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ศึกษากระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขต หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง

1. ด้านพื้นที่ คือ หมู่บ้านในตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแบ่งเป็นเขตปกครองตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน
2. ด้านเนื้อหา
 - 2.1 การศึกษาบริบทของตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการชุมชน ชุมชนที่เป็นทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคม และสถานภาพทางเศรษฐกิจ
 - 2.2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. ด้านระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่เดือน มกราคม - เดือนกันยายน 2557

กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่มีถิ่นพำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน จำนวน 1,542 คน/ครัวเรือน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 ราย/ครัวเรือน

คำถามสำคัญในการวิจัย

ข้อมูลชุมชนและกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **แผนแม่บทชุมชน** หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่นของตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นแผนชีวิตหรือแผนยุทธศาสตร์ กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ พันธกิจ โครงการ กิจกรรม ร่วมกัน เพื่อนำไปปฏิบัติร่วมกัน
2. **กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน** หมายถึง ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยการใช้หลักประชาพิจัยและพัฒนา (people research and development-PR&D) ใน 7 ขั้นตอน คือขั้นเตรียมการและเวทีการเรียนรู้ 6 เวที โดยมีตัวแทนของหมู่บ้านเป็นคณะนักวิจัยชุมชน จัดทำข้อมูลและร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. **เวทีการเรียนรู้ประชาพิจัยและพัฒนา** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่ทำให้ชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ค้นพบ “ทุน” และ “ศักยภาพ” ของตนเอง และร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน
4. **ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง** หมายถึง ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน และข้อมูลทุนชุมชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อมูลชุมชนของตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่นำไปสู่การจัดทำแผนแม่บทชุมชน
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง ได้ร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวงที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และความต้องการของชุมชน สามารถนำไปบูรณาการแผนพัฒนาตำบลเพื่อการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่นที่พึ่งตนเอง สร้างความเข้มแข็ง (empowerment) ในระดับตำบล

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดหัวข้อเพื่อนำไปสู่การสร้างความคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการทำแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา
2. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อมูลพื้นฐานตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กรอบความคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา การทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา เสรี พงศ์พิศ (2545-2549) ได้ให้แนวคิดและนิยามไว้ว่า “แผนแม่บทชุมชน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็น “ทุน” ที่แท้จริงของตนเองและพบแนวทางในการพัฒนาทุนไปสู่การพึ่งตนเอง” และได้กล่าวถึงที่มาว่า “กระบวนการเรียนรู้ เป็นกรอบการทำงานที่พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนของมูลนิธิหมู่บ้านร่วมกับภาคีที่ทำงานกับผู้นำและองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรเอกชนทั่วประเทศไทยในระยะ 20 กว่าปีที่ผ่านมา และตั้งชื่อว่า “ประชาพิจารณ์” หรือชื่อเต็มว่า “ประชาพิจารณ์และการพัฒนา” (people research and development-PR&D) การทำประชาพิจารณ์เป็นวิธีการค้นหาคำตอบสำหรับชีวิตของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน เป็น “นวัตกรรม” ของชุมชนไทย ที่ UNDP (unitedn ations development program) หรือสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ นำไปเผยแพร่ทั่วโลก และมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดให้การยอมรับและเผยแพร่ไปยังหลายประเทศในแอฟริกาและละตินอเมริกา”

ทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบ เนื้อหา กระบวนการ และเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า “ประชาพิชัยและพัฒนา” ดังนี้ 1) เป็นวิธีการวิจัยโดยประชาชน/ชุมชนเป็นผู้วิจัยเอง มี “คนนอก” เป็นพี่เลี้ยงและเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการทำงาน (facilitator) ร่วมกันเรียนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน และรู้จักโลกแบบรุກ เพื่อสืบค้น ตำรวจ วิจัย “ทุนและศักยภาพ” ที่แท้จริงของตนเองพร้อมกับแนวทางในการพัฒนาโดยไม่ต้องรอรัฐหรือใครที่โหนมาช่วย ในกระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นการค้นหาความเชื่อมั่นที่หายไปพร้อมกับการพัฒนาสมัยใหม่ให้กลับคืนมา ทำให้เชื่อมั่นในตัวเอง ภูมิใจในรากเหง้าเผ่าพันธุ์ ท้องถิ่นไม่ถูกถูกภูมิปัญญาของตนเอง และช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในชุมชนกลับฟื้นคืนมา ทำให้ชุมชนค้นพบจิตวิญญาณของตนเอง ระบบคุณค่า ความดีงามต่างๆ ค้นพบความรู้ ภูมิปัญญา ที่เป็น “ต้นทุน” ของชุมชน ทำให้ชุมชนหลุดพ้นจากวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบรับ มาเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ใหม่แบบเชื่อมโยงหรือบูรณาการ และจัดการแบบผนึกพลัง (synergy) ทำให้เกิดวงจรชีวิตใหม่ในชุมชนได้อย่างเป็นระบบ 2) เป็นวิธีการวิจัยของประชาชน/ชุมชน โดยการร่วมกันสืบค้นหาข้อมูลที่ทำให้รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม รู้จักศักยภาพและทุน รู้รายรับ รายจ่าย และหนี้สิน และทำการวิเคราะห์ข้อมูล จนมองเห็นทางออก และร่วมกันทำแผนแม่บทการพัฒนา ทำประชาพิจารณ์แผน แล้วนำแผน ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่ การเขียน โครงการ หรือเขียนแผนเพื่อขอทุน แต่เป็นศาสตร์และศิลป์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (community empowerment) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดสำนึกใหม่ ให้เปลี่ยนวิถีคิด เปลี่ยนวิถีชีวิตไปสู่การพึ่งตนเอง 3) เป้าหมายกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน คือ การพัฒนาให้เกิดระบบเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น ใน 3 ระดับ คือ การ “รอด” (survive) จากความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากปัญหาสารพัด โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ และหนี้สิน การอยู่อย่าง “พอเพียง” (sufficient) ด้วยระบบและ โครงสร้างการจัดการทุนท้องถิ่น บนฐานความรู้ภูมิปัญญา ระบบคุณค่าและวิถีดั้งเดิมของชุมชน มีความ “ยั่งยืน” (sustainable) ด้วยระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งตนเองของชุมชนและเครือข่าย มีระบบและ โครงสร้างที่มีหลักประกันสิทธิเท่าเทียมกันของผู้คนเท่าเทียมกันทางกฎหมายและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การศึกษา และการพัฒนาตนเอง

องค์ประกอบสำคัญของการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิชัยและพัฒนา เสรี พงศ์พิศ (2545-2549) ได้ชี้แจงไว้ 6 ประการ ดังนี้ 1) พื้นที่ตำบล ซึ่งเป็นขนาดที่พอเหมาะพอดีสำหรับการบริหารจัดการชีวิตของชุมชน 2) คนที่เกี่ยวข้องทั้งในหมู่บ้านในตำบล และภายนอก ได้แก่ ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ นักวิจัยชุมชนที่เป็นเจ้าของบ้านที่คัดเลือกมาหรืออาสาทำงานร่วมกัน ชาวบ้านทุกคนที่ร่วมเรียนรู้ข้อมูล คนนอกพื้นที่ที่คอยประสานงานอาจเป็นข้าราชการ นักพัฒนา องค์กรเอกชน อาจารย์ นักวิจัย ฯ ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการหรือนัก

จัดการเรียนรู้ 3) เวทีการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นเวทีระดับหมู่บ้านและระดับตำบลที่จะร่วมแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาคุณงาน และกิจกรรมในกระบวนการทำแผน 4) ข้อมูล ทั้งข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อมูลทุนของชุมชน และข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ร่วมกันเรียนรู้จากแต่ละครัวเรือนในระดับหมู่บ้าน นำมารวมกันในระดับตำบล 5) เครื่องมือ หรือวิธีการ ในที่นี้คือ ประชาพิชญและพัฒนา (PR&D) กระบวนการที่ชุมชนร่วมกันวิจัยตนเอง วิจัยชุมชน สํารวจข้อมูลเพื่อทำแผนแม่บทชุมชน กำหนดชีวิตตนเอง 6) แผน หมายถึง แผนแม่บทชุมชน หรือแผนยุทธศาสตร์ แผนชีวิตของชุมชนที่เกิดจากกระบวนการประชาพิชญและพัฒนา

เสรี พงศ์พิศ (2545-2549) ได้ให้ หลักประชาพิชญ ที่สำคัญ 7 อย่าง คือ 1) การเรียนรู้จักตนเอง รู้จักโลก คือรู้จักสถานภาพของตนเอง รู้ความแตกต่างระหว่างความจำเป็นกับความต้องการ รู้จุดหมายของชีวิต รู้เท่าทันสังคม รู้จักแสวงหาความหมายที่แท้จริงและความสุขที่แท้จริง 2) การเรียนรู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ของตนเอง จนเห็นความเป็นตัวของตัวเอง ตัดสินใจเองได้ มีความภูมิใจในรากเหง้าแผ่นดินของตัวเอง 3) การเรียนรู้จักศักยภาพชุมชน ทั้งทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางสังคมหรือความเป็นที่มั่นน้อม จารีตประเพณี และหลักธรรมคำสอนเพื่อการดำรงชีวิต 4) การเรียนรู้รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และปัญหาต่างๆ เพื่อวางแผนการเงิน การลดรายจ่ายด้วยการทำทดแทน และเพิ่มรายได้ รวมทั้งการเรียนรู้จักปัญหาต่างๆ ที่เชื่อมโยงทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ เป็นต้น 5) การเรียนรู้แบบอย่างการพัฒนาของคนหรือชุมชนที่สามารถแก้ไขปัญหของตนเองได้ เพื่อให้ได้วิธีคิด วิธีทำ และแรงบันดาลใจในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้ประสบความสำเร็จ 6) การเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูลและค้นหาทางเลือกใหม่ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจวิจัยชุมชนของตนเอง การเรียนรู้ดูงาน หรือเอกสาร และจากการระดมความคิดจากชุมชนว่าต้องการให้ชุมชนของตนเองเป็นอะไรในอนาคต แล้วนำมาหาทางเลือกใหม่เพื่อให้ชุมชนในอนาคตเป็นจริงให้ได้ 7) การร่างแผนแม่บทและทำประชาพิชญจากข้อมูลที่เป็นจริงของชุมชน และมีเป้าหมาย คือการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง

รวมทั้งได้เสนอขั้นตอนการทำแผนแม่บทชุมชน 7 ขั้นตอน และวิธีดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน คือขั้นเตรียมการและเวทีเรียนรู้ 6 เวที โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือตัวแทนของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านที่มารวมกันในระดับตำบลเป็นคณะทำแผนแม่บทชุมชนตำบล อาจจะเลือกหมู่บ้านละ 3 - 5 คน ตามขนาด จำนวนรวมทั้งตำบลไม่ควรมากกว่า 50 คน คณะทำแผนแม่บทชุมชนระดับตำบลนี้ จะเป็นแกนนำสำคัญเพื่อการดำเนินงานในหมู่บ้านของตนเอง และทุกเดือนจะนำข้อมูลนำผลที่ได้รับไปนำเสนอต่อที่ประชุมจำนวน 6 เวที คณะทำแผนตำบล และเตรียมเวทีต่อไป

เวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ ทำความเข้าใจวิธีการ กำหนด “การบ้าน” ให้ไปทำข้อมูล ราชภัฏ ราชจ่าย หนี้สิน ของแต่ละหมู่บ้านเพื่อนำมาวิเคราะห์ในเวทีที่ 2 และให้เรียนรู้เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน

เวทีที่ 2 นำข้อมูลราชภัฏ ราชจ่าย หนี้สินเท่าที่เก็บได้มาประเมิน ประมวล กำหนด “การบ้าน” การทำข้อมูลทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เพื่อนำมาวิเคราะห์ในเวทีที่ 3

เวทีที่ 3 นำข้อมูลรายได้ ราชจ่าย หนี้สินมาวิเคราะห์ เตรียมการ ไปศึกษาดูงาน

เวทีที่ 4 นำข้อมูลการศึกษาดูงานมาวิเคราะห์ รวมทั้งข้อมูลทรัพยากร และกลับไปเตรียม ทำการระดม “วิสัยทัศน์” ของแต่ละชุมชนหาทางเลือกและ “ความต้องการ” ที่แท้จริงของแต่ละ ชุมชนเพื่อนำมา “ปรับ” ให้เป็นแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล

เวทีที่ 5 นำแผนแม่บทจากหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบล ร่วมกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากแต่ละ หมู่บ้าน และมองภาพรวมเพื่อเตรียมการเขียนแผนตำบล และนำเสนอเพื่อประชาพิจารณ์

เวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผนในระดับตำบล เชิญชวนผู้นำและชาวบ้านจากทุก หมู่บ้านเข้าร่วมให้มากที่สุด

การรวบรวมข้อมูล เสรี พงศ์พิศ (2545-2549) ได้เสนอแนะวิธีการไว้ดังนี้ 1) นักวิจัย ชุมชนต้องวางแผนทำข้อมูลให้ได้ 10 ครั้งเรือนตามเป้าหมาย จะทำอย่างไร เมื่อไหร่ วิธีไหน จะให้ ครอบครัวนั้นกรอกข้อมูลเองหรือจะช่วยกรอกให้ หรือช่วยกันทำ แล้วแต่ประเภทข้อมูล เช่น ราชภัฏ ราชจ่าย หนี้สินอาจให้ครอบครัวทำเอง ส่วนข้อมูล ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา ปัญหา และ สุขภาพ นักวิจัยเป็นตัวหลักในการทำข้อมูล โดยใช้วิธีการหลากหลาย ทั้งสัมภาษณ์รายบุคคล กลุ่ม ทั้งจัดโฟกัสกรุป หรือจัดวางพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติรอบกองไฟหน้าหนาว เป็นต้น 2) การ ประมวลข้อมูล ต้องจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ จำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยง ให้เห็น ลักษณะสำคัญต่างๆ จนสามารถนำเสนอเป็นข่าวสาร กระบวนการที่วิเคราะห์ (แยกออก) แล้วนำมา รวมกันใหม่ (สังเคราะห์) ภายใต้กรอบบางกรอบและเป้าหมายบางประการทำให้เกิดเป็นความรู้ เหมือนกับการจัดจิกซอว์แล้วนำมาต่อกันจนเห็นภาพ อาจจะมีภาพใหม่ที่ไม่เคยเห็นมาก่อน แต่มี องค์ประกอบของภาพเก่าอยู่ หมวดหมู่ข้อมูลชุมชน

การเขียนแผนแม่บทชุมชน การทำประชาพิจารณ์แผน และการแปรแผนไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน นั้น เสรี พงศ์พิศ (2545-2549) ได้เสนอไว้ดังนี้ 1) แผนแม่บท ชุมชน มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ (1) วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ (2) ข้อมูลชุมชน สรุปรวม แยกออกเป็นหมวดหมู่ (3) แผนงาน โครงการ กิจกรรม (4) แผนการปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการ งบประมาณ ที่มาของงบประมาณ ต้องตระหนักเสมอว่าแผนนี้ คือ “แม่บท” ที่จะให้กำเนิด “ชีวิต” แก่ชุมชน การเขียนแผนแม่บทให้จะมีพลัง ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน เพื่อนำแผนไปสู่

การปฏิบัติ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน 2) การทำประชาพิจารณ์แผน เมื่อได้แผนระดับหมู่บ้าน นำแผนไปรวมกันเป็นแผนแม่บทชุมชนตำบล แล้วเตรียมการที่ประชาพิจารณ์ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและได้รู้สึกว่าเป็นของตัวเอง ทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ นอกจากการพิพากษ์วิจารณ์ การเสนอแนะเพื่อให้ปรับปรุงเพิ่มเติมหรือตัดออก การทำประชาพิจารณ์เป็น “พิธีกรรม” อย่างหนึ่งของการทำสัญญาประชาคม เป็นการแสดงออกร่วมกันว่าจะร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพึ่งพาตนเองให้ได้ โดยอาศัยแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ร่วมกันร่างบนฐานข้อมูลที่ได้ร่วมกันสำรวจวิจัย 3) การแปรแผนไปสู่การปฏิบัติ หลังจากการทำประชาพิจารณ์แผนแล้ว (เท่ากับได้รับฉันทานุมัติจากชุมชน) คณะทำงานอาจจะยังคงอยู่ (บางแห่งเรียกว่า สภาผู้นำ) หรืออาจจะตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานขึ้นมาใหม่ เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะประกอบด้วยแนวทาง 4 ประการ คือ (1) การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนและโครงการต่างๆ เพราะแผนแม่บทชุมชนอาจจะมีโครงการหลายสิบโครงการ และกิจกรรมภายใต้แต่ละโครงการอีก จำนวนมาก คงไม่สามารถทำทุกอย่างพร้อมกันได้ จึงต้องมีการวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญ และดูว่าจะพัฒนาให้เป็นแบบผืนกพลึง (synergy) และแบบเกื้อกูล (cluster) ได้อย่างไร ไม่ใช่คิดอะไรเดี่ยวๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น จะเริ่มทำสถาบันการเงินของตำบลหรือไม่ ถ้าทำจะทำอย่างไร และควรทำเลย ถ้าทำเร็วก็ออมเงินได้เร็ว ออมแล้วจะเอาเงินไปร่วมลงทุนทำอะไร และเกี่ยวข้องกับอะไร (2) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางธุรกิจ การลงทุนของชาวบ้าน กระบวนการผลิต การบริโภค การตลาด การจัดการต่างๆ ทุกขั้นตอน เรื่องการลงทุนอาจจะคิดว่าเป็น เรื่องใหญ่ แต่ถ้าหากโครงการมีแนวโน้มที่จะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนดี การลงทุนร่วมทุน โดยชาวบ้านก็ไม่น่าจะยาก และอาจจะมีส่วนร่วมสมทบจาก อบต. หรือหน่วยงานราชการและหน่วยงานภายนอก หรืออาจจะร่วมหุ้น ร่วมทุนแบบไขว้ ระหว่างตำบลต่างๆ ใกล้เคียง หรือในเครือข่ายเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เช่น ตำบล ก. ไปลงทุนลง หุ้นโรงงานกลั่นเหล้าของตำบล ข. ตำบล ข. แทนที่จะตั้งโรงสีเอง ก็ไปลงทุนลงหุ้น โรงสีข้าวของตำบล ก. และเอาข้าวจากโรงสีมาขายในตำบลของตนเอง เอามาต้มเหล้า ส่วน ตำบล ก. ก็นำเหล้ากลั่นจากตำบล ข. มาขายในตำบลตนเอง แทนที่จะตั้งโรงกลั่นใหม่ (3) การฝึกอบรมด้านวิชาการ เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างวิทยากรท้องถิ่นในประเด็น สำคัญๆ ที่อยู่ในแผนแม่บท โครงการ และกิจกรรมต่างๆ วิทยากรเหล่านี้จะไปขยายผลใน หมู่บ้านของตนเอง การฝึกอบรมทำได้ในเครือข่ายหรือในระดับตำบล ฝึกอบรมไม่เพียงแต่ เทคนิควิธีทำ แต่รวมถึงวิธีการจัดการ การดำเนินงาน การทำบัญชี เป็นต้น (4) การจัดการองค์กรภายใน ว่าหมู่บ้านไหนควรจะผลิตอะไร จัดการเรียนรู้อย่างไร จัดการตลาดอย่างไร ประสานกับองค์กรต่างๆ ภายนอกอย่างไร หน่วยงานราชการที่มีโครงการอยู่แล้วและพร้อมจะสมทบ หรือเครือข่ายชุมชน หุ้นส่วนพันธมิตรอื่นๆ จะ

ประสานกันอย่างไร เพื่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่บางอย่างไม่จำกัดอยู่แต่ในหมู่บ้านและตำบลของตนเอง แต่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายใหญ่และระบบที่กว้างขวางออกไป เป็นระบบการพึ่งตนเอง มีกำลังสำรอง และป้องกันตนเอง จากการรุกของตลาดทุน และตลาดบริโภคได้ดีกว่า 4) จากแผนแม่บทสู่เศรษฐกิจชุมชน รายละเอียดการแปรแผนไปสู่การปฏิบัติอาจทำให้เคลงมาเป็น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบหรือลักษณะสำคัญ คือ (1) วิเคราะห์เศรษฐกิจครอบครัว ชุมชน สู่เครือข่าย เริ่มจากฐานที่เป็นจริงและเล็กที่สุดคือ ครอบครัว การวิเคราะห์นี้จะทำให้เห็นภาพและความต่อเนื่องเป็นระบบ เช่น ครอบครัวหนึ่งบริโภคน้ำปลาเดือนละ 2 ขวด คิดเป็นเงิน 50 บาท ปีหนึ่ง 600 บาท ชุมชนมี อยู่ 100 ครัวเรือนเดือนหนึ่งบริโภคน้ำปลา 200 ขวด คิดเป็น 6,000 บาท ปีละ 72,000 บาท ถ้าตำบลนั้นมีอยู่ 10 หมู่บ้าน ก็ตกประมาณปีละ 720,000 บาท กรณีนี้ จะทำอะไรในระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับเครือข่ายบางแห่งครอบครัวอาจจะหมักน้ำปลาไว้กินเอง บางแห่งทำระดับหมู่บ้าน บางแห่งทำระดับตำบล อีกบางแห่งทำระดับหลายตำบล ทำทีเดียว บริโภคได้หลายๆ ตำบล เพราะแบ่งกันผลิต ร่วมกันบริโภค (2) คณะทำงานต้องแยกแยะออกมาให้ชัดเจนว่าอะไรทำเพื่อการพึ่งตนเอง บริโภคในครัวเรือน ในชุมชน ในตำบล ระหว่างเครือข่าย อะไรทำแบบก้าวหน้าเพื่อนำออกสู่ตลาดใหญ่ ถ้าหากไม่ชัดเจน เกิดความสับสน ผู้คนก็จะกลับไปสู่วิถีคิดปฏิบัติแบบเดิมอีก คือ ผลิตแล้ววิ่งหาตลาดทั่วไป ตลาดใหญ่ในเมือง ที่สุดก็ขายไม่ออก เกิดปัญหา ท้อ เลิกทำ เมื่อแยกแยะได้ก็จัดการง่ายเข้า การผลิตเพื่อบริโภคในชุมชนหรือท้องถิ่นก็ไม่จำเป็นต้อง ลงทุนสูงเกินไป เช่น หีบห่อก็ไม่ต้องพิมพ์สีสวยงาม (ยกเว้นบางกรณีที่ต้องสู้กับการรุก ของสินค้าจากนอกชุมชนและเห็นว่าถ้าไม่ทำหีบห่อการบรรจุให้ดีก็จะไม่มีใครซื้อ) (3) การจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีลักษณะผนึกพลัง (synergy) เพื่อการ ประหยัดและเพื่อประสิทธิภาพ (ให้ผลเป็นทวีคูณ) และแยกย่อยออกเป็นชุดที่กิจกรรม ต่างๆ เกื้อกูลกัน (cluster) ถ้าเอาประเด็นหนึ่งเป็นตัวตั้งก็จะได้กิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย เช่น เอาเรื่องสุขภาพ เอาเรื่อง การท่องเที่ยวเป็นประเด็นตัวตั้ง ก็จะเกิดกิจกรรมที่เกื้อกูลกัน ได้อีกหลายสิบกิจกรรม (4) ถ้าหากระบบเศรษฐกิจชุมชนระดับตำบลค่อยๆ เกิดเป็นรูปร่างการเชื่อมกับตำบลอื่น จังหวัดอื่นก็ทำได้ไม่ยาก ยิ่งถ้าหากมีเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับจังหวัดอยู่แล้ว (อย่างเครือข่าย อินแปงที่สกลนคร เครือข่าย ยมนาที่นครศรีธรรมราช) ก็จะง่ายเข้า เครือข่ายชวานาที่ปากพนังผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมือง ขายข้าวให้ โรงงานแป้งขนมจีน (ซึ่งเป็นของชุมชน) ที่พรหมคีรี ขนมจีนก็จำหน่ายใน 6-7 จังหวัดภาคใต้ การ แลกเปลี่ยนผลผลิตหรือสินค้าท้องถิ่นระหว่างจังหวัดก็เริ่มมีแล้วแต่จะให้มันคงและยั่งยืนควรมี ฐานมาจาก ชุมชน ตำบล และระหว่างตำบลก่อน ค่อย ๆ พัฒนาข้ามจังหวัด ไม่เช่นนั้นชุมชน อาจจะ ไม่ เข้มแข็งพอที่จะจัดการเองทั้งหมดได้ การจัดการก็อาจจะ เป็นข้าราชการหรือพ่อค้า ผลประโยชน์ก็อาจไม่ถึงชุมชน

สรุป การจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาพิจัยและพัฒนา (people research and development) เป็นกระบวนการเรียนรู้จักตนเอง รู้จักโลก ทุนของชุมชน และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้เพื่อการปรับวิถีคิดใหม่ สร้างคุณค่าใหม่ และสร้างวิถีปฏิบัติใหม่ มีการร่วมกันเรียนรู้ข้อมูล ร่วมจัดการความรู้ ร่วมสร้างปัญญา พัฒนาระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง เป็นการทำให้ชีวิตเข้มทึชุมชนที่เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยกำหนดเป้าหมายว่าชุมชนต้องการจะไปไหน และจะไปถึงที่นั่นได้อย่างไร ไปด้วยกัน ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น เป็นกระบวนการชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน มีเป้าหมายใน 3 ระดับคือ รอด พอเพียง และมั่นคงยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิดสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพึ่งตนเอง ซึ่งไม่ได้แปลว่าไม่ต้องพึ่งพาคคนอื่นเลย ไม่ต้องซื้อ ไม่ต้องขาย พึ่งตนเอง แปลว่า หาวิธีช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เศรษฐกิจพอเพียงสร้างให้คนรู้จักพอประมาณ มีความรู้ที่มีเหตุมีผล และจัดระบบชีวิตที่สมดุลมีภูมิคุ้มกันที่ดี (เสรี พงศ์พิศ, 2549)

เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกคนมีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล เมื่อสมดุลก็เป็นปกติ สบาย ไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต (ประเวศ วะสี, 2542) เศรษฐกิจแบบพอเพียง จึงหมายถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน อยู่แบบพอมีพอกินตามฐานะตามอัธยภาพ และได้กล่าวถึงนัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการคือ 1) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้พอเพียงกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า และหลักสำคัญยิ่งคือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง 2) เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญ กับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำการค้าธุรกิจค้าขาย การท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อชาวบ้านได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็ได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 3) เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียวหากยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย

ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542)

การพัฒนาแผนชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการทำแผนชุมชน ไม่ใช่โครงการที่ทำขึ้นมาเพื่อของบประมาณ โดยการประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชน แผนชุมชนเป็นแผนชีวิต แผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดเป้าหมายของชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เรียนไปด้วยทำไปด้วย จึงเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานไม่น้อยกว่าครึ่งปี จากนั้นก็เรียนต่อไป คือการนำแผนไปสู่การปฏิบัติทำให้เกิดผลต่อชีวิตของชุมชน ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง อันเป็นเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ หรือการทำแผนแม่บทชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2549)

องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อความยั่งยืน ต้องมีลักษณะสำคัญ (นงคราญ ไชยเมือง และคณะ, 2554) คือ การดำเนินงานมีลักษณะการสร้างเครือข่าย (net work) บูรณาการ หรือมีลักษณะแบบองค์รวม (Holistic) โดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบ และมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชุมชนและองค์กรชุมชนอื่น ๆ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การจัดเวที และการร่วมสรุปบทเรียน

ดังนั้น การพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือนั้นต้องอาศัยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนต้องร่วมกันทำในลักษณะแบบกลุ่มปฏิบัติการ ใช้กระบวนการเครือข่าย การบูรณาการ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการสร้างคนให้มีความรู้ที่มีเหตุผลสามารถจัดระบบชีวิตและชุมชนที่สมดุล มีภูมิคุ้มกันที่ดี และมุ่งที่เป้าหมาย คือ การพึ่งตนเองของชุมชน

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลังชุมชนในการพัฒนาและจัดการตนเองอย่างเข้มแข็งโดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และเป็นการผนึกพลังระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

ข้อมูลพื้นฐานตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง (2556) ตำบลเหล่าหลวง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอ ระยะทางห่างจากตัวอำเภอประมาณ 7 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดกับตำบลศรีโคตร ตำบลคูน้อย และอำเภอจตุรพักตรพิมาน ทิศตะวันออก ติดกับตำบลหนองแวง ตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย ทิศใต้ ติดกับตำบลน้ำอ้อม อำเภอเกษตรวิสัย ทิศตะวันตก ติดกับตำบลโนนสว่าง อำเภอเกษตรวิสัย ขนาดพื้นที่ ตำบลเหล่าหลวงมีเนื้อที่ประมาณ 37.68 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,550 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลเหล่าหลวงมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและลาดเทโดยลาดเอียงลงทางทิศใต้สู่ลำน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งไหลผ่านทางตอนล่างของตำบล ส่วนตอนกลางของตำบลเป็นดอนมีป่าละเมาะโดยทั่วไป

การคมนาคม ตำบลเหล่าหลวงมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้ทุกหมู่บ้าน เส้นทางส่วนใหญ่เป็นทางลูกรังจะมีปัญหาบ้างในฤดูฝน ทำให้การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก และยังขาดแคลนเส้นทางขนส่งผลผลิตทางการเกษตรอีกมาก ถนนลาดยางมี 4 สาย สายที่ 1 จากอำเภอเกษตรวิสัยเข้าสู่ทางตอนล่างของตำบลที่หมู่ที่ 2 สายที่ 2 จากถนนปัทมานนท์ตรงทางแยกบ้านหนองส้าวเข้าสู่ หมู่ที่ 2 ผ่านหมู่ที่ 3, 1, 4 และหมู่ที่ 14 สู่ตำบลโนนสว่าง สายที่ 3 จากถนนปัทมานนท์ตรงทางแยกบ้านคุดฝง หมู่ที่ 5 สู่หมู่ที่ 11 และไปสิ้นสุดที่วัดป่าเหล่าหลวง สายที่ 4 จากถนนปัทมานนท์ตรงทางแยกเข้าบ้านหนองสังข์หมู่ที่ 8 สู่หมู่ที่ 10 ไป สิ้น สุดที่สถานีอนามัยบ้านสนมชัย หมู่ที่ 12

แหล่งน้ำ ตำบลเหล่าหลวงมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญเพียงแหล่งเดียว คือลำน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งไหลผ่านทางตอนล่างของตำบลและเป็นแนวเขตแบ่งกับตำบลน้ำอ้อม แต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากนักเนื่องจากไม่มีที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และขาดคลองส่งน้ำเข้าไปในพื้นที่เกษตร ปริมาณน้ำฝนมีมากในฤดูฝนจึงไหลลงสู่แม่น้ำมูล ไปหมด และบางครั้งก็ล้นตลิ่งสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตรมาตลอด

สภาพดิน ตำบลเหล่าหลวงมีสภาพเป็นดินเค็มแทบทุกหมู่บ้าน จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ลักษณะดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ และมีชั้นเกลือหินอยู่ใต้พื้นดิน น้ำใต้ดินจึงเค็มมากใช้บริโภคไม่ได้

จำนวนประชากรและหมู่บ้าน ตำบลเหล่าหลวงประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 7,961 คน แบ่งเป็นชาย 3,907 คน หญิง 4,054 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,542 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรของตำบลเหล่าหลวงประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมแทบทุกครัวเรือนโดยการทำนาปีเป็นหลัก หลังจากนั้นจะอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ ผลผลิตข้าวเก็บไว้บริโภคในครอบครัวที่เหลือนำไปจำหน่ายกับพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์ ขาดพลังต่อรอง

เนื่องจากสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ผลผลิตจึงได้น้อย เฉลี่ย 250 – 350 กิโลกรัม ส่วนอาชีพ รองและอาชีพเสริมคือ เลี้ยงไหม โค กระบือ เป็นต้น หน่วยธุรกิจในเขตตำบลเหล่าหลวง บัมน้ำมัน ขนาด 2 หัวจ่าย 5 บัมน้ำมัน โรงสีข้าวขนาดเล็ก 36 โรง ร้านค้าเบ็ดเตล็ด 60 ร้าน ร้านซ่อมขนาดเล็ก 9 ร้าน สภาพทางสังคม มีโรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 2 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำหมู่บ้าน 7 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง มูลนิธิ 1 แห่ง สถาบันและองค์กรทางศาสนา วัดและสำนักสงฆ์ 10 แห่ง สาธารณสุข โรงพยาบาลสุขภาพ ชุมชน 2 แห่ง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในเขตบริการของสถานีตำรวจภูธรเกษตรวิสัย บริการพื้นฐาน การคมนาคม ถนนลาดยาง 4 สาย ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในหมู่บ้าน 28 สาย ถนนลูกรังเชื่อมทุกหมู่บ้าน 15 สาย ที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลขอนุญาตเอกชน 1 แห่ง โทรศัพท์ สาธารณะ 2 แห่ง การไฟฟ้า ประชาชนร้อยละ 98 มีไฟฟ้าใช้ แหล่งน้ำธรรมชาติ 7 แห่ง แหล่งน้ำที่ สร้างขึ้น ฝ่าย 1 แห่ง บ่อน้ำตื้น 70 บ่อ คลอง 2 แห่ง บ่อบาดาล 32 แห่ง หนองน้ำ 16 แห่ง และ ประปาหมู่บ้าน 11 แห่ง

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 จำนวน 14,758,453.58 บาท รายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเก็บเอง จำนวน 268,802.13 บาท รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้ จำนวน 10,012,446.45 บาท เงินอุดหนุนจากรัฐบาล จำนวน 3,108,103.00 บาท

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่ มีการรวมกลุ่มของประชาชน จำนวนทุกประเภท แยกประเภท กลุ่ม 31 กลุ่ม กลุ่มอาชีพ 16 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ 15 กลุ่ม

ข้อมูลอื่น ๆ มีมวลชนจัดตั้งที่เป็นลูกเสือชาวบ้าน 4 รุ่น จำนวน 400 คน ไทยอาสาป้องกันชาติ 2 รุ่น จำนวน 23 คน กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ 1 รุ่น จำนวน 120 คน อพป. 1 รุ่น จำนวน 170 คน ตำรวจอาสา 15 หมู่บ้าน จำนวน 100 คน และ อปพร. 1 รุ่น จำนวน 100 คน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นฤมล ภูมิมะวิ. (2546) ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลจากการวิจัยโดยใช้วิธีสนทนากลุ่มระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จของชุมชนตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การเตรียม วิทยากรกระบวนการ การประเมินศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน การศึกษาคุณ งาน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมการพัฒนาชุมชน การเปิดเวที

ประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชน นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนหนุนเสริมให้การจัดทำแผนแม่บทชุมชนประสบความสำเร็จนอกเหนือจากขั้นตอนที่กล่าวถึง คือ กระบวนการในการจัดการข้อมูลให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ การปรับความคิดของชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองแทนการหวังพึ่งของบประมาณจากรัฐเท่านั้น และการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของคนในชุมชนอย่างชัดเจน

ภาสวรรณ จินสุค (2548) ได้ศึกษาการทำประชาพิชัยและแผนแม่บทชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญนา จังหวัดนครราชสีมา และตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร โดยการทำประชาพิชัยและพัฒนาแผนแม่บทชุมชน พบว่า คณะชุมชนมีความคิดเห็นว่าการทำประชาพิชัยและพัฒนาแผนแม่บทชุมชนประสบความสำเร็จระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ คือ ความรู้ความเข้าใจแนวคิดการทำประชาพิชัยและพัฒนาแผนแม่บทชุมชน ความพร้อมของทรัพยากรที่ดำเนินการ ความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชน การยอมรับแผนแม่บทชุมชน และความสามารถในการนำแผนไปปฏิบัติ ส่วนอุปสรรคที่พบในการทำประชาพิชัยและพัฒนาแผนแม่บทชุมชน คือ ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากนัก เนื่องจากผลการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนเคยชินกับการรับความช่วยเหลือจากรัฐ และประชาชนส่วนใหญ่ยังมองว่างบประมาณเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาดำเนินการจึงต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุน

กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร (2548) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยการทำประชาพิชัยและพัฒนา (people research and development - PR&D) ผลจากการทำประชาพิชัยและพัฒนา พบว่า 1) การทำประชาพิชัยและพัฒนาสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ โดยที่ชุมชนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนขึ้น เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชน อาทิเช่น เรื่องสัตว์น้ำและพันธุ์พืช เพื่อหาแนวทางใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทางอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ใช่เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงจนทำลายความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และมีการจัดการองค์ความรู้เดิมของชุมชนด้วยการจัดตั้งครูภูมิปัญญา สักรวบรวมองค์ความรู้จากอาชีพต่างๆ มาถ่ายทอดให้ลูกหลานในชุมชนผ่านระบบโรงเรียน โดยเชื่อมโยงกับความรู้ของท้องถิ่น เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการอุปถัมภ์ความรู้จากภายนอกมาเป็นการเชื่อมโยงความรู้กับภายนอกชุมชนหลุดพ้นจากวิถีคิดวิถีจัดการแบบแยกส่วน มาคิดแบบเชื่อมโยง และจัดการแบบผนึกพลังได้ โดยที่ชุมชนได้ใช้ศักยภาพด้านภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในของตนเองคิดรูปแบบอาชีพใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของชุมชนได้สร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้ของชุมชนออกไปสู่บุคคลภายนอกชุมชน เช่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล และได้สร้างอาชีพใหม่ในกลุ่มเรือรับจ้าง และอาชีพเสริมของกลุ่มจัดการอาหารให้กับบุคคลที่มาดูงานอนุรักษ์

และการท่องเที่ยวของชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืนได้ เมื่อพิจารณาผลที่ได้จากของกระบวนการเรียนรู้ คือ แผนแม่บทตำบลบางขุนไทร ที่แบ่งเป็น 4 ระบบ ประกอบด้วย ระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการจัดวิสาหกิจชุมชน และอาชีพเสริม ระบบการจัดการสุขภาพ และระบบการจัดการทุน

ภาสกร นันทพานิช และคณะ (2548) ได้ศึกษาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ กรณีศึกษาตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งใช้กระบวนการศึกษาชุมชนแบบเรียนรู้ร่วมกัน (participatory learning appraisal : PLA) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสร้างและพัฒนา องค์กรชุมชน เกิดแผนพัฒนาสุขภาพชุมชน มีการจัดตั้งองค์กรชุมชนและเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น

พิรัชย์ กุลชัย และสุพุมารณ์ ชันซ์ศรี (2549) ได้ศึกษาแผนแม่บทชุมชน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองให้กับชุมชน โดยใช้วิธีการประชาพิจัยและพัฒนา (people research and development-PR&D) ให้ชุมชนจัดทำแผนแม่บทชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของชุมชนมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 154,909.58 บาท/ครอบครัว/ปี มีหนี้สินเฉลี่ยเท่ากับ 203,249.17 บาท/ครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 138,178.24 บาท/ครัวเรือน/ปี ปัญหาสำคัญในหมู่บ้าน 3 อันดับแรกคือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำในฤดูแล้ง และปัญหาการขาดความสามัคคี ชุมชนมีความต้องการพัฒนาใน 3 อันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาความร่วมมือ พัฒนากนหนทาง และพัฒนาความสามัคคีในชุมชน สรุปแผนแม่บทชุมชนได้ 4 ด้าน ได้แก่ แผนพัฒนาผู้นำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม และแผนพัฒนาสังคม อุปสรรคของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตะพง ได้แก่ 1) ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัยไม่เหมาะสม 2) ข้อจำกัดการเบิกจ่ายเงินงบประมาณแผ่นดิน 3) ขนาดของประชากร สถานที่ตั้ง และวิถีชีวิตชุมชนลักษณะกึ่งเมือง 4) ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์ของผู้วิจัย 5) ภาวะเศรษฐกิจของชุมชน 6) ความร่วมมือของคณะทำงาน

พีระพงษ์ สุดประเสริฐ (2551) ได้ศึกษาการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการจัดทำแผนชุมชน ระยะ 3 ปี อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้ง 10 ชุมชน โดยมีส่วนร่วมได้อย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ฉลาด จันทรสุมบัติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว (2552) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสุขภาวะชุมชน เพื่อความอยู่ดีมีสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม เพื่อค้นหาแกนนำสุขภาวะชุมชนระดับหมู่บ้าน และตำบล สร้างทีมนักวิจัยสุขภาวะ พัฒนาตัวชี้วัดและจัดทำแผนที่สุขภาวะ พบว่า กระบวนการที่เหมาะสมทำให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การสะท้อนผล การบันทึกปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิจัยสุขภาวะตำบล และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและเรียนรู้จากการปฏิบัติมีความสำคัญยิ่ง ทำให้เกิดการก่อตัวของทีมนักวิจัยสุขภาวะระดับตำบล โดยการหนุนเสริมจากภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกตำบล

วรลักษณ์ โรจน์ธารรงค์ (2553) ได้วิจัยประเมินโครงการแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนศาลเจ้าพ่ออุ้ย เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ภายใต้กรอบแนวคิดแบบจำลองการประเมิน “CIPP Model” มีผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อจัดทำแผนชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และความสอดคล้องของโครงการที่ปรากฏในแผนชุมชนกับปัญหาชุมชน อยู่ในระดับมาก ถนัด คงสมบัติ. (2553) ได้ศึกษาการจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า บริบทที่เป็นศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี คือลักษณะภูมิประเทศและสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร มีทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณค่า มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนา การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนในลักษณะที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ผลของการจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งตนเอง สร้างความพอเพียงในครอบครัว ชุมชนและสังคม มีกิจกรรมพัฒนาคนและองค์กรชุมชน การมุ่งสู่ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ฉลาด จันทรสุมบัติ และคณะ (2554) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวังจันทน์ ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชน และยกระดับกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรชุมชนสู่หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานแผนแม่บทชุมชนเป็นการเสริมสร้างความสามารถให้กับชาวบ้านในการจัดการชีวิตตนเองและชุมชน

นงคราญ ไชยเมือง และคณะ. (2554) โครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอมือง จังหวัดพะเยา พบว่าการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนต้องเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มจาก

การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนให้กับสมาชิกในชุมชน ทั้งการอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ และการประเมินความเห็นและทัศนคติ

สุรเชษฐ์ ชัยวิชิต (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านจุฬารักษ์พัฒนา 4 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน อยู่ในระดับมาก และปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน

สุพัฒน์ ไพไหล (2555) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปงในจังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) รูปแบบวิธีการ กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเครือข่ายอินแปงมีรูปแบบเป็นแบบบอกเล่า แบบกลุ่ม ด้วยการใช้การปฏิบัติ การเลียนแบบธรรมชาติ บุคคล ชุมชน และจากวิถีชีวิต โดยใช้วิธีการเฉพาะของตนเองคือ ประชาพิสัยและพัฒนา การจัดการตนเอง และเครือข่ายทางสังคม การพัฒนาศักยภาพของอินแปงแบ่งได้เป็น 3 ยุค 2) โครงสร้างและระบบ เศรษฐกิจ สังคมแบบอินแปง มีทั้งในแนวคิดและแนวกว้างที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง ในแนวคิด ประกอบด้วยเศรษฐกิจครัวเรือนหรือแบบพอเพียง และเศรษฐกิจวัฒนธรรม โดยสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี ในแนวกว้าง ประกอบด้วยเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ส่วนระบบสังคมในแนวคิดมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะ ฮีตสิบสอง และแนวกว้างได้แก่ทุนทางสังคมและเครือข่ายทางสังคมที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ และ 3) ปัจจัยเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบอินแปงที่พึ่งตนเองและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ส่วนแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของอินแปง มีดังนี้ ยกป่าภูพานมาไว้สวน ส่งเสริมการทำวิสาหกิจชุมชน สร้างสถาบันการเงินและสวัสดิการชุมชน สร้างตลาดสัมพันธ์ (ภายในเครือข่าย) และสร้างสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (มหาวิทยาลัยชีวิต) โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ประการ คือ รอด (survival) พอเพียง (sufficiency) และมั่นคงยั่งยืน (sustainability)

นิศรา จันทร์เจริญสุข และคณะ. (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อแผนชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้าน โครงการและกิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแนวทางและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนชุมชนของหมู่บ้านตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องมุ่งเน้น 1) ผู้นำชุมชนจะต้องทำหน้าที่สร้างพลังชุมชน มีความตั้งใจจริง โดยสร้างความรักความสามัคคีของคนในชุมชนและความเชื่อมั่นศรัทธาที่ต่อผู้นำและกลุ่มผู้นำ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านความคิด บนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) สร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน โดยใช้หลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ยึดหลักความพอดีพอประมาณ มีเหตุมีผล โดยผลักดันให้ชุมชนปฏิบัติตามแผนของชุมชน ซึ่งยึดถือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแผนชุมชนที่สร้างความยั่งยืน สมดุล และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุป จากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลพื้นฐานตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบได้ว่า กระบวนการชุมชนที่จะเสริมสร้างให้เกิดวิถีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกและองค์กรชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนต้องเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และกระบวนการดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นกระบวนการสร้างคน ให้มีความรู้ที่มีเหตุผลสามารถจัดระบบชีวิตและชุมชนที่สมดุลมีภูมิคุ้มกันที่ดี (สร้างคน สร้างความรู้ สร้างระบบ) และมุ่งที่เป้าหมาย คือ การพึ่งตนเองของชุมชน

การทำแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิจัยและพัฒนา (people research and development-PR&D) เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างความสามารถให้กับชาวบ้านในการจัดการชีวิตตนเองและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้องอาศัยคณะทำงานที่เป็นผู้นำชุมชน เป็นแกนนำในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อันเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการข้อมูลให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ ที่จะส่งผลต่อการปรับความคิดของชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเอง

ประชาพิจัยและพัฒนา (people research and development-PR&D) มีกระบวนการสำคัญคือ

1. กระบวนการเรียนรู้จักตนเอง ชุมชนและโลก เป็นการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนที่ทำให้รู้จักอัตลักษณ์ รากเหง้าที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เส้นทางการพัฒนาของชุมชน ความเป็นไปของโลกและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่มีต่อชุมชน
2. กระบวนการเรียนรู้ทุนชุมชน เป็นการเรียนรู้เรื่องทุนทรัพยากรที่เป็นความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น พืช สัตว์ แร่ธาตุ ดิน น้ำ ป่า เขา สิ่งแวดล้อม และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เป็นต้น ทุนทางปัญญาที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา นวัตกรรม และผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ทุนทางสังคม ที่เป็นจารีต ขนบ

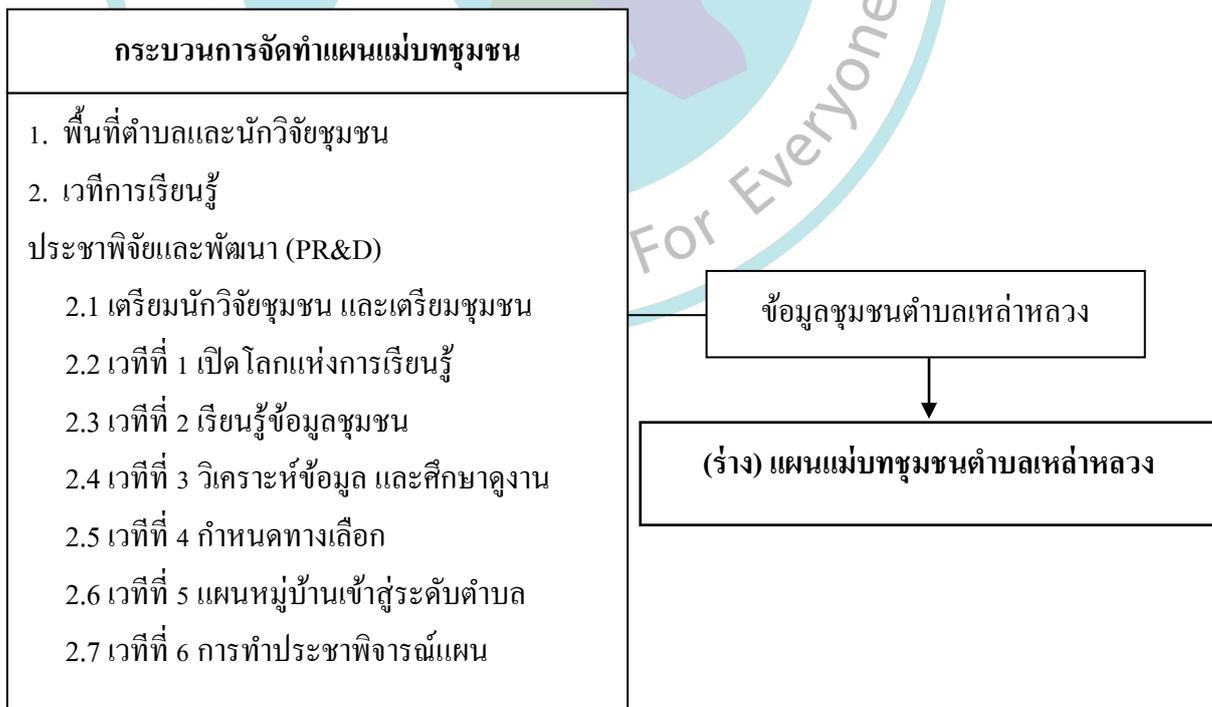
ปฏิบัติ หรือกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้เป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้อง ไว้ใจกัน ความเป็นสมาชิกทางสังคม และญาติพี่น้อง

3. กระบวนการเรียนรู้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้เรื่องราวรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การออมหรือกองทุน อาชีพ แรงงาน ผลผลิต ที่ดิน สุขภาพ ปัญหาและความต้องการ โครงการ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย และการเรียนรู้ เป็นต้น

กระบวนการสำคัญทั้ง 3 ดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบค้นหาข้อมูลของชุมชนที่สำคัญ 2 ด้าน คือ ข้อมูลชุมชนด้านศักยภาพและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ที่ทำให้ชุมชนสามารถค้นพบ “ทุน” และ “ศักยภาพ” ของตนเอง พร้อมกับแนวทางในการพัฒนาทุนและศักยภาพนั้นที่ทำให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองให้อยู่รอด พอเพียง และมั่นคงยั่งยืนได้ เป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็งเพราะมีระบบเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่นพึ่งตนเอง และเป็นชุมชนพอเพียง ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขมีภูมิคุ้มกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคำสำคัญและนิยาม และกร

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย ดังนี้ ภาพ 1

ภาพ 1 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย

แผนแม่บทชุมชน : ประชาพิจัยและพัฒนา, เสรี พงศ์พิศ, 2549

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบในการวิจัย
2. วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย
3. ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย
6. วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
7. การเตรียมนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัย

รูปแบบในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development)

วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีการและเทคนิคในการวิจัย ดังนี้

1. การค้นหาข้อมูลชุมชนเชิงปริมาณ (quantitative) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative) ใช้กระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา (people research and development-PR&D) อันเป็นวิธีการในการศึกษาวิจัยที่ต้องการสร้างความรู้ใหม่ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม (research, development and movement - RDM)

2. จัดเวทีการเรียนรู้ในชุมชนให้มีส่วนร่วมเรียนรู้ข้อมูลชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ใช้เทคนิคการทำ Focus Group / Mind Map ในการจัดเวทีการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย
4. ใช้วิธีการสรุปและถอดบทเรียน (Lesson Learned) ใน 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มดำเนินการ เพื่อทบทวนการดำเนินงาน (Learn Beginning) ระหว่างดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงาน (Learn During) และหลังสิ้นสุดการดำเนินการเพื่อสังเคราะห์ความรู้กระบวนการแผนแม่บทชุมชน (Learn After)

ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำองค์กร/ชุมชน ตัวแทนกลุ่ม หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนในพื้นที่ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต โดยมีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน (ข้อมูลจำนวนประชากร องค์กรบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง, 2556)

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรตำบลเหล่าหลวง

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร			ครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านอู่แม่	142	167	309	68
2	บ้านสระหลวง	412	380	792	160
3	บ้านเหล่าหลวงพัฒนา	293	291	584	113
4	บ้านสิงห์ไคล	312	324	636	100
5	บ้านคุดผง	312	362	674	145
6	บ้านคอนคู้	242	247	489	93
7	บ้านเหล่าเสือ	133	130	263	63
8	บ้านหนองสังข์	251	261	512	110
9	บ้านโพนสะอาด	344	352	696	136
10	บ้านโพนสำราญ	60	84	144	34
11	บ้านคดน้อย	328	325	653	130
12	บ้านสนามชัย	180	195	375	88
13	บ้านเขื่อนคำ	394	396	790	82
14	บ้านสิงห์ทอง	238	264	502	90
15	บ้านอู่แม่	266	276	542	130
รวม		3,907	4,054	7,961	1,542

2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 101 ราย/ครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและแบบบันทึกข้อมูลชุมชน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบบันทึกเชิงสำรวจที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลครัวเรือนและชุมชนในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับทุนชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันจัดทำโดยปรับปรุงจากแบบบันทึกที่เผยแพร่และใช้ดำเนินการมาแล้วในเครือข่ายของมูลนิธิหมู่บ้าน และสมุดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน จากเวทีการเรียนรู้ 6 เวที และจากการสนทนากลุ่ม

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ในวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้สินของชุมชนตำบลเหล่าหลวง

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและแบบบันทึกข้อมูลชุมชน และการจัดเวทีการเรียนรู้ 6 เวทีตามกระบวนการประชาพิชัยและพัฒนา โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนร่วมวางแผนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน
2. ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนดำเนินการเก็บข้อมูลในครัวเรือนระดับหมู่บ้าน
3. ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนรวบรวมข้อมูลครัวเรือนในระดับหมู่บ้านแล้วจัดทำเป็นข้อมูลระดับตำบล

4. ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนร่วมจัดเวทีการเรียนรู้ 6 เวทีตามกระบวนการประชาวิจัย และพัฒนา ร่วมจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้าง ลึกและ ถูกต้อง พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ แยกประเภท ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญนำข้อมูลไปใช้ในการจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อสรุปและถอดบทเรียนกระบวนการจัดทำแผน แม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) ประกอบด้วย ตารางข้อมูลและการพรรณนาสำหรับข้อมูลเชิงตัวเลข (numerical data) ที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูล คร่าวเรือนและแบบบันทึกข้อมูลชุมชน และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) สำหรับข้อมูลเชิงเนื้อหา (content data) ที่ได้จากการจัดเวทีการเรียนรู้ 6 เวทีตามกระบวนการประชา วิจัยและพัฒนา และจากการจัดสนทนากลุ่ม

การสรุปและถอดบทเรียน เรียบเรียงนำเสนอผลการศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุนชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ส่วนที่ 1 พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน

ส่วนที่ 2 เวทีการเรียนรู้ประชาวิจัยและพัฒนา (PR&D)

ส่วนที่ 3 บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ตอนที่ 3 (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

การเตรียมนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัย

ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนร่วมกันกำหนดการเตรียมนำเสนอข้อมูลและผลการศึกษา
ดังนี้

1. นำเอาข้อมูลที่ได้มาแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ
ข้อมูล

2. จัดเวทีการเรียนรู้ร่วมกันในคณะนักวิจัยชุมชนเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้น
3. ร่วมจัดเวทีการเรียนรู้ในชุมชนนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอแนวทางการพัฒนา และแนวการจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง
4. ร่วมจัดทำข้อสรุปโดยการเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ แล้วหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนการนำเสนอข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบร่างแผนแม่บทชุมชน
5. ร่วมนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนต่อเวทีสาธารณะในท้องถิ่นเพื่อทำประชาพิจารณ์แผน ปรับปรุง และนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง
6. ผู้วิจัยจัดทำผลการศึกษาเชิงบรรยายเนื้อหาข้อมูลประกอบร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวงต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
7. ผู้วิจัยจัดทำผลการศึกษาเป็นบทความวิจัยต่อคณะกรรมการพิจารณาบทความทางวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนาศีวิตและชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) เรื่อง กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กระบวนการประชาพิจารณ์และ พัฒนา (people research and development-PR&D) อันเป็นวิธีการในการศึกษาวิจัยที่ต้องการสร้างความรู้ใหม่ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม (research, development and movement - RDM) ใช้เทคนิคการทำ Focus Group / Mind Map ในการจัดเวทีการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย

การสรุปและถอดบทเรียน (Lesson Learned) ใน 3 ระยะ เพื่อค้นหาข้อมูลชุมชนเชิงปริมาณ (quantitative) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative) ซึ่งผลการศึกษามีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุนชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ส่วนที่ 1 พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน

ส่วนที่ 2 เวทีการเรียนรู้ประชาพิจารณ์และพัฒนา (PR&D)

ส่วนที่ 3 บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ตอนที่ 3 (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ตอนที่ 1 ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชน ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน และตำบล ได้ข้อมูลประชาพิสัยเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง โดยสรุปภาพรวมของ ข้อมูลประชาพิสัยตำบลเหล่าหลวง ทั้ง 15 หมู่บ้าน ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน

ตำบลเหล่าหลวง เป็นชุมชนดั้งเดิมอยู่ที่บ้านเหล่าหลวง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดป่าเหล่าหลวง บ้านเหล่าหลวง หมายถึง ส่วนของหลวง เป็นที่เลี้ยงช้าง เลี้ยงม้าของทางราชการ หรือของหลวง จึงได้ชื่อว่าเหล่าหลวง ต่อมาแยกออกเป็น 2 ตำบล คือตำบลโนนสว่าง จำนวน 14 หมู่บ้าน และตำบลเหล่าหลวง จำนวน 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านอุ่มเฒ่า หมู่ที่ 2 บ้านสระหลวง หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา หมู่ที่ 4 บ้านสิงห์โคก หมู่ที่ 5 บ้านคุษง หมู่ที่ 6 บ้านคอนคู้ หมู่ที่ 7 บ้านเหล่าเสือ หมู่ที่ 8 บ้านหนองสังข์ หมู่ที่ 9 บ้านโพนสะอาด หมู่ที่ 10 บ้านโพนสำราญ หมู่ที่ 11 บ้านคงน้อย หมู่ที่ 12 บ้านสนามชัย หมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ หมู่ที่ 14 บ้านสิงห์ทอง และหมู่ที่ 15 บ้านอุ่มเฒ่า ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีประวัติความเป็นมา ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านอุ่มเฒ่า เมื่อประมาณ 91 ปีที่แล้ว ชุมชนดั้งเดิมอยู่ที่บ้านเหล่าหลวง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดป่าเหล่าหลวง ต่อมาเกิดมีโรคห่า หรือที่เข้าใจกันว่าเป็นอหิวาตกโรค มีคนตายจำนวนมาก จึงพากันอพยพมาทางทิศใต้ ซึ่งเป็นป่าดงหมากเฒ่า จึงตั้งชื่อว่า “บ้านอุ่มเฒ่า” จนถึงปัจจุบัน (คำว่า “อุ่ม” เป็นภาษาลาวแปลว่า เป็น “พุ่ม” คำว่า “เฒ่า” เป็นชื่อผลไม้ป่าชนิดหนึ่ง ปัจจุบันเรียกว่า “หมากเฒ่า”)

หมู่ที่ 2 บ้านสระหลวง หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา และหมู่ที่ 4 บ้านสิงห์โคก เมื่อ 23 ปีก่อนขึ้นกับบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลเหล่าหลวง ต่อมาปี 2535 ได้แยกหมู่บ้านออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่พร้อมกัน

หมู่ที่ 5 บ้านคุษง ตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2411 หรือ 100 ปีเศษ โดยกลุ่มคนหลายกลุ่มที่เดินทางมาเพื่อแสวงหาที่ทำกินใหม่ และพบพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์เป็นป่า “พง” ที่เกิดเรียงรายเป็นจุดๆ ซึ่งเรียกว่า “คุษ” และมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “คุษง” เริ่มแรกมีครัวเรือนประมาณ 8 ครัวเรือน

หมู่ที่ 6 บ้านคอนคู้ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก แต่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสภาพดินและป่า ชื่อบ้านคอนคู้ ได้มาจากบรรพบุรุษที่มาตั้งถิ่นฐานท่ามกลางดงต้นคู้ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านคอนคู้ อายุชุมชน 88 ปี

หมู่ที่ 7 บ้านเหล่าเสือ เดิมชื่อบ้านเหล่าปึกลาย มีอายุมาแล้วประมาณ 200 ปี ซึ่งบุคคลกลุ่มเล็ก กลุ่มหนึ่งแยกตัวออกมาจากบ้าน โพนสะอาด ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านเหล่าเสือ เพราะสภาพภูมิศาสตร์เป็นป่าทึบใหญ่ เลยตั้งชื่อตามสภาพป่าใหญ่นับแต่นั้นเป็นต้นมา

หมู่ที่ 8 บ้านหนองสังข์ แยกออกมาจากบ้านเหล่าเสือ อายุชุมชน 23 ปี

หมู่ที่ 9 บ้านโพนสะอาด เมื่อปี พ.ศ. 2437 ได้มี 4 ครอบครัวย้ายมาจากบ้านเหล่าหลวง จากนั้นมีการอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ อายุชุมชน 121 ปี

หมู่ที่ 10 บ้านโพนสำราญ มีครอบครัวย้ายมาจากบ้าน โพนสะอาดและมีประชากรเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ทางราชการให้ทำการแยกหมู่บ้าน โดยมีนายอ่อนดา เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมา มีนายคุณ เป็นผู้ใหญ่บ้าน และปัจจุบันมีนายชัยยงค์ พิมเภา เป็นผู้ใหญ่บ้าน อายุชุมชน 22 ปี

หมู่ที่ 11 บ้านดงน้อย เดิมเป็นหมู่บ้านที่รวมอยู่กับบ้านคุดผง แต่เนื่องจากที่เป็นชุมชนใหญ่ จึงได้มีการแบ่งการปกครองออกเป็นอีกหมู่บ้าน ที่มาของชื่อบ้านดงน้อย คือเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับป่าสาธารณะประโยชน์ที่เป็นดงเล็ก ดงน้อย จึงตั้งชื่อว่า บ้านดงน้อย ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือนาย เสาร์ จันทร์ดิษฐ์ อายุชุมชน 14 ปี

หมู่ที่ 12 บ้านสนามชัย เดิมรวมอยู่กับบ้าน โพนสะอาด ต่อมาปี พ.ศ. 2535 ได้ขอแยกหมู่บ้านมาเป็นบ้านสนามชัย หมู่ที่ 12 อายุชุมชน 23 ปี

หมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ ปี 2535 บ้านเขื่อนคำ หมู่ที่ 13 แยกออกจากบ้าน โพนสะอาด หมู่ 9 อายุชุมชน 24 ปี

หมู่ที่ 14 บ้านสิงห์ทอง อายุชุมชน 10 ปี โดยแยกออกมาจากบ้านหมู่ที่ 4

หมู่ที่ 15 บ้านอ่อมเฒ่า เดิมเป็นหมู่ที่ 1 และขอแยกหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2545 อายุชุมชน 19 ปี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง โดยเป็นหน่วยงานราชการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน

หน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

1. เป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สวนหย่อม สวนสาธารณะ การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น
2. เป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความปลอดภัย เช่น งานดับเพลิง
3. เป็นงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ด้านนี้มีความสำคัญต่อประชาชนในท้องถิ่น มาก เช่น การจัด การจัดให้มีหน่วยบริการทางสาธารณสุข จัดให้มีสถาน สงเคราะห์เด็กและคนชรา เป็นต้น
4. เป็นงานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ท้องถิ่น เพราะเป็นงานที่หากปล่อยให้ประชาชน ดำเนินการเองอาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรจะเป็น เช่น การจัดให้มีโรงรับจำนำ การ จัดตลาด และงานต่างๆ ที่มีรายได้ โดยสามารถเรียกค่าบริการจากประชาชน

รูปแบบองค์ประกอบการปกครองท้องถิ่น สาระสำคัญมีดังนี้

1. เป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และทบวงการเมือง
2. มีสภาและผู้บริหารระดับท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งตามที่เป็นบัญญัติไว้ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญ
3. มีอิสระในการปกครองตนเอง
4. มีเขตการปกครองที่ชัดเจนและเหมาะสม
5. มีงบประมาณรายได้เป็นของตนเองอย่างเพียงพอ
6. มีบุคลากรปฏิบัติงานของตนเอง
7. มีอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสมต่อการให้บริการ
8. มีอำนาจออกข้อบังคับเป็นกฎหมายของท้องถิ่นภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย แม่บท
9. มีความสัมพันธ์กับส่วนกลางในฐานะเป็นหน่วยงานระดับรองของรัฐ

สภาพพื้นที่ตำบลเหล่าหลวง เป็นที่ราบสูงและลาดเท มีลำน้ำสำคัญ คือ ลำน้ำเสียวใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญเพียงแหล่งเดียว และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่ง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ปลูก “ข้าวขาวดอกมะลิ” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 (ซึ่งเป็น

เมล็ดพันธุ์ ที่มีชื่อพันธุ์ว่า ข้าวหอมมะลิ เมื่อ พ.ศ. 2493-2494 จากท้องนาลุ่มดอน อ. บางคล้า จ. ฉะเชิงเทรา เขตต่อเนื่อง อ. พนัสนิคม จ. ชลบุรี แล้วกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ทุ่งกุลาร้องไห้เป็นครั้งแรกที่ จ. สุรินทร์) ปัจจุบันมีสหกรณ์ข้าวเกษตรวิสัยเป็นแหล่งจำหน่ายที่สำคัญ ส่วนอาชีพรองและอาชีพเสริมคือ เลี้ยงไหม โค กระบือ เป็นต้น หลังจากนั้นจะอพยพเข้าเมืองเพื่อหางาน เพราะสภาพพื้นที่ การเกษตรมีลักษณะเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ และมีชั้นเกลือหินอยู่ใต้พื้นดิน ปริมาณน้ำฝนมีมากในฤดูฝนจึงไหลลงสู่แม่น้ำมูล และบางครั้งล้นตลิ่งสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตร มีเส้นทางคมนาคม 4 สายเพื่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ศักยภาพของชุมชน มีการรวมกลุ่มของประชาชน จำนวนกลุ่ม 31 กลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มอาชีพ 16 กลุ่ม และกลุ่มออมทรัพย์ 15 กลุ่ม บางกลุ่มมีความเข้มแข็ง บางกลุ่มขาดกระบวนการเรียนรู้และจัดการที่ต่อเนื่อง พัฒนาการการพัฒนาของประเทศ ไทยที่ไม่ยั่งยืน เพราะมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ มีการสร้างวาทกรรมในรูป “คำถาม” ที่แฝงไว้ด้วย “คำตอบ” คือ “ทำอย่างไรจึงจะรวย” ซึ่งคำตอบที่แฝงไว้ก็คือ “ขาย” จากคำถามนี้สร้างปัญหาให้วิถีชีวิตของคนในประเทศมุ่งเน้นทำทุกอย่างเพื่อ “ขาย” ไม่เว้นแม้กระทั่ง ประชาชนชาวทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัด และจังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งชาวอำเภอเกษตรเกษตรวิสัย พร้อมทั้งตำบลเหล่าหลวงด้วยที่มีปัญหาจากวาทกรรมนี้ ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ได้สร้างให้เกิดสำนึกประชาชนต้องการที่จะรวยตามที่ผู้มีอำนาจกำหนด โดยประชาชนคนทุ่งกุลาร้องไห้และคนจังหวัดร้อยเอ็ด คนอำเภอเกษตรวิสัย พร้อมทั้งคนตำบลเหล่าหลวงด้วยไม่ได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แต่อย่างใด พัฒนาการที่เกิดขึ้นจึงสร้างปัญหาที่ ชาวบ้านรู้ไม่ทัน คิดหวังจะรวยอย่างเดียว มีการถางป่าไม้ในชุมชนเพื่อปลูก “ปอ” ซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขายหวังรวย โดยเฉพาะคนในตำบลเหล่าหลวงได้ถางป่าชื่อ “ป่าดงสะแนน” ซึ่งเป็นป่าไม้ในชุมชนที่มีพื้นที่กว่า 800 ไร่ จนไม่มีไม้ใหญ่เหลือ บางคนก็ปลูกพืชไร่อื่นๆ เช่น พืชตระกูลแตงสายพันธุ์ต่างๆ เพื่อนำมาขายให้รวยตามวาทกรรมนั้น โดยมีการปลูกกันเป็นลำเป็นสัน ช่วงแรกก็ราคาดี จนกระทั่งต่อมามีคนปลูกมากจนราคาตกต่ำมาก ไม่คุ้มกับทุนแรงที่ลงไป จึงเกิดสภาพ “ปอมา ป่าหมด” ถึงแม้ป่าหมดไม่รวยแต่จิตใจที่ถูกปลูกฝังหวังรวยก็ยังคงเกาะกินใจอยู่ จึงมีแนวคิดที่จะทำให้รวยต่อ จึงทำทุกอย่างเพื่อหวังจะรวย ไม่ว่าจะปลูกข้าวเพื่อขายและขยายพื้นที่ปลูกกันมากขึ้น พร้อมทั้งรัฐยังส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต พร้อมทั้งมีการส่งเสริมพันธุ์ข้าวที่กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ปรับปรุงพันธุ์ข้าวสายพันธุ์ใหม่ๆ เช่น ข้าว กข. มาแทนพันธุ์ข้าวดั้งเดิมจนหายไปเกือบหมด มีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น รถไถนาเข้ามาแทนแรงงานควายเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น มีต้นทุนการผลิตมากขึ้น มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารการเกษตรและสหกรณ์มาลงทุนเพิ่มขึ้นไปเรื่อย จึงเกิดหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรหนี้ได้ ชำนาญกรรัฐบาลยังปลูกฝังค่านิยมที่ก่อให้เกิดหนี้มากขึ้นจากนโยบายประชา

นิยม ต่างๆ เช่น กองทุนเงินล้าน มีล้านหนึ่ง ล้านสองตามมา พร้อมทั้งบัตรเครดิตเกษตรกร และ โครงการจำหน่ายข้าว ที่มุ่งเน้นให้ได้ราคาสูง ๆ ทำให้เร่งการผลิตให้ได้มากขึ้น มีการทำนาปังตามลำนํ้าเสียวใหญ่กันมาก ส่งผลให้มีปัญหาเรื่องนํ้าที่จะมาใช้บริโภคขาดแคลน เกิดทะเลาะกัน ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา แต่ก็ยังไม่รวย ช้ำหนักเกิดภัยแล้ง ภัยนํ้าท่วม ยังมีหนี้ตามมาเป็นเงาตามตัว และ รัฐยังสร้างค่านิยมจากนโยบายประชานิยมอีก โดยมีการชดเชยภัยต่างๆ ตามมา ทำให้ชาวบ้านอ่อนแอลงเรื่อยๆ หวังพึ่งรัฐอย่างเดียว ไม่มีความคิดที่จะแก้ปัญหาจากการพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันเมื่อไม่รวยมีแต่หนี้สิน จึงมองหาสิ่งที่จะขายอีก เพื่อจะได้รวยเห็นแรงงานคนหนุ่มคนสาว จึงส่งให้ไปขายแรงงานยังเมืองใหญ่ในต่างถิ่น เพื่อจะได้เงินทำให้รวยอีก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามมา คือ คนหนุ่มคนสาวไปทำงานต่างถิ่น จึงรับเอาวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาไม่มีการรักนวลสงวนตัวได้เกิดปรากฏการณ์ “หัวดำออก หัวอกเลียง” บางคนไปไ้งานดีๆ มีเงินมีทองก็ส่งมาให้ทางบ้านที่เป็นพ่อแม่เพื่อเลี้ยงดูลูกหลาน ที่ส่งมาให้พ่อแม่เลี้ยงอีก ชื่อ โทรทัศน์ วิดีโอ มาให้พ่อแม่ได้ใช้อย่างมีความสุขนอนร้องเพลงไปไกลเปเลหลานอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีเหตุผลอ้างไม่มีเวลาไปวัดฟังธรรมเหมือนแต่ก่อน หลานๆ ที่โตขึ้นจากการเลี้ยง ที่ไม่ถูกวิธี ไม่กล้าเขี่ยนติเพราะกลัวพ่อแม่เขาจะโกรธไม่ส่งเงินมาให้ เมื่อหลานๆ โตขึ้นก็สร้างปัญหาสังคมตามมา ไม่ว่าจะเป็ปัญหาขับขีรถจักรยานยนต์เสียงดังก่อความเดือนร้อนรำคาญแล้ว ยังมีปัญหาหาเสพติดปัญหาไม่เรียนหนังสือ ทะเลาะวิวาทและยังมีปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย มีโน้มนที่จะทำให้ชุมชนอ่อนแอ ลงเรื่อยๆ ส่วนปัญหาด้านสุขภาพนั้นก็อ้างว่าไม่มีเวลาที่จะปรุงอาหารกินเอง พึ่งแต่รถขายของเร่ นำอาหารถุงมีสารพิษตกค้างในอาหารมาขายให้กิน นานๆ เข้าส่งผลให้เกิดโรคไม่ติดต่อดังต่างๆ จากการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารพิษเข้าไป มีทั้งโรคเบาหวาน โรคความดัน โรหิตสูง โรคไต และโรคอื่นๆ อีกมากมาย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุนชุมชน

ข้อมูลทุนชุมชนที่เป็น ทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคมใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง มีดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทุนทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ประเภท	ทรัพยากรธรรมชาติ
1	สภาพดิน	ดินทรายและดินเค็ม
2	แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
3	ป่าชุมชน	หนองป่าแก้ว หนองแซงตะเปา ป่าหนองเลา หนองดงสะแนน หนองมันปลา ใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์และแหล่งอาหาร มีจำพวกเห็ดป่า ไข่มดแดง อีลอก
4	แร่ธาตุ	น้ำมัน หินแร่โปรแตส หินเกลือ
5	สัตว์ป่า	จำพวกนก กระต่าย แอ้ กิ้งก่า
6	พืชพรรณ/ สมุนไพร	พืชป่าโปร่งผลัดใบ จำพวกไม้ยางนา พะยอม พืชสมุนไพร และผักพื้นบ้าน เช่น ตำลึง มั่นค่า อีลอก เป็นต้น

1. ทุนทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความสำคัญต่อชีวิตชุมชน ประกอบด้วย แหล่งทำกินที่เป็นดินทรายและดินเค็มซึ่งเป็นดินโปร่ง (จืด) สามารถนำมาแช่น้ำกรองเป็น น้ำเกลือ และชาวบ้านบางส่วนนำมาต้มตากตะกอนเป็นเกร็ดเกลือสินเธาว์ ไว้บริโภคในครัวเรือน และไว้ถนอมอาหาร โดยหมักกับปลาทำเป็นปลาร้า ในหน้าน้ำหลาก แหล่งน้ำ มีบ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก ในแต่ละหมู่บ้านเป็นหนองที่ชาวบ้านออกแรงช่วยกันขุดแต่ในอดีต มีบ่อน้ำขนาดเล็กของแต่ละครอบครัวที่ขุดไว้ใช้เอง พร้อมทั้งบางครอบครัวได้รับการสนับสนุนจาก โครงการทางภาครัฐ เช่น กรมพัฒนาที่ดิน และกรมชลประทาน โดยชาวบ้านสมทบบ่อละ 5,000 บาท เมื่อก่อนมีน้ำมัน หิน แร่โปรแตส หินเกลือ ซึ่งยังไม่ได้สำรวจนำมาใช้ประโยชน์ และมีลำน้ำเสียวใหญ่อยู่ลาดลงมาจาก ทิศใต้ของชุมชน เป็นลำน้ำที่เกิดจากหนองบ่อ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นหนองน้ำที่ เกิดจากรองรับน้ำฝนเท่านั้น มีน้ำไหลหลากในฤดูฝน บางครั้งก็ไหลหลากท่วมมาข้าวเสียหาย บ้าง มีการกักเก็บเป็นฝายน้ำล้น บริเวณเส้นทางบ้านเขาน้อย ตำบลโนนสว่าง กับบ้านน้ำอ้อม ตำบลน้ำอ้อม หน้าแล้งน้ำจะแห้งขอดไม่สามารถนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืชได้เลย มีป่าชุมชน สาธารณะ ประกอบด้วย ป่าหนองป่าแก้ว ป่าหนองแซงตะเปา ป่าหนองเลา ป่าดงสะแนน ป่าหนอง มันปลา ซึ่งเป็นป่าชุมชนสาธารณะ ได้รับการรังวัดและออกหนังสือสำคัญเป็นที่สำหรับใช้ใน ราชการจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นที่ทำเกลือสินเธาว์หนองแซงตะเปา ได้ทำไว้ ณ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2508 ฉบับที่ 195/2508 มีเนื้อที่ 827 ไร่ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ที่บ้านหมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ ตำบลเหล่า หลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์และแหล่งอาหาร มีจำพวกเห็ดป่า

ไข่มดแดง อีลอก แร่ธาตุทราบว่าเป็นแร่หินเกลือจำนวนมากแต่ยังไม่มีการสำรวจอย่างจริงจัง สัตว์ป่า มีแต่สัตว์ประเภทเล็ก ๆ เช่น กระต่าย แย้ กิ้งก่า และนกต่าง ๆ แต่มีจำนวนน้อย มีพืชป่าโปร่งผลัดใบ จำพวกไม้ยางนา พะยอม และพืชผักพื้นบ้านบ้าง เช่น ด้ว มันคำ อีลอก เป็นต้น

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ด้าน	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่
1	การแพทย์แผนไทย/ สมุนไพร/ หมอพื้นบ้าน	1. นายพันธ์ ศรีจำปา	บ้านเลขที่ 194 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นายอ่อนลี ศรีสินธุ์	บ้านเลขที่ 285 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นายเบ็ค บัวลอย	บ้านเลขที่ 35 ม.2 บ้านสระหลวง
		4. นางบุญเรือง ทับงาม	บ้านเลขที่ 30 ม.3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา
			ม.4 บ้านสิงห์ไคล
2	การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม/ ประเพณีท้องถิ่น	1. พ.ต.ท. ประเสริฐ ผิวขาว	บ้านเลขที่ 313 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นางมาน จันชา	บ้านเลขที่ 312 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นางบุญมี เสาศิริ	บ้านเลขที่ 319 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		4. นายลี ก้านจักร	บ้านเลขที่ 234 ม.2 บ้านสระหลวง
		5. นายสำราญ ช่างถม	บ้านเลขที่ 308 ม.3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา
3	หัตถกรรม เช่น ช่าง ไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ จักสาน ทอผ้า	1. นายทอง ชินภักดี (ช่างไม้ และจักสาน)	บ้านเลขที่ 254 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นายดอน ผิวแดง (ช่างไม้ ช่างปูน)	บ้านเลขที่ 197 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นางบุญมี เสาศิริ (ทอผ้า)	บ้านเลขที่ 319 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		4. นายสวาสดี ปุ๋ยฝ้าย (จักสานไม้ไผ่)	บ้านเลขที่ 235 ม.2 บ้านสระหลวง
		5. นางภูมิ ช่างถม (ทอผ้า และย้อมผ้าสีธรรมชาติ)	บ้านเลขที่ 7 ม.3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในตำบลเหล่าหลวง
อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (ต่อ)

ที่	ด้าน	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่
4	การเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ และ การปรับใช้ เทคโนโลยี	1. นายจ้านงค์ ศรีแก่นจันทร์ (การเพาะปลูกพืช)	บ้านเลขที่ 188/1 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นายไพจิตร ศิวขาว (การปรับใช้เทคโนโลยี)	บ้านเลขที่ 296 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นายเถา ศิวแดง (การขยายพันธุ์พืช)	บ้านเลขที่ 214 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		4. นายสมบูรณ์ วงศ์ชาติ	บ้านเลขที่ 239 ม.2 บ้านสระหลวง
		5. นายสนิท มะเลิศ (ทำนาข้าวอินทรีย์)	บ้านเลขที่ 100 ม.3 บ้านเหล่าหลวง พัฒนา
5	การถนอมอาหาร	1. นางนุชนิ วงษ์ภักดี	บ้านเลขที่ 321 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นางอู่ นบิริกุล	บ้านเลขที่ 135 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นางประกอบ ศิวแดง	บ้านเลขที่ 197 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		4. นางฉวี หล้าเนตร	บ้านเลขที่ 200 ม.2 บ้านสระหลวง
		5. นางบุญเรือง ทับงาม	บ้านเลขที่ 30 ม.3 บ้านเหล่าหลวง พัฒนา
6	ความเชื่อและ พิธีกรรม	1. นายพันธุ์ ศรีจำปา	บ้านเลขที่ 194 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นายลี ก้านจักร	บ้านเลขที่ 234 ม.2 บ้านสระหลวง
		3. นายสำราญ ช่างถม (พิธีเลี้ยงปู่ตา)	บ้านเลขที่ 308 ม.3 บ้านเหล่าหลวง พัฒนา

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (ต่อ)

7	การบริหารจัดการ กลุ่ม/คน	1. นายไพจิตร ผิวขาวที่อยู่ (กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน)	บ้านเลขที่ 296 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		2. นายสังคม ไสสะอาด (กลุ่มสวัสดิการชุมชน)	บ้านเลขที่ 195 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		3. นางสุภาพ ผิวขาว (กองทุนผู้สูงอายุ)	บ้านเลขที่ 313 ม.1 บ้านอุ่มเม่า
		4. นายอุดร เผ่าภูธร (กลุ่มปฎิชีวาภาพ)	บ้านเลขที่ 234 ม.2 บ้านสระหลวง
		5. นายสากล นาราช (กลุ่มปฎิชีวาภาพ)	บ้านเลขที่ 68 ม.2 บ้านสระหลวง
		1. นางบุญเรือง ทับงาม (กลุ่มทอผ้า)	บ้านเลขที่ 30 ม.3 บ้านเหล่าหลวง พัฒนา
		2. นางภูมิ ช่างถม (กลุ่มทอผ้า)	บ้านเลขที่ 7 ม.3 บ้านเหล่าหลวง พัฒนา

2. ทุนทางปัญญา ที่เป็นผู้มีความรู้ในท้องถิ่น ด้านต่างๆ ประกอบด้วย แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น เช่น หมอลำ หมอแคน เป็นต้น ช่างฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า ผู้รู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ผู้รู้ด้านการถนอมอาหาร ผู้รู้ด้านพิธีกรรมและความเชื่อ และผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลทุนทางสังคมในตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ประเภท		จำนวน
1	กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานที่ประกอบการและ บริการสาธารณะ	กลุ่มอาสาสมัคร เยาวชน	31 กลุ่ม
		อนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม	
		กลุ่มอาชีพ	16 กลุ่ม
		กลุ่มออมทรัพย์	15 กลุ่ม
		ศาสนสถาน	10 วัด
		สถานศึกษา	6 โรงเรียน
		สถานบริการภาครัฐ	3 แห่ง
		สถานประกอบการ	1 แห่ง
2	ความเชื่อ จารีตประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน	สถานที่นั้นทนการ	2 แห่ง
		ผี เช่น ผีบ้าน ผีป่า ผีนา ผีตาแฮก	1 ครั้ง/ปี
		สถานที่ เช่น ดอนปู่ตาเลียงดอนปู่ตา	1 ครั้ง/ปี
		ฮีต 12 มีการทำบุญ	12 เดือน
		หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำซิ่ง	ฉลองงานประเพณี

3. ทุนทางสังคม มีกลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/กองทุน กลุ่มอาชีพ ธุรกิจชุมชน เครือข่าย กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม กลุ่มรับทำอาหารงานบุญต่างๆ องค์กรในชุมชน มีทั้งองค์กรศาสนา องค์กรชาวบ้าน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ วัดอุ่มเม่า วัดสิงห์ไคล วัดโพธิ์สะอาด วัดจอมศรีวราราม วัดสว่างอารมณ์ วัดสังข์ทอง วัดเหล่าเสือ วัดเหล่าหลวง วัดป่าเหล่าเสือ และวัดป่าหนองสะแนน มีสถานศึกษา จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านอุ่มเม่า สิงห์ไคล (โรงเรียนต้นแบบ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน) โรงเรียนบ้านคุยผดงน้อย โรงเรียนบ้านดอนคูเหล่าเสือ โรงเรียนบ้านโพธิ์สะอาด โรงเรียนบ้านหนองสังข์ โรงเรียนเหล่าหลวงประชาอนุสรณ์

4. ความเชื่อ จารีตประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน ผี เช่น ผีบ้าน ผีป่า ผีนา ผีตาแฮก สถานที่ เช่น ดอนปู่ตาเลียงดอนปู่ตา ฮีตสิบสอง หมายถึงเดือน 12 เดือนมีการทำบุญประจำเดือนต่างๆ ดังนี้ 1. อ้ายหรือเจียง บุญ พระสังฆกรรม 2. ยี่ บุญคุณลาน คุ้มข้าว 3. สาม บุญข้าวก็ 4. สี่ บุญพระเวส 5. ห้า บุญปีใหม่ หรือสงกรานต์ 6. หก บุญบังไฟ 7. เจ็ด อาฮัดเจ้าเมือง บุญเลี้ยงดอนปู่ตาหรือเรียก

บุญเบิกบ้าน 8. แปะเข้าพรรษา 9. เก้า ข้าวประดับดิน 10. สิบ ข้าวสาก 11. สิบเอ็ด ออกพรรษา 12. สิบสอง บุญกฐิน ทำบุญกฐิน จากวันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงเพ็ญ เดือนสิบสองชาวบ้านนำผ้ากฐินไปทอดถวายพระภิกษุตามวัดต่างๆ กองสิบสี่ 1. กองเจ้า กองขุน เป็นกองที่กล่าวถึงภาระหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน เจ้าเมือง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อไพร่ฟ้าประชาชน จากการศึกษาจากเอกสารพบว่า กองเจ้า กองขุน ประกอบด้วยภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติทั้งสิ้น 6 ประการ คือ (1) พระเจ้าแผ่นดินให้ซัดม่นอยู่ในทศพิชราชธรรม 10 ประการ ประกอบด้วย 1) คีล หมายถึงการยึดมั่นในศีลห้า และมีศีลแปดเป็นประจำ 2) ทาน หมายถึง การให้ทานแก่สามเณรพราหมณาจารย์ คนยากคนจน 3) บริจาค หมายถึง การบริจาคทรัพย์สร้างวัด สร้างศาลา 4) อักโกระ หมายถึง ความไม่โกรธ ความไม่คร่ำ 5) ขันติ หมายถึง ความอดทน อดทนต่อเหตุการณ์ต่างๆ 6) อวิหิงสะ หมายถึง ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น 7) อาชวะ หมายถึง มีสัจจะ มีความซื่อตรงไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง 8) มัททวะ หมายถึง มีความอ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง จิตใจบริสุทธิ์ผ่อง 9) ไสตปะ หมายถึง การชำระความชั่วจากจิตใจ 10) อวิโรธนะ หมายถึง ไม่เกลือกกลั้วกับความชั่ว ไม่ยินดียินร้ายในสิ่งที่ควรยินดียินร้าย พระเจ้าแผ่นดินให้พูดแต่คำสัตย์ ไม่พูดเท็จ พระเจ้าแผ่นดินให้อบรมสั่งสอนประชาชนให้รู้จักหน้าที่ของตน พระเจ้าแผ่นดินให้รักษาศีล ตามกองของบ้านเมือง พระเจ้าแผ่นดินให้แต่งตั้งขุนนางและข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม และฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ของข้าราชการและประชาชน พระเจ้าแผ่นดินให้มีสมบัติคุณเมือง 14 อย่าง คือ 1) หูเมือง หมายถึง มีตูดานุกูลผู้ฉลาด มีปัญญาดี 2) ตาเมือง หมายถึง มีนักปราชญ์สอยธรรม 3) แก่นเมือง หมายถึง มีพระสงฆ์ผู้แตกสถานในพระธรรมวินัย 4) ประตูเมือง หมายถึง มีอาวุธยุทธโศปกรณ์ ป้องกันอริราชศัตรู 5) ฮากเมือง หมายถึง มีโหราจารย์ทายเหตุร้ายและดี 6) เหน้เมือง หมายถึง มีเสนาอำมาตย์ผู้เที่ยงธรรม 7) ชื่อเมือง หมายถึง กวนเมืองและตาแสง ราษฎรผู้ซื่อสัตย์ 8) ผาเมือง หมายถึง พวกทหารกล้าผู้สามารถทำยุทธกรรมกับข้าศึกชนะได้ 9) แปะเมือง หมายถึง ท้าวพระยาผู้มีศีลธรรมอันดี 10) เขตเมือง หมายถึง เสนาอำมาตย์ฉลาดรู้เขตบ้านเมืองดีว่าที่นั่นดีหรือไม่ดี มีคุณหรือโทษ 11) สติเมือง หมายถึง เศรษฐีและพ่อค้าผู้มั่งมีเป็นดี 12) ใจเมือง หมายถึง หมอยาวิเศษ ผู้พยาชและไสยถัก 13) คำเมือง หมายถึง ภาคพื้นภูมิประเทศและพลเมือง 14) เมฆเมือง หมายถึง เทพดาอัศจรรย์ทั้งหลายในเขตบ้านเมือง 2. กองเท้า กองเพี้ย หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ให้เจ้าพระยา เจ้าเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ประพฤติปฏิบัติ จากการศึกษาเอกสาร พบว่าประกอบด้วยข้อประพฤติปฏิบัติ 9 ข้อ ดังนี้ 1) ข้าราชการให้ตั้งใจทำงาน 2) ข้าราชการอยู่ในศีลธรรมไม่ควรอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตนเองและไม่ควรเห็นแก่สินบน 3) ข้าราชการให้ช่วยเหลืองานราชการ ปฏิบัติรับใช้พระเจ้าแผ่นดิน และคอยดูแลรับใช้คอยช่วยเหลือราชการเมืองต่างๆ ไม้มีว่คิมสุราจนเสียนงาน 4) ข้าราชการที่เลื่อมใสศรัทธาต่อศาสนา รักษาศีล ฟังธรรมทุกเช้าค่ำ ชักชวนประชาชนไปทำบุญทำทาน 5)

ข้าราชการให้นับถือศีลห้า และมีความสามัคคีกัน 6) ข้าราชการให้เลี้ยงมเหศักดิ์หลักเมืองบูชาทิศทั้งแปด 7) ข้าราชการให้มีความเที่ยงตรงในการตัดสินใจที่ตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นกับประชาชน 8) ข้าราชการให้การส่งเสริมอาชีพในด้านการเกษตรกรรมแก่ประชาชน 9) ข้าราชการให้การทะนุบำรุงวัดหรือสำนักสงฆ์ด้วยความเอาใจใส่ 3. กองไฟร์ กองนาย หมายถึงข้อปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองของประชาชนทั่วไปตามคำสั่งของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ จากการศึกษาจากเอกสารประกอบด้วยข้อปฏิบัติทั้งสิ้น 13 ข้อ 1) ให้ทำรั้วบ้านและหอนูชา ไว้ทั้งสี่ทิศของบ้านเรือน 2) ก่อนขึ้นเรือนให้ล้างเท้าเสียก่อน 3) ก่อนจะนอนให้ล้างเท้าเสียก่อน 4) วันศีล 7 คำ 8 คำ 14 คำ 15 คำ ให้ขอขมาท่อนเกล้าแม่ทิไฟ บันได และประตูบ้านของตนทุกเดือน 5) ก่อนนอนให้เอาน้ำล้างเท้าสามีก่อน 6) ในวันศีล 15 คำ ภรรยาจะต้องเอาดอกไม้ รูปเทียนขอขมาสามีก่อน 7) เมื่อพระภิกษุเข้าพรรษา ให้จัดแต่งขันดอกไม้ รูปเทียนและเครื่องอัฐบริวาร ไปถวายท่าน 8) เมื่อพระภิกษุมานิเทศนาอย่าให้ท่านรอคอย และเมื่อเวลาใส่บาตรอย่าให้มีลูกบาตรพระ อย่างงร่ม อย่าเอาผ้าคลุมศีรษะ อย่าอุ้มลูกหลาน อย่าถืออาวุธ และอย่าให้ถูกจีวรพระ 9) ในวันอุโบสถ ให้นำดอกไม้รูปเทียน ไปถวายพระสงฆ์ 10) ให้รักษาศีล พังกรรมเทศนาทุกวัน 11) อย่าเหยียบเงาพระภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ 12) อย่าเอาอาหารที่ตนกินไม่หมด ให้สามิกินจะกลายเป็นบาป 13) อย่าเสพเมถุน กามคุณ ในวันศีล วันเข้าพรรษา วันมหาสงกรานต์ ถ้าฝ่าฝืนเป็นบาป 4. กองบ้าน กองเมือง หมายถึง ข้อปฏิบัติตามธรรมเนียมและปฏิบัติตามบ้านเมืองแต่ละท้องถิ่นจากการศึกษาจากเอกสารพบว่า ประกอบด้วยข้อปฏิบัติทั้งสิ้น 10 ข้อ 1) ประชาชนให้รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 2) ประชาชนให้รู้จักให้ทาน ให้มีความรู้จักพอ คือความมั่งมี 3) ประชาชนให้เลื่อมใสศรัทธาต่อศาสนา ไม่นำสิ่งรบกวนเข้าไปในวัด 4) ประชาชนให้รู้จักการครองเรือน ให้ทำบุญรักษาศีล 5) ประชาชนเวลามีบุญมหาชาติที่มีคนมาร่วมกันมากๆ ควรหาสิ่งของที่จะทำทานไว้ให้พร้อมเพื่อเป็นกุศลต่อไปภายหน้า 6) ประชาชนให้ดูแลพ่อแม่ที่แก่ชราแล้ว 7) ประชาชนควรมีมรดกยกให้ลูกที่ดูแลตน 8) ประชาชนที่เป็นพ่อแม่ให้เป็นที่เคารพรักของลูกหลาน 9) ประชาชนให้รักษาศีลทำบุญ บริจาคทาน แก่พระภิกษุสงฆ์เป็นประจำ 10) วันสงกรานต์ให้นำน้ำหอมไปสรงพระพุทธรูปพระสงฆ์และพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า (สัมภามณ์แบบนัดหมาย, นายพันธ์ ศรีจำปา) วัฒนธรรมชุมชน มีหมอลำกลอน พิธี หมอลำหมู่ หมอลำซึ่ง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง จำแนกตามประเภท รายได้ รายจ่าย และหนี้ มีดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง จำแนกตามประเภท รายได้ รายจ่าย และหนี้

ที่	ประเภท	รายการ	รวม (บาท/ปี)	คิดเป็นร้อยละ	
1	รายได้	(1) ไร่	23,880,000	11.01	
		1) จากภาค การเกษตร	(2) นา	45,530,000	20.99
			(3) สวน	1,590,000	0.73
			(4) เลี้ยงสัตว์	21,308,000	9.82
			รวมรายได้	92,308,000	42.55
	2) จากภาค บริการ	(5) ค้าขาย	34,560,000	15.93	
		(6) รับจ้าง	34,230,000	15.78	
		(7) งานประจำ	20,640,000	9.51	
		รวมรายได้	89,430,000	41.22	
	3) อื่นๆ	(8) ลูกหลานส่งให้	35,220,000	16.23	
รวมรายได้ทั้งหมด		216,958,000			
2	รายจ่าย	(1) หมวดการผลิต	47,365,000	27.61	
		(2) หมวดอาหารยารักษาโรค/	20,596,000	12.01	
		(3) หมวดของใช้สิ้นเปลือง	26,250,000	15.30	
		(4) หมวดการศึกษา	36,351,000	21.19	
		(5) หมวดงานสังคม	21,798,000	12.71	
		(6) หมวดบันเทิง	19,182,000	11.18	
		รวมรายจ่ายทั้งหมด	171,542,000		
		3	หนี้สิน	(1) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	40,339,916
(2) ธนาคารพาณิชย์	25,730,000			19.74	
(3) สหกรณ์	20,989,934			16.10	
(4) กลุ่มองค์กร	2,435,851			1.87	
(5) หนี้นอกระบบ/นายทุน	38,023,771			29.17	
(6) บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	1,425,172			1.09	
(7) อื่น ๆ	1,402,422			1.08	
รวมหนี้ทั้งหมด	130,347,066				

จากตารางแสดงข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง จำแนกตามประเภท รายได้ รายจ่าย และหนี้ พบว่า รายได้จากภาคการเกษตร จากการทำนา สูงถึง 20.99 % ทำไร่ 11.01 % เลี้ยงสัตว์ 9.82 % และจากการทำสวน 0.73 % ตามลำดับ รายได้จากภาคบริการ ค่าขาย 15.93 % รับจ้าง 15.78 % งานประจำ 9.51 % และนอกจากนั้นยังมีรายได้จากที่ลูกหลานส่งให้ 16.23 % เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นว่าประชากรในตำบลเหล่าหลวง มีรายได้จากภาคการเกษตร สูงถึง 42.55 %

ส่วนของรายจ่าย พบว่า ประชากรในตำบลเหล่าหลวง ได้จ่ายใช้ในหมวดการผลิต สูงถึง 27.61 % รองลงมาคือหมวดการศึกษา 21.19 % หมวดของใช้สิ้นเปลือง 15.30 % หมวดงานสังคม 12.71 % หมวดอาหาร/ยารักษาโรค 12.01 % และหมวดบันเทิง 11.18 % ตามลำดับ

ส่วนของหนี้สิน พบว่า ประชากรในตำบลเหล่าหลวง มีหนี้สิน สูงสุด 30.95 % กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รองลงมาคือหนี้นอกระบบ/นายทุน 29.17 % ธนาคารพาณิชย์ 19.74 % สหกรณ์ 16.10 % กลุ่มองค์กร 1.87 % บริษัทธุรกิจด้านการเงิน 1.09 % และอื่น ๆ 1.08 % ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมของฐานะทางเศรษฐกิจภายในตำบล ซึ่งสามารถเปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย และหนี้ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจใน 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง เปรียบเทียบ รายได้ รายจ่าย และหนี้

ที่	ประเภท	รวม (บาท/ปี)	คิดเป็นร้อยละ
1	รายได้	216,958,000	41.82
2	รายจ่าย	171,542,000	33.06
3	หนี้สิน	130,347,066	25.12

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรในตำบลเหล่าหลวง มีรายได้ 41.82 % รายจ่าย 33.06 % และหนี้สิน 25.12 % ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า จำนวนรายได้ สูงกว่ารายจ่ายและหนี้ รายจ่ายเกือบเท่ากับรายได้ และเมื่อรวมรายจ่ายกับหนี้ ทำให้เห็นว่า ยังคงสูงกว่ารายได้ ดังนั้น ทำให้เห็นภาพว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของตำบลเหล่าหลวง จำเป็นต้องหาแนวทางการพัฒนา และเมื่อร่วมกันวิเคราะห์ทุนชุมชนที่มีอยู่นั้นพบว่า ชุมชนมีทุนที่เพียงพอและสามารถวางแผนการพัฒนาโดยการนำทุนเหล่านั้นมาใช้พัฒนาระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น จึงเห็นร่วมกันว่าต้องจัดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเอง โดยกำหนดโครงการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับการจัดการทุนชุมชน

ตอนที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ตามกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนาในทั้ง 15 หมู่บ้าน มีผลการดำเนินการใน 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน

พื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน จำนวน 1,542 ครัวเรือน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านอุ่มเม่า หมู่ที่ 2 บ้านสระหลวง หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา หมู่ที่ 4 บ้านสิงห์ไคล หมู่ที่ 5 บ้านคุดม หมู่ที่ 6 บ้านคอนคู หมู่ที่ 7 บ้านเหล่าเสือ หมู่ที่ 8 บ้านหนองสังข์ หมู่ที่ 9 บ้านโพนสะอาด หมู่ที่ 10 บ้านโพนสำราญ หมู่ที่ 11 บ้านดงน้อย หมู่ที่ 12 บ้านสนามชัย หมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ หมู่ที่ 14 บ้านสิงห์ทอง และหมู่ที่ 15 บ้านอุ่มเม่า โดยผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกนักวิจัยชุมชน จำนวน 26 คน ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น จำนวน 5 คน ตัวแทนข้าราชการ นักพัฒนา และนักวิชาการ จำนวน 4 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 15 คน

ส่วนที่ 2 เวทีการเรียนรู้ประชาพิจารณ์และพัฒนา (PR&D)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ดำเนินการจัดกระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ใน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้เตรียมพื้นที่วิจัยและนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดกระบวนการแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา ซึ่งใช้กระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้จักตนเอง ชุมชนและโลก ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน อัตลักษณ์ รากเหง้า เส้นทางการพัฒนาของชุมชน ความเป็นไปของโลกและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่มีต่อชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้ทุนชุมชนท้องถิ่น คือ ทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคม

3. กระบวนการเรียนรู้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 กำหนดใช้พื้นที่วิจัย 15 หมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวง และได้นักวิจัยชุมชน จำนวน 26 คน ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน จากนั้นได้ร่วมกันเรียนรู้ทำความเข้าใจกระบวนการแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา ในกระบวนการสำคัญทั้ง 3

กระบวนการ และร่วมวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนในระยะเวลา 6 เดือน โดยใช้
เวทีเรียนรู้ 6 เวที

ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ เมื่อวันจันทร์ที่ 20 พฤษภาคม 2547

สถานที่อาคารอีสานเขียว หมู่ที่ 1 บ้านอ่อมเฒ่า มีผู้ร่วมเวที จำนวน 101 คน

ดำเนินการโดยผู้วิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการ และใช้กระบวนการกลุ่มร่วมเรียนรู้รูปแบบ
เนื้อหา กระบวนการและเป้าหมายของการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาธิปไตย ดังนี้

1. ร่วมวิเคราะห์ความเป็นไปโลกด้านเศรษฐกิจและสังคม กระแสโลกาภิวัตน์ที่มี
ผลกระทบต่อชุมชน การพัฒนาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิด
วงจรของหนี้สิน ทางตันของการพัฒนาในประเทศไทยและชุมชนตำบลเหล่าหลวง ซึ่งเป็นการ
เรียนรู้เพื่อปรับกระบวนการทัศน์สู่กระบวนการพัฒนาแนวใหม่

2. ร่วมเรียนรู้แนวความคิดแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการ
ประชาธิปไตย ว่าคืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีกระบวนการ วิธีการ และขั้นตอนอย่างไร รวมถึง
บทบาทของนักวิจัยชุมชนในฐานะวิทยากรกระบวนการ 3 ประสาน คือ ประสานให้เกิดการเรียนรู้
(facilitator) ประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) และประสานให้เกิดเครือข่าย (networker)

3. กำหนด “การบ้าน” ให้คณะนักวิจัยชุมชนไปทำข้อมูลประวัติหมู่บ้าน รากเหง้า
เผ่าพันธุ์โดยการจัดสนทนากลุ่มกับคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน ทำข้อมูลศักยภาพชุมชนด้านทุน
ทรัพยากร ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทำข้อมูลด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของ
ชุมชนท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและชุมชน

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความตระหนักในวิธีการพัฒนา
โดยเฉพาะกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้เกิดวงจรของหนี้สิน มีส่วนร่วมในการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิพากษ์สถานการณ์และแสดงความหวังในการพัฒนาตนเองของชุมชน ส่วนผู้วิจัย
และนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและชุมชน จัดแบ่งภารกิจ และได้ร่วม
ดำเนินการทำข้อมูลใน 15 หมู่บ้านในระยะเวลา 1 เดือนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งสัมภาษณ์
รายบุคคล กลุ่ม ทั้งจัดสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการ และจัดวงพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติในช่วงเวลาที่
เหมาะสม บางหมู่บ้านในบางครั้งได้ใช้กิจกรรมเรียนรู้เสริมด้านอาชีพให้กับชาวบ้านได้ร่วมเรียนรู้ซึ่ง
ได้ให้ประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและครัวเรือน ควบคู่ไปกับการทำข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลแล้วได้ร่วมกัน
รวบรวมเป็นข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน เตรียมนำมาสรุปและจัดหมวดหมู่ในเวทีที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีที่ 2 เรียนรู้ข้อมูลชุมชน วันศุกร์ที่ 20 มิถุนายน 2557 สถานที่ ห้อง
ประชุม ชั้น 2 อบต.เหล่าหลวง ผู้ร่วมเวที จำนวน 26 คน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ระดับตำบล ดังนี้

1. ร่วมเรียนรู้ประวัติศาสตร์และพัฒนารวมชน โดยเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ผู้รู้มาเล่าเรื่อง โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ และมีนักวิจัยชุมชนเป็นตัวแทนสรุปร่วมกัน
2. สรุปบทเรียนการไปทำข้อมูลครัวเรือนและชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน
3. รวบรวมข้อมูลครัวเรือนและชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนารวมชน และบทเรียนการทำข้อมูลครัวเรือนและชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ใน 2 ประเด็น คือ ข้อมูลเกี่ยวกับทุนชุมชน สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชน และปัญหา ปฏิบัติการและการรับรู้เรียนรู้ของชุมชน และได้ร่วมกันจำแนก จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นลักษณะสำคัญของส่วนต่างๆ องค์ประกอบต่างๆ โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลชุมชน เป็น 4 ส่วน คือ (1) ข้อมูลพัฒนาการของชุมชน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (2) ข้อมูลทุนชุมชน ได้แก่ ทุนทรัพยากรที่เป็นความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น พืช สัตว์ แร่ธาตุ ดิน น้ำ ป่า เขา สิ่งแวดล้อม และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เป็นต้น ทุนทางปัญญาที่เป็น ความรู้ ภูมิปัญญา นวัตกรรม และผู้รู้ ปราชญ์ ท้องถิ่น ทุนทางสังคมที่เป็นจารีต ขนบปฏิบัติ หรือกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้เป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้อง ไว้วางใจกัน สมาชิกทางสังคม ญาติพี่น้อง และ (3) ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เป็นรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การออมหรือกองทุน อาชีพ แรงงาน ผลผลิต ที่ดิน สุขภาพ ปัญหาและความต้องการ โครงการ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย และการเรียนรู้ เป็นต้น และข้อมูลปัญหา ความต้องการและสาเหตุ

หลังจากเวทีที่ 2 ผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้าง ลึกและถูกต้อง และทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลที่วิเคราะห์ได้แล้วว่าเกิดจากสิ่งใด และควรจะมีแนวทางจัดการหรือพัฒนาแก้ไขอย่างไร เพื่อนำไปวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญในเวทีที่ 3

ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล-ศึกษาดูงาน วันศุกร์ที่ 17 กรกฎาคม 2557
สถานที่ ห้องประชุม ชั้น 2 อบต.เหล่าหลวง ผู้ร่วมเวที จำนวน 26 คน
ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ระดับตำบล ดังนี้

1. ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทุนชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น เชื่อมโยงให้เข้าใจร่วมกันถึงความหมายและคุณค่าของข้อมูล และกระบวนการพัฒนาตามกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง
2. ร่วมสรุปและจัดทำเนื้อหาในตารางข้อมูล เนื้อหาข้อมูลเชิงพรรณนา และจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนา

3. เตรียมไปศึกษาดูงาน โดยประเมินจากข้อมูลชุมชนที่ได้ว่า แต่ละหมู่บ้านทั้ง 15 แห่งในตำบลเหล่าหลวง มีศักยภาพที่เป็นทุนของชุมชนท้องถิ่นอย่างไร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมท้องถิ่นเป็นอย่างไร ปัญหา ความต้องการคืออะไร และมีกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเป้าหมายอะไร พร้อมกับร่วมกันคิดว่าจะไปศึกษาดูงานที่ไหน ไปทำไม ไปดูเรื่องอะไร ใครควรไปบ้าง ไปแล้วกลับมาทำอะไร อย่างไรบ้างเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันกับศักยภาพและสถานภาพที่มีในตำบลเหล่าหลวง ในเวทีที่ 4

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 ได้วิเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชน และข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจของตำบลเหล่าหลวง จัดทำตารางข้อมูลเชิงตัวเลข และข้อมูลเชิงพรรณานำมาหาตามลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และได้ร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนาที่มุ่งไปที่การจัดการทุนชุมชนให้เกิดระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเอง และได้กำหนดการไปศึกษาดูงานที่บ้านน้ำอ้อม ต.ค้อวัง จ.ยโสธร ในวันที่ 18 กรกฎาคม 2556

ขั้นตอนที่ 5 จัดเวทีที่ 4 กำหนดทางเลือก วันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม 2557 สถานที่ ห้องประชุม ชั้น 2 อบต.เหล่าหลวง ผู้ร่วมเวที จำนวน 26 คน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ระดับตำบล ดังนี้

1. สรุปบทเรียนการไปศึกษาดูงานที่บ้านน้ำอ้อม ต.ค้อวัง จ.ยโสธร เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2556 ในประเด็นเกี่ยวกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม การเรียนรู้ของชาวนา กองทุนสวัสดิการ การรับรองมาตรฐาน EU และ NOP/USDA กลุ่มผลิตภัณฑ์ธุรกิจโรงสีข้าว การแปรรูปและจำหน่ายข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม
2. ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพและสถานภาพที่มีในตำบลเหล่าหลวงเชื่อมโยงกับบทเรียนที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน
3. ร่วมกันสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน
4. เตรียมการไปทำแผนแม่บทชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้ข้อมูลศักยภาพและสถานภาพที่มีในแต่ละหมู่บ้านของตำบลเหล่าหลวงเชื่อมโยงกับบทเรียนที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน แบบการพัฒนาที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (catalyst) การสร้างภาพอุดมคติในจินตนาการของชุมชน หรือภาพนิมิตการพัฒนา (vision) และการค้นหาทางเลือกใหม่

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 5 ร่วมกันสรุปบทเรียนจากการไปศึกษาดูงานที่บ้านน้ำอ้อม และกำหนดภาพนิมิตการพัฒนาได้ว่าการที่จะร่วมกันจัดการทุนชุมชนให้เกิดระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องทำให้เกิดกระบวนการเครือข่ายในชุมชน โดยการใช้รากเหง้า คือ “พลังลาว หรือ วัฒนธรรมลาว” เป็นจุดเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรมจัดการในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม

(common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster) และไม่ทำโดยต่างคนต่างฝ่ายต่างทำ จากนั้นได้มอบหมายให้ไปทำแผนแม่บทชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อนำมาเสนอในเวทีที่ 5

ขั้นตอนที่ 6 จัดเวทีที่ 5 แผนหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบล วันศุกร์ที่ 4 กันยายน 2557 สถานที่ ห้องประชุม ชั้น 2 อบต.เหล่าหลวง ผู้ร่วมเวที จำนวน 26 คน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ระดับตำบล ดังนี้

1. รวมนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนของแต่ละหมู่บ้านที่ประกอบด้วยแผนงาน โครงการ กิจกรรม พร้อมบทวิเคราะห์ด้านศักยภาพที่เป็นทุนชุมชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการสรุปบทเรียน

2. วางแผนร่วมกันจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 6 ได้ร่วมกันจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ (1) วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ (2) ข้อมูลชุมชนที่สรุปรวมและแยกออกเป็นหมวดหมู่ (3) แผนงาน โครงการ กิจกรรม และ (4) แผนการปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการ งบประมาณ และที่มาของงบประมาณ รวมถึงกรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด ตามกระบวนการที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงที่ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยในส่วนของแผนงาน โครงการ และกิจกรรมนั้นได้กำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจัดลำดับความสำคัญและจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ชุมชนทำได้เอง ส่วนที่ต้องให้ท้องถิ่นสนับสนุนและร่วมทำ และส่วนที่ท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เกิดการสนับสนุนจากภายนอก โดยบูรณาการใน 2 ระดับ คือบูรณาการศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน และบูรณาการกระบวนการพัฒนาในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม (common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster) จากนั้นได้ร่วมกันวางแผนเตรียมการทำประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ในเวทีระดับตำบล ในเวทีที่ 6

ขั้นตอนที่ 7 จัดเวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผน วันจันทร์ที่ 14 กันยายน 2557 สถานที่ อาคารอีสานเขียว หมู่ที่ 1 บ้านอู่เม่า ผู้ร่วมเวที จำนวน 101 คน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ระดับตำบล ดังนี้

1. สรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา

2. จัดประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ในที่ประชุมระดับตำบล โดยมีผู้เข้าร่วมจากทุกหมู่บ้าน ทั้งผู้นำและชาวบ้านเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมเสนอ

ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และร่วมปรับปรุงแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง รวมทั้งเสนอแผนการปฏิบัติ และฝึกพลังชุมชนรวมใจให้เป็นหนึ่งทำงานตามแผนที่ได้ร่วมกันวางไว้

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 7 ในวันประชุมพิจารณาแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง นั้น ได้จัดให้มีกิจกรรมการสาธิตและฝึกอบรม เช่น การทำน้ำสมุนไพร การทำปุ๋ยชีวภาพ และการทำอาหารสัตว์ เพื่อให้คนในชุมชนที่มาร่วมได้รับประโยชน์ด้านความรู้ที่เกี่ยวกับสุขภาพและการเกษตร ส่วนผลการทำประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนนั้น ได้รับข้อเสนอแนะให้มีการวางเป้าหมายตามกรอบ รอด พอเพียง มั่นคงยั่งยืน ตามที่ตำบลเหล่าหลวงได้เข้าร่วม โครงการพัฒนา อปท.พอเพียง ของมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และให้ปรับปรุงแผนในคราวเดียวหลังจากที่ได้นำเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง จากนั้นได้เตรียมการนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ในที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง ในวันพุธที่ 30 กันยายน 2557

ส่วนที่ 3 บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (focus group) เพื่อสรุปและถอดบทเรียน (Lesson Learned) กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวงนั้น ในระยะเริ่มดำเนินการ ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันสรุปและถอดบทเรียนเพื่อทบทวนการดำเนินงานในเรื่องกระบวนการจัดเก็บข้อมูลในระดับครัวเรือน 2 ประเด็น คือ ข้อมูลเกี่ยวกับทุนชุมชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และปัญหา ปฏิบัติการและการรับรู้เรียนรู้ของชุมชน พบว่า ประชากรในตำบลมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูล และไม่มีปัญหา ปฏิบัติการและการรับรู้เรียนรู้เพราะเข้าใจกระบวนการพัฒนา ส่วนการสรุปและถอดบทเรียนระหว่างดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานนั้น พบว่า สามารถจัดทำข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนได้ เพียงแต่ขาดการมีส่วนร่วมจากประชากรส่วนใหญ่ซึ่งมุ่งการประกอบอาชีพ และหลังสิ้นสุดการดำเนินการนั้น ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันสรุปและถอดบทเรียน พบว่า บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ที่เป็นปัญหา และแนวทางการพัฒนา ใน 12 ประเด็น ดังนี้

1. พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน มีข้อสรุปว่า สภาพพื้นที่ตำบล มีหมู่บ้านจำนวน 15 หมู่บ้าน ถือว่าเป็นตำบลใหญ่ การใช้นักวิจัยชุมชน จำนวน 26 ยังไม่เพียงพอกับจำนวนครัวเรือนในทั้ง 15 หมู่บ้าน
2. เวทีการเรียนรู้ประชาพิชัยและพัฒนา (PR&D) มีข้อสรุปว่า การเรียนรู้ทั้งใน 7 ขั้นตอน 6 เวทีนั้นเป็นกระบวนการที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และสามารถปรับได้ตามข้อมูลชุมชนที่ได้มา แต่ยังคงใช้ 7 ขั้นตอน 6 เวที เป็นกระบวนการหลัก ส่วนความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาพิชัยและพัฒนา (PR&D) นั้น โดยมากมีความเข้าใจตรงกันว่า คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนต้องร่วมกัน

เรียนรู้ตนเอง ทุนและสถานภาพของตนเพื่อสืบค้นหาวิธีการเพื่อจัดการให้เกิดผลดีต่อการดำเนินวิถีชีวิตในชุมชน

3. ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง มีข้อสรุปว่า ข้อมูลชุมชนที่ได้มานั้นเป็นเพียงข้อมูลบางส่วนของตำบล โดยเฉพาะข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้ในระดับครัวเรือน แต่สามารถดำเนินการเทียบได้กับจำนวนประชากรทั้งหมด และภาคีและเครือข่ายที่ร่วมวิจัยและพัฒนาเห็นร่วมกันว่า ยังคงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ในการทำข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบมากกว่าเดิมในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

4. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน มีข้อสรุปว่า ในการดำเนินการครั้งต่อไป จำเป็นต้องร่วมกันจัดทำข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบมากกว่าเดิม รวมทั้งต้องร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและเผยแพร่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนา

5. การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และสาเหตุ มีข้อสรุปว่า ต้องร่วมกันวิเคราะห์การจัดลำดับที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับความสำคัญ ความจำเป็นและความสามารถในการพัฒนา

6. การค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนา มีข้อสรุปว่า ชุมชนจะสามารถค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนาได้อยู่ที่การมีข้อมูลที่เป็นความจริงทั้งหมด และต้องเปิดโอกาสให้ประชากรส่วนใหญ่ได้เสนอทางเลือกเพื่อนำไปสู่การบูรณาการทางเลือก

7. การสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน มีข้อสรุปว่า เช่นเดียวกับการค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนาต้องเปิดโอกาสให้ประชากรส่วนใหญ่ได้ร่วมกันสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนา ทั้งนี้ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน

8. การใช้แบบการพัฒนาที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (catalyst) มีข้อสรุปว่า การใช้แบบการพัฒนา นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และทำให้เห็น “วิธีการ” ที่จะนำมาประยุกต์ใช้

9. การเขียนร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง มีข้อสรุปว่า กระบวนการเขียนแผนนั้น ยังต้องอาศัยความรู้ในวิธีการเขียนแผนที่ทันสมัย เรียบง่าย และมองเห็นทิศทางความเป็นจริง

10. การทำประชาพิจารณ์ร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง มีข้อสรุปว่า ควรต้องกำหนดประเด็นการพิจารณาที่กระชับ และเชื่อมโยงให้เห็นผลได้ผลเสีย

11. การนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง มีข้อสรุปว่า ควรเสนอในเวทีการประชุมที่เป็นสาธารณะ

12. การบูรณาการแผนแม่บทชุมชน มีข้อสรุปตรงกันว่า หัวใจของแผนแม่บทชุมชน คือ การบูรณาการ ซึ่งต้องบูรณาการใน 4 ส่วนคือ (1) บูรณาการทุนและศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน (2) บูรณาการแผนงาน โครงการและกิจกรรม (3) บูรณาการงบประมาณ และ (4) บูรณาการกระบวนการพัฒนาในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม (common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster) เพื่อร่วมกันดำเนินการตามแผน ไม่ทำโดยต่างคนต่างฝ่ายต่างทำ

ตอนที่ 3 (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2557

(ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2557 ที่ผู้วิจัย พร้อมด้วยคณะนักวิจัยชุมชน ได้นำเสนอเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2557 ในการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง ตามระเบียบวาระเสนอเพื่อพิจารณา ที่ประชุมได้มีมติรับร่างที่เสนอ และจะร่วมกันปรับปรุงเพื่อนำไปบูรณาการกับแผนพัฒนาตำบล ในปีงบประมาณ 2557 มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์

ภายในปี 2562 ตำบลเหล่าหลวง เป็นชุมชนเรียนรู้สู่การสร้างคน การสร้างงาน และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

พันธกิจ

1. จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นชุมชนเรียนรู้ และรู้จักตนเอง มีจิตอาสาและมีส่วนร่วม
2. จัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. จัดการระบบองค์กรชุมชน และมีเครือข่ายกับชุมชนอื่นแบบเกื้อกูล มีธรรมาภิบาล

ยุทธศาสตร์

1. สร้างคน ให้มีจิตอาสา เป็นนักพัฒนา เป็นนักเรียนรู้ เป็นนักประสานเครือข่าย เป็นแบบอย่างที่ดี
2. สร้างงาน ให้มีการจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สร้างชุมชนเข้มแข็ง ให้มีการจัดการระบบองค์กรชุมชน และมีเครือข่ายกับชุมชนอื่นแบบเกื้อกูล มีธรรมาภิบาล

ผลผลิต คือ สิ่งของหรือบริการที่เป็นรูปธรรมที่คนในชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

1. เกิดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนคนและชุมชนให้ดีขึ้น ทำให้คนหลุดพ้นทุกข์ และเป็นไท พร้อมทั้งเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้

2. เกิดการจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เกิดการจัดการระบบองค์กรชุมชน และมีเครือข่าย กับชุมชนอื่น แบบเกื้อกูลมี

ธรรมาภิบาล

ผลลัพธ์ คือ ผลสุดท้ายที่ต้องการให้เกิดกับกลุ่มเป้าหมาย ชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

1. คณะกรรมการบริหารจัดการตามแผนแม่บทชุมชนของตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2. กรอบ เณท์ ตัวชี้วัด

2.1 รอด จากความยากจนและหนี้สิน มีอาชีพ รายได้ สวัสดิการ ความมั่นคง
ทรัพยากร ครอบครัวชุมชน

2.2 พอเพียง ด้วยปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การเรียนรู้ การจัดการสวัสดิการ
ความมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง

2.3 มั่นคง ด้วยการเรียนรู้ การจัดการเพื่อการพึ่งตนเองด้วยระบบเกษตร ระบบ
พลังงานและสิ่งแวดล้อม ระบบวิสาหกิจชุมชน ระบบทุน ระบบสวัสดิการและระบบสุขภาพ

วิธีการ

1. พัฒนาศักยภาพชุมชนให้รอดจากความยากจนและหนี้สิน มีอาชีพเกิดรายได้ มีสวัสดิการ เกิดความมั่นคง ดูแลทรัพยากร ดูแลครอบครัวและชุมชน

2. พัฒนาศักยภาพชุมชนให้พอเพียง บนฐานปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การเรียนรู้ การจัดการ และจัดสวัสดิการให้เกิดความมั่นคง และเกิดชุมชนเข้มแข็ง

3. พัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคง จากการเรียนรู้ การจัดการเพื่อการพึ่งตนเอง ให้เกิดระบบเกษตร ระบบพลังงานและสิ่งแวดล้อม ระบบวิสาหกิจชุมชน ระบบทุน ระบบสวัสดิการ และระบบสุขภาพ

โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้รอด

1. ส่งเสริมให้แก้ไขความยากจน
 - 1.1 ส่งเสริมให้มีอาหารกิน ไม่เป็นโรคขาดอาหาร
 - 1.2 ส่งเสริมให้มีที่อยู่อาศัยมั่นคงแข็งแรง เป็นหลักแหล่ง ไม่มีคนเร่ร่อน
 - 1.3 ส่งเสริมให้มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะหน้าหนาวไม่ขาดผ้าห่ม
 - 1.4 ส่งเสริมให้มียารักษาโรค เข้าถึงการรักษาที่อนามัย โรงพยาบาล
2. จัดการหนี้สิน
 - 2.1 จัดการหนี้ในระบบดอกเบี้ยสูงและปริมาณมากจนให้หลุดพ้น
 - 2.2 จัดการหนี้ในระบบปริมาณมากจนให้หลุดพ้น
 - 2.3 จัดการหนี้เน่าที่ “แซ่ไว้” ให้ชดใช้ และเห็นทางออก
3. เสริมสร้างอาชีพและรายได้
 - 3.1 เสริมสร้างให้มีอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน
 - 3.2 เสริมสร้างให้มีรายได้มากกว่า 40 บาทต่อวัน
 - 3.3 เสริมสร้างให้หาอาหารจากธรรมชาติ หรือผลิตอาหารกินเองได้จากที่ดินของตนเอง
 - 3.4 เสริมสร้างให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมการผลิต เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบต่างๆ
4. สร้างเสริมสวัสดิการ ความมั่นคง
 - 4.1 สร้างเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าเท่าที่ควรได้รับ
 - 4.2 สร้างเสริมให้เด็กเล็กได้รับการเลี้ยงดูเท่าที่ควรได้รับ
 - 4.3 สร้างเสริมนอกจากกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านให้มีกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ อีกในหมู่บ้าน
 - 4.4 สร้างเสริมให้ชาวบ้านเป็นสมาชิกสหกรณ์
 - 4.5 สร้างเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำร้านค้าชุมชน
5. จัดการทรัพยากร
 - 5.1 จัดการสภาพดินทำการเพาะปลูกไม่ให้มีการใช้สารเคมีจนดินเสื่อมหมดสภาพ
 - 5.2 จัดการผู้ที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน ให้มีที่ทำการเพาะปลูก
 - 5.3 จัดการแหล่งน้ำไม่ให้ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ไม่ให้มีแหล่งน้ำเน่าเสีย
 - 5.4 จัดการป่าที่ใช้เป็นที่ทำกินไม่ให้เสื่อมสภาพ
 - 5.5 จัดการสิ่งแวดล้อมโดยรวมไม่ให้มีปัญหา เรื่องดิน น้ำ ป่า อากาศเป็นพิษ
6. บริหารจัดการครอบครัวและชุมชน
 - 6.1 บริหารจัดการครอบครัวให้อบอุ่น อยู่ร่วมกัน

- 6.2 บริหารจัดการชุมชนให้พึ่งพาอาศัยกัน สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 6.3 บริหารจัดการให้มีงานบุญประเพณีสม่ำเสมอ
- 6.4 บริหารจัดการให้มีการไปวัดในวันพระ วัดยังมีความสำคัญในวิถีชุมชน
- 6.5 บริหารจัดการให้มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ
- 6.6 บริหารจัดการให้มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็ก-เยาวชน
- 6.7 บริหารจัดการให้มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทั้งเก่งและดี
- 6.8 บริหารจัดการให้มีการประชุมกันเป็นนิจในชุมชน
- 6.9 บริหารจัดการให้มีธรรมาภิบาลที่ดีในชุมชน

โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พอเพียง

1. เสริมสร้างปัจจัยพื้นฐาน
 - 1.1 เสริมสร้างชุมชนผลิตอาหารเลี้ยงตนเองให้ได้อย่างพอเพียง ซื่อจากตลาดภายนอกเพียงส่วนน้อย
 - 1.2 เสริมสร้างให้มีการจัดการตลาดในชุมชนโดยเอาผลผลิตท้องถิ่นมาจำหน่ายให้คนในชุมชน
 - 1.3 เสริมสร้างให้มีที่อยู่อาศัยที่ดีพอสมควรสำหรับครอบครัว
 - 1.4 เสริมสร้างให้ชุมชนเข้าถึงการบริการสุขภาพได้ดี
 - 1.5 เสริมสร้างให้มีที่ดินทำกิน
 - 1.6 เสริมสร้างให้มีแหล่งอาหารในธรรมชาติพอให้หาได้
2. จัดการเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน
 - 2.1 จัดการหนี้ในระบบดอกเบี้ยสูง ให้มีทางออกและลดลง
 - 2.2 จัดการหนี้ในระบบ ให้มีทางออกและจัดการได้ดีขึ้น
 - 2.3 การจัดการกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
 - 2.4 การจัดการกลุ่มออมทรัพย์
 - 2.5 การจัดการกลุ่มอาชีพต่างๆ วิสาหกิจชุมชน
 - 2.6 จัดการการลดรายจ่าย โดยการลด ละ เลิก มีการลดรายจ่าย ทำกินเองใช้เองละเลิกสิ่งฟุ่มเฟือยประโยชน์น้อย
 - 2.7 ให้มีการจัดการเรื่องการทำการเกษตรผสมผสาน
 - 2.8 จัดการการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชนสูงขึ้น ทำกิน ทำใช้เองมากขึ้น
3. สร้างเสริมชุมชนการเรียนรู้
 - 3.1 สร้างเสริมให้มีการเรียนรู้มีการพัฒนาแผนแม่บทชุมชน

- 3.2 สร้างเสริมให้มีการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน
- 3.3 สร้างเสริมให้มีการทำประชาคม การประชุมกันเป็นนิจ
- 3.4 สร้างเสริมให้มีการไปเรียนรู้ดูงานและกลับมาประยุกต์ใช้โดยมีการปฏิบัติจริงของ

ชาวบ้าน

4. บริหารการจัดการ

- 4.1 บริหารให้มีการจัดการดิน น้ำ ป่า ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ และด้วยความรู้เป็นวิชาการ
- 4.2 บริหารให้มีการจัดการผลผลิตเพื่อการบริโภคในท้องถิ่นที่เหลือนำไปจำหน่ายนอกชุมชน
- 4.3 บริหารให้มีการจัดการสุขภาพ
- 4.4 บริหารให้มีการจัดการการผลิตอย่างมีเหตุผล มั่นคง ไม่เอาแต่พืชเดียว หรือทำเพื่อตลาดอย่างเดียว

5. จัดการสวัสดิการและความมั่นคง

- 5.1 จัดการให้มีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
- 5.2 จัดการให้มีสวัสดิการสำหรับเด็กเล็ก
- 5.3 จัดการให้มีกลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการต่างๆ
- 5.4 จัดการให้ชาวบ้านเป็นสมาชิกสหกรณ์
- 5.5 จัดการให้มีการรวมกลุ่มทำร้านค้าชุมชน

6. สร้างชุมชนเข้มแข็ง

- 6.1 สร้างให้มีครอบครัวอบอุ่น อยู่ร่วมกัน
- 6.2 สร้างให้มีชุมชนยังพึ่งพาอาศัยกัน สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 6.3 สร้างให้มีงานบุญประเพณีสม่ำเสมอ
- 6.4 สร้างให้มีการไปวัดในวันพระ วัดยังมีความสำคัญในวิถีชุมชน
- 6.5 สร้างให้มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ
- 6.6 สร้างให้มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็ก-เยาวชน
- 6.7 สร้างให้มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทั้งเก่งและดี
- 6.8 สร้างให้มีการประชุมกันเป็นนิจในชุมชน
- 6.9 สร้างให้มีธรรมาภิบาลที่ดีในชุมชน

โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคง เข้มแข็ง แข่งขันได้

1. พัฒนาศักยภาพชุมชนการเรียนรู้

- 1.1 พัฒนาศักยภาพให้มีกระบวนการแผนแม่บทชุมชน โดยชุมชน
- 1.2 พัฒนาศักยภาพ ให้มีกระบวนการทำยุทธศาสตร์ที่ชุมชนมีส่วนร่วม
- 1.3 พัฒนาศักยภาพให้มีการไปเรียนรู้ดูงาน ในสิ่งที่ชุมชนสนใจ
- 1.4 พัฒนาศักยภาพให้มีศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน หรือในตำบล
- 1.5 พัฒนาศักยภาพให้มีโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทุกระดับสำหรับทุกกลุ่ม
- 1.6 พัฒนาศักยภาพให้มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษา ประชาชน
- 1.7 พัฒนาศักยภาพในชุมชนให้มีบรรยากาศการเรียนรู้ ให้มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้มี

กระบวนการเรียนรู้ ให้เรียกตำบลเหล่านี้ว่าเป็น “ตำบลเรียนรู้” (learning community)

- 1.8 พัฒนาศักยภาพตำบลผลิตอาหารพอเพียงสำหรับคนในตำบล

2. การจัดการเพื่อการพึ่งตนเอง

- 2.1 จัดการให้เป็นตำบลการจัดการผลิตอาหารพอเพียงสำหรับคนในตำบล
- 2.2 จัดการให้เป็นตำบลสามารถจัดการผลิตพลังงานทางเลือกได้
- 2.3 จัดการให้ให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.4 จัดการให้ให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ
- 2.5 จัดการให้มีการจัดการการผลิต การบริโภค หลายอย่างแบบวิสาหกิจชุมชน
- 2.6 จัดการให้มีการจัดการผลิตด้านการเกษตรแบบผสมผสาน
- 2.7 จัดการให้ให้มีการจัดการเรื่องการผลิตพืชเดี่ยว เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจในลักษณะที่ไม่เสี่ยงจนเกินไป ไม่ทำแต่เพียงเรื่องเดียวและอย่างเดียว
- 2.8 จัดการให้ให้มีการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ไม่มีกินตามน้ำ ทวนน้ำ
- 2.9 จัดการให้ให้ประชาชนเข้าใจว่า สุขภาพดีสร้างได้ สร้างนำซ่อม
- 2.10 จัดการให้มีการประเมินภาพรวมของตำบลเหล่านี้ได้ว่า “พึ่งตนเองได้อย่างน้อยเสียหนึ่งส่วนสี่” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. พัฒนาระบบเกษตร

- 3.1 พัฒนาให้มีการพัฒนาคลัสเตอร์การเกษตร มีกิจกรรมเป็นชุดที่เกี่ยวเนื่องกัน เช่น เกษตรผสมผสาน การมีโรงสี มีการเลี้ยงสัตว์ การใช้กลบไปทำพลังงาน และโยงไปสู่กิจกรรมอื่นๆ

- 3.2 พัฒนาให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ เป็นเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ ได้ข้าวอย่างน้อย 800 ก.ก. ต่อไร่เป็นอย่างน้อย
- 3.3 พัฒนาให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการทำงานที่คุ้มค่าและยั่งยืน ทำให้ชาวนาอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ต้องหนีไปรับจ้างเพื่อหาเงินมาจ้างคนทำนาให้
- 3.4 พัฒนาให้มีการส่งเสริมการใช้ฝึ้นนาเพื่อทำประโยชน์คั่วตลอดปีหรือไม่ เช่น ปลูกข้าว 1 ครั้ง ปลูกถั่ว 1 งา 1 และพืชล้มลุกอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องถึงการส่งเสริมสุขภาพ และการบริโภคในท้องถิ่น
- 3.5 พัฒนาให้มีการ ส่งเสริมวิธีการบริหารจัดการดิน น้ำ ผลผลิต อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.6 พัฒนาการดำเนินการ เพื่อให้ชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีชลประทาน อ่างเก็บน้ำ โรงงานปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และอื่นๆ
- 3.7 พัฒนาให้มีสหกรณ์เพื่อร่วมกันจัดการข้าว และผลผลิตด้านการเกษตร
- 3.8 พัฒนาให้มีการจัดการ “ตลาด” กลางในหมู่บ้าน ตำบลเพื่อให้เกษตรกรขายผลผลิตของตนเอง
4. พัฒนาระบบพลังงานและสิ่งแวดล้อม
- 4.1 พัฒนา ให้มีข้อมูลเรื่องการใช้พลังงานโดยรวมของชุมชนทั้งตำบล โดยการใช้ น้ำมัน ไฟฟ้า แก๊ส ถ่าน ฯลฯ ให้มีข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อม อากาศ น้ำ ดิน
- 4.2 พัฒนาให้มีการให้ข้อมูล การเรียนรู้แก่ชุมชนเรื่องพลังงานทางเลือกแสงอาทิตย์ ลม น้ำ พืช ขยะ มูลสัตว์
- 4.3 พัฒนาให้มีการส่งเสริมหรือดำเนินการให้เกิดโครงการพลังงานทางเลือกในชุมชน น้ำ ลม แสงอาทิตย์ ในที่อยู่อาศัย หรือแปรรูปอาหาร วิชากิจชุมชนให้มีการส่งเสริมชีวมวล
- 4.4 พัฒนาให้มีการทำธนาคารขยะ การกำจัดขยะอย่างเป็นระบบ แยกขยะรีไซเคิล ปุ๋ยพลังงาน และแปรรูป
- 4.5 พัฒนาให้มีการนำน้ำมัน ใช้น้ำมันแล้วมีรีไซเคิลทำน้ำมันเครื่องยนต์
- 4.6 พัฒนาให้มีการผลิตน้ำมันเพื่อการใช้กับเครื่องยนต์จากพืชที่ปลูกในท้องถิ่น เช่น มะพร้าว ขางนา สบู่ดำ อ้อย และมันสำปะหลัง
- 4.7 พัฒนาให้มีการวางแผนระยะสั้น กลาง ยาว เรื่องพลังงานเพื่อให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองด้านพลังงาน
- 4.8 พัฒนาให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องพิษของสารเคมี ทั้งในการผลิต การเกษตร เช่น ยาม่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี รวมทั้งในการใช้สารเคมีในครัวเรือน

4.9 พัฒนาให้มีการใช้สารเคมีน้อยลง และใช้อย่างปลอดภัยยิ่งขึ้น ใช้อย่างรับผิดชอบ ต่อชุมชน ไม่ปล่อยของเสีย ขยะ สารเคมีลงไปในน้ำ หรือทิ้งตามที่สาธารณะ

5. พัฒนาระบบวิสาหกิจชุมชน

5.1 พัฒนาให้มีการรวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชนหลากหลายรูปแบบ เพื่อการผลิต การ บริโภค การจัดการทุนต่างๆ ของชุมชน

5.2 พัฒนาให้ มีการเรียนรู้ให้เข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชน ให้แตกต่างจากธุรกิจชุมชน มี เป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเอง มีองค์ประกอบ 7 ขั้นตอนที่สำคัญ

5.3 พัฒนาให้มีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นคลัสเตอร์ เช่น การเกษตร สุขภาพ การท่องเที่ยว

5.4 พัฒนาให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ทำกันอย่างเป็นวิสาหกิจชุมชน หรือต่าง คนต่างทำ และมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวชุมชน

5.5 พัฒนาให้มีการเรียนรู้ร่วมกันเรื่องการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง แล้วแยกย้ายกันไปทำกินเอง ใช้อย่าง มีเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ เลี้ยงกบคอนโด ทำน้ำยาล้างจาน สบู่ แชมพู และอื่นๆ

5.6 พัฒนาให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน แยกกันทำที่บ้าน แล้วเอามารวมกันขาย

5.7 มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในระดับตำบล

5.8 พัฒนาให้มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้ามตำบล อำเภอ จังหวัด

6. พัฒนาระบบทุน

6.1 พัฒนาให้มีกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็งในชุมชนส่วนใหญ่ ทั้งด้านปริมาณและ คุณภาพ ไม่มีหนี้เสียเกินร้อยละ 5

6.2 พัฒนาให้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกร หรือเป็นสมาชิกสหกรณ์ในระดับอำเภอ หรือจังหวัด

6.3 พัฒนาให้มีระบบการจัดการทุนหลากหลาย มีกองทุนต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อสร้าง สวัสดิการให้สมาชิก มีธนาคารชุมชน สถาบันการเงินของชุมชน กองทุนสวัสดิการ และอื่นๆ

6.4 พัฒนาให้ชุมชนเข้าใจเรื่องการออม และมีวินัยในการออม ซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม รายได้ลบเงินออม = รายจ่าย

6.5 พัฒนาให้มีโครงการออมเฉพาะกิจ เพื่อระดมทุน เช่น เข้าพรรษา การตั้งกองทุนเพื่อ การศึกษา และอื่นๆ

7. พัฒนาระบบสุขภาพ

- 7.1 พัฒนาให้มีข้อมูล “สุขภาพ” ของชุมชน เช่น จำนวนคนเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ คนพิการ คนที่เสี่ยงต่อโรค สาเหตุการตายของคนในชุมชน
- 7.2 พัฒนาให้มีข้อมูล “สุขภาพ” ของชุมชนในด้านการกิน การอยู่ การทำงาน การออกกำลังกาย การป้องกันโรค
- 7.3 พัฒนาให้มีระบบการให้การศึกษาเรื่องสุขภาพชุมชนที่ดีพอ และจัดทำ “ธรรมนูญสุขภาพชุมชน”
- 7.4 พัฒนาให้มีการบริการเพื่อให้มีการตรวจสอบสุขภาพของคนในชุมชน และหาวิธีการป้องกันและรักษา
- 7.5 พัฒนาให้มีการส่งเสริมอาหารสุขภาพ ด้วยการให้ข้อมูล และส่งเสริมการปลูก การเลี้ยง การบริโภค ข้าวกล้อง ผัก ปลา ปลาสดสารเคมี
- 7.6 พัฒนาให้มีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ
- 7.7 พัฒนาให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับเพศ วัย สถานภาพของแต่ละคน
- 7.8 พัฒนาให้ชุมชนมีสุขภาพจิตวิญญาณที่ดี (spiritual health) มีจิตใจดี เห็นคุณค่าและความหมายของการมีชีวิตอยู่ แม้อาจมีโรคภัยไข้เจ็บ แต่ก็สามารถปล่อยวางได้ มีการเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันและกัน เป็นชุมชนที่ลดความโกรธ ความขัดแย้ง ความรุนแรงลง รักสันติ
- 7.9 พัฒนาให้มีการช่วยเหลือกันในเรื่องส่วนรวมด้วยจิตสาธารณะ
- 7.10 พัฒนาให้ผู้คนไปวัด ไปทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรม ทำสมาธิ
8. พัฒนาระบบสวัสดิการ
- 8.1 พัฒนาให้ ชุมชนรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ที่บ้านในชุมชน เพราะมีระบบที่ดี
- 8.2 พัฒนาให้มีระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งเงินสงเคราะห์และในรูปแบบกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้ท่านมีความมั่นคง ภูมิใจและสบายใจในบั้นปลายชีวิต
- 8.3 พัฒนาให้มีระบบสวัสดิการสำหรับเด็ก เยาวชน
- 8.4 พัฒนาให้มีระบบสวัสดิการสำหรับสมาชิกชุมชนในรูปแบบหลากหลาย ทั้งเมื่อเวลาเจ็บป่วย ตาย ลูกเงิน และอื่น
- 8.5 พัฒนาให้มีระบบช่วยเหลือกันในยามลูกเงิน ภัยธรรมชาติ หรือยามเจ็บป่วย ตาย กะทันหัน
- 8.6 พัฒนาให้มีระบบช่วยเหลือคนที่เป็นหนี้สิน ทั้งที่หาทางออกไม่ได้ และพอมิทางออก แต่ต้องการความช่วยเหลือ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนของตำบลและกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 102 ราย/ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือน และชุมชน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ในการอธิบายและวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลชุมชนด้านศักยภาพและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหากระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาคครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีพัฒนาการมาประมาณ 91 ปี มีทุนทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความสำคัญต่อชีวิตชุมชน ประกอบด้วยแหล่งทำกิน แหล่งน้ำ ป่าชุมชนประมาณ 800 ไร่ แร่หินเกลือ สัตว์ป่าขนาดเล็ก พืชป่าโปร่งผลัดใบ จำพวกไม้ยางนา พะยอม และพืชผักพื้นบ้านบ้าง เช่น ตำลึง มั่นคำ อีลอก เป็นต้น มีทุนทางปัญญา ที่เป็นผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม และผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน มีทุนทางสังคมที่เป็นลักษณะองค์กรชาวบ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/กองทุน กลุ่มอาชีพ ธุรกิจชุมชน เครือข่าย กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม กลุ่มรับทำอาหารงานบุญต่างๆ องค์กรในชุมชน มีทั้งองค์กรศาสนา องค์กรชาวบ้าน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน มีสถานะทางเศรษฐกิจที่เป็นรายได้ 216,958,000 บาท/ปี รายจ่าย 171,542,000 บาท/ปี และหนี้สิน 130,347,066 บาท/ปี คิดเป็นรายได้ 41.82 % รายจ่าย 33.06 % และหนี้สิน

25.12 % ตามลำดับ จึงได้ร่วมกันกำหนดโครงการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับการจัดการทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเอง ให้ชุมชนอยู่รอด พอเพียง มั่นคงยั่งยืน

2. กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการในพื้นที่ทั้งตำบล ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน จำนวน 1,542 ครัวเรือน ใช้กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 102 ราย/ครัวเรือน ใช้นักวิจัยชุมชน จำนวน 26 คน ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น จำนวน 5 คน ตัวแทนข้าราชการ นักพัฒนา และนักวิชาการ จำนวน 4 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 15 คน และใช้เวทีการเรียนรู้ประชาพิชญ์และพัฒนา (PR&D) เพื่อจัดกระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ใน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้เตรียมพื้นที่วิจัยและนักวิจัยชุมชน เพื่อจัดกระบวนการแผนแม่บทชุมชน โดยใช้กระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการ คือ (1) กระบวนการเรียนรู้จักตนเอง ชุมชนและโลก ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน อัตลักษณ์ รากเหง้า เส้นทางการพัฒนาของชุมชน ความเป็นไปของโลกและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่มีต่อชุมชน (2) กระบวนการเรียนรู้ทุนชุมชนท้องถิ่น คือ ทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคม (3) กระบวนการเรียนรู้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้ โดยการร่วมเรียนรู้ในเรื่อง (1) การวิเคราะห์ความเป็นไปโลกด้านเศรษฐกิจและสังคม กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีผลกระทบต่อชุมชน และการพัฒนาในช่วง 50 ปี (2) แนวคิดแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิชญ์ (3) การทำข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ข้อมูลศักยภาพชุมชนด้านทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทำข้อมูลด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและชุมชน และวิธีการที่หลากหลาย ทั้งสัมภาษณ์รายบุคคล กลุ่ม ทั้งจัดสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการ และจัดวงพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติในช่วงเวลาที่เหมาะสม และใช้กิจกรรมเรียนรู้เสริมด้านอาชีพให้กับชาวบ้าน เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีที่ 2 เรียนรู้ข้อมูลชุมชนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาการของชุมชน ข้อมูลทุนชุมชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชน จัดรวบรวมข้อมูลโดยการจำแนก ประเภทและจัดหมวดหมู่

ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลทุนชุมชนและสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น สรุปและจัดทำเนื้อหาโดยการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนา และไปศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 จัดเวทีที่ 4 กำหนดทางเลือก โดยการสรุปทบทวนการไปศึกษาดูงานที่บ้านน้ำอ้อม ร่วมวิเคราะห์ข้อมูล สร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน และเตรียมการ ไปทำแผนแม่บทชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 6 จัดเวทีที่ 5 นำแผนหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบล จัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตำบล เหล่าหลวง โดยการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดลำดับความสำคัญและจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ชุมชนทำได้เอง ส่วนที่ต้องให้ท้องถิ่นสนับสนุนและร่วมทำ และส่วนที่ท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เกิดการสนับสนุนจากภายนอก โดยบูรณาการใน 2 ระดับ คือบูรณาการศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน และบูรณาการกระบวนการพัฒนาในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม (common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster) จากนั้นเตรียมการทำประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ในเวทีระดับตำบล

ขั้นตอนที่ 7 จัดเวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผน โดยการสรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยกระบวนการประชาพิจารณ์และพัฒนา และจัดให้มีการประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ในที่ประชุมระดับตำบล และเตรียมการนำเสนอร่างแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ในที่ประชุมสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง

บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

การจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยจัดทำข้อมูล วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจัดทำร่างแผนแม่บทชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พบว่า ชุมชนมีทุนที่เพียงพอ และสามารถวางแผนการพัฒนานำทุนเหล่านั้นมาใช้พัฒนาระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น จึงเห็นร่วมกันว่าต้องจัดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเองภายใต้เป้าหมาย 3 ชั้น คือ รอดพอเพียง ยั่งยืน จึงได้ร่วมกันจัดทำ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ภายในปี ๒๕๖๒ ตำบลเหล่าหลวง เป็นชุมชนเรียนรู้ สู่อการสร้างคน การสร้างงาน และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์คือ (1) สร้างคน ให้มีจิตอาสา เป็นนักพัฒนา เป็นนักเรียนรู้ เป็นนักประสานเครือข่าย เป็นแบบอย่างที่ดี (2) สร้างงาน ให้มีการจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) สร้างชุมชนเข้มแข็ง ให้มีการจัดการระบบองค์กรชุมชน และมีเครือข่ายกับชุมชนอื่นแบบเกื้อกูล มีธรรมาภิบาล และมีโครงการจำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้รอด โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พอเพียง โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคง เข้มแข็ง แข่งขันได้

การสรุปและถอดบทเรียน เพื่อทบทวนการดำเนินงาน พบว่า ประชากรในตำบลมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูล และไม่มีปัญหา ปฏิบัติการ และการรับรู้เรียนรู้เพราะเข้าใจกระบวนการพัฒนา ส่วนการสรุปและถอดบทเรียนระหว่างดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานนั้น พบว่า สามารถจัดทำข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนได้ เพียงแต่ขาดการมีส่วนร่วมจากประชากรส่วนใหญ่ซึ่งมุ่งการประกอบอาชีพ และในการสรุปและถอดบทเรียนหลังสิ้นสุดการดำเนินการเพื่อสังเคราะห์ความรู้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวงนั้นสามารถสรุปและถอดบทเรียนได้ใน 12 ประเด็น คือ (1) พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน (2) เวทีการเรียนรู้ประชาพิสัยและพัฒนา (PR&D) (3) ข้อมูลชุมชนด้านศักยภาพและด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (4) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน (5) การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และสาเหตุ (6) การค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนา (7) การสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน (8) การใช้แบบการพัฒนาที่เป็นตัวเร่งปฏิบัติการ (catalyst) (9) การเขียน (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง (10) การทำประชาพิจารณ์ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง (11) การนำเสนอ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง และ (12) การบูรณาการแผนแม่บทชุมชน

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรตำบลเหล่าหลวง มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายและหนี้ มีรายจ่ายเกือบเท่ากับรายได้ และเมื่อรวมรายจ่ายกับหนี้แล้ว ทำให้เห็นว่า ยังคงสูงกว่ารายได้ และเมื่อร่วมกันวิเคราะห์ทุนชุมชนที่มีอยู่นั้นพบว่า ชุมชนมีทุนที่เพียงพอและสามารถวางแผนการพัฒนาโดยการนำทุนเหล่านั้นมาใช้พัฒนาระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น จึงวางแผนเพื่อเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเอง การศึกษาครั้งนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของภาสกร นันทพานิช และคณะ (2548) ที่พบว่า ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสร้างและพัฒนาองค์กรชุมชน และทำให้เกิดแผนพัฒนาสุขภาพชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนางศรณีย์ ไชยเมือง และคณะ. (2554) ที่พบว่า การพัฒนาหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนต้องเริ่มต้นจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนให้กับสมาชิกในชุมชน ทั้งการอบรมให้ความรู้ การศึกษาคุณงานชุมชนต้นแบบ และการประเมินความเห็นและทัศนคติ

2. กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ผลการศึกษา พบว่า สภาพพื้นที่ตำบลเหล่าหลวง เป็นตำบลใหญ่ การใช้นักวิจัยชุมชนจำนวน 26 ยังไม่เพียงพอกับจำนวนครัวเรือนในทั้ง 15 หมู่บ้าน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของฉลาด จันทรสมบัติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว (2552) ที่พบว่า กระบวนการที่เหมาะสมทำให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การสะท้อนผล การบันทึกปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิจัย และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและเรียนรู้จากการปฏิบัติมีความสำคัญยิ่ง

เวทีการเรียนรู้ประชาพิชญและพัฒนา ทั้งใน 7 ขั้นตอน 6 เวทีนั้นเป็นกระบวนการที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลทิพย์ คงประเสริฐอมร (2548) ที่พบว่า การทำประชาพิชญและพัฒนาสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ โดยที่ชุมชนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชน และได้ใช้ศักยภาพด้านภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในของตนเองคิดรูปแบบอาชีพใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัฒน์ ไพไหล (2555) ที่พบว่า รูปแบบ วิธีการ กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนากระบวนการทัศน์ของกลุ่มเครือข่ายอินแปลงใช้วิธีการเฉพาะของตนเองคือ ประชาพิชญและพัฒนา การจัดการตนเอง และเครือข่ายทางสังคม

บทเรียนกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง จากการสรุปและถอดบทเรียนจากการจัดเวทีการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง สรุปได้ 12 ประเด็น ได้แก่ 1) พื้นที่ตำบลและนักวิจัยชุมชน 2) เวทีการเรียนรู้ประชาพิชญและพัฒนา (PR&D) 3) ข้อมูลชุมชนตำบลเหล่าหลวง 4) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน 5) การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลปัญหา ความต้องการ และสาเหตุ 6) การค้นหาทางเลือกใหม่และแนวทางการพัฒนา 7) การสร้างกรอบวิสัยทัศน์ หรือภาพนิมิตการพัฒนาที่พึงปรารถนาของชุมชน 8) การใช้แบบการพัฒนาที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (catalyst) 9) การเขียน (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง 10) การทำประชาพิจารณ์ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง 11) การนำเสนอ (ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง และ 12) การบูรณาการแผนแม่บทชุมชน นั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนมีผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล ภูมิระวี. (2546) ที่พบว่า การใช้วิธีสนทนากลุ่ม ชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การเตรียมวิทยากรกระบวนการ การประเมินศักยภาพของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน การศึกษาฐาน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมการพัฒนาชุมชน การเปิดเวทีประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชน นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนหนุนเสริมให้การจัดทำแผนแม่บทชุมชนประสบความสำเร็จนอกเหนือจากขั้นตอนที่กล่าวถึงคือ กระบวนการในการจัดการข้อมูลให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ การปรับความคิดของชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองแทนการหวังพึ่งของงบประมาณจากรัฐเท่านั้น และการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของคนในชุมชนอย่างชัดเจน ภาสวรรณ จินสุต (2548) ที่พบว่า การทำประชาพิชญและพัฒนาแผนแม่บทชุมชน คณะชุมชนมีความคิดเห็นว่าการทำประชาพิชญและพัฒนาแผนแม่บทชุมชนประสบความสำเร็จระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ คือความรู้ความเข้าใจแนวคิดการทำประชาพิชญและพัฒนาแผนแม่บทชุมชน ความพร้อมของทรัพยากรที่ดำเนินการ ความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชน การยอมรับแผนแม่บทชุมชน และความสามารถในการนำไปปฏิบัติ ฉลาด จันทรสมบัติ และคณะ (2554) ที่พบว่า การดำเนินงานแผนแม่บทชุมชนเป็นการเสริมสร้างความสามารถให้กับชาวบ้านในการจัดการชีวิตตนเองและชุมชน และสุรเชษฐ์ ชัยวิจิต (2555) ที่พบว่า ระดับปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ได้แก่ การประกอบอาชีพ

(ร่าง) แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง มีโครงการจำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้รอด โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้พอเพียง โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคง เข้มแข็ง แข่งขันได้ โดยใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ประการ คือ รอด (survival) พอเพียง (sufficiency) และมั่นคงยั่งยืน (sustainability) เป็นกรอบในการจัดทำโครงการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัฒน์ ไพไถล (2555) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายอินแปง มีตัวชี้วัดความสำเร็จการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ประการ ดังกล่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของพีระพงษ์ สุดประเสริฐ (2551) ที่พบว่า การจัดทำแผนชุมชนทำให้มีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาครั้งนี้และผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยกระบวนการประชาพิชญและพัฒนา (PR&D) ใน 7 ขั้นตอน 6 เวทีนั้นเป็นวิธีการที่ทำให้ค้นพบทุนของชุมชน พร้อมกับแนวทางในการพัฒนาทุนตามกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง และการถอดบทเรียนจากการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง ใน 12 ประเด็นนั้นเป็นการสร้างฐานการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป

ดังนั้น ภาติและเครือข่ายการพัฒนาในท้องถิ่นควรจัดเวทีการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการประชาชน สร้างเสริมให้ประชาชนได้ร่วมเรียนรู้และพัฒนา “วิธีการพัฒนา” ของ

ตนเองทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน มีแผนพัฒนาที่เป็นของประชาชน ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนตามกระบวนการที่สนับสนุนธุรกิจพอเพียงที่มุ่งสร้างคนให้มีความพอประมาณ มีความรู้ที่มีเหตุผล รู้วิธีการจัดระบบชีวิตและชุมชนที่สมดุลมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้จักตนเอง ทุนและสภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาจัดการให้เกิดผลดีต่อการดำเนินวิถีชีวิตในชุมชน และ กระบวนการจัดทำจัดทำแผนแม่บทชุมชน ดังนี้

1. องค์กรแผนแม่บทชุมชนเป็นวิธีการสร้างชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาในครั้งนี้เสนอเป็นแนวทางสำหรับองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชนที่จะดำเนินการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชน ควรจัดทำแผนแม่บทชุมชนที่บูรณาการทุนและศักยภาพของแต่ละหมู่บ้านให้เป็นแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล

2) องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักวิจัยชุมชน ควรบูรณาการแผนงาน โครงการและกิจกรรม งบประมาณ และกระบวนการพัฒนาในลักษณะเครือข่ายพหุภาคีและการผนึกพลัง (network synergy) หรือการสร้างยุทธศาสตร์ร่วม (common strategy) ที่ทำให้เกิดการเอื้อเกื้อกูลกัน (cluster)

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเปรียบเทียบระหว่างตำบล หรือตรวจสอบกระบวนการเพื่อการนำวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการสร้างชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนที่ต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาเครือข่ายและระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นพึ่งตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร.(2548).กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี.
คณะบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกวิท พวงงาม. (2546). วิพากษ์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิตรภาพ.
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย.
เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถนัด คงสมบัติ. (2553). การจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลกะเปอร์
อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การ
พัฒนา,มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นฤมล ภูมิระวี. (2546). กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลวังตะกอก
อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นงคราญ ไชยเมือง และคณะ. (2554). โครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจันทพวย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.
รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประยงค์ รัตนรงค์. (2548). การรวมพลังของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ทำมกลางกระแสทุนนิยม.
เอกสารประกอบการปาฐกถา วาระ 10 ปี สถาบันปรีดี พนมยงค์. 24 มิถุนายน 2548.
กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดี พนมยงค์
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์ดี.
- ประเวศ วะสี. (2548). ทศน์ใหม่ในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.
- พีระพงษ์ สุดประเสริฐ. (2551). การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาการจัดทำ
แผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี.
- ภาสกร นันทพานิช ประวิณ จุลภักดี และปิยนุช จุลภักดี. (2548). การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ
กรณีศึกษาตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ภาสวรรณ จีนสุด. (2548). การศึกษาการทำประชาพิชัยและแผนแม่บทชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบ้าน
ใหม่ อำเภอหนองบุญนาถ จังหวัดนครราชสีมา และตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัด

สกลนคร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วรลักษณ์ โรจน์ธำรงค์. (2553). การประเมินโครงการแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนศาลเจ้าพ่อจ้อย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สุเมธ ดันดีเวชกุล. (2542). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.

นิตยสารเทศกาลิบาลฯ.

เสรี พงศ์พิศ และวิชิต นันทสุวรรณ (บรรณาธิการ). (2545). แผนแม่บทชุมชน ประชาพิชัยและพัฒนา. สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ.

เสรี พงศ์พิศ. (2549) แผนแม่บทชุมชน ประชาพิชัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

เสรี พงศ์พิศ. (2546). ฐานคิดจากแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.

เสรี พงศ์พิศ. (2549). แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ, วิสาหกิจชุมชน สร้างฐานการพัฒนา, สยามรัฐรายวัน: 29 มกราคม 2552

เสรี พงศ์พิศ, ความขัดแย้งและความแตกต่าง, สยามรัฐรายวัน: 18 ธันวาคม 2555

สุพัฒน์ ไพไหล. (2555). กระบวนทัศน์พัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปง ในจังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร. ปรัชญาชุมชนบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุรเชษฐ์ ชัยวิจิต. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านจุฬารักษ์พัฒนา

ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง. (2556). ข้อมูลตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย

จังหวัดร้อยเอ็ด. เอกสารอัดสำเนา.

ภาคผนวก ก.

แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือนและแบบบันทึกข้อมูลชุมชน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะทู้ จังหวัดร้อยเอ็ด

แบบบันทึกข้อมูลครัวเรือน

ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะทู้ จังหวัดร้อยเอ็ด

ฉบับที่ หมู่ที่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่อาศัยและประกอบอาชีพของครัวเรือน ไร่
2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

ชาย คน หญิง คน ผู้สูงอายุ คน เด็กเล็ก คน เด็กวัยเรียน

คนพิการ คน
3. การประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ รวม บาท / ปี จำแนกเป็น

จากการเกษตร	ทำไร่ บาท/ปี
	ทำนา บาท/ปี
	ทำสวน บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์ บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่นๆ	ค้าขาย บาท/ปี
	รับจ้าง บาท/ปี
	งานประจำ บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้ บาท/ปี
2. รายจ่าย รวม บาท / ปี จำแนกเป็น

หมวดการผลิต รวม บาท / ปี
รายการ บาท/ปี
รายการ บาท/ปี
รายการ บาท/ปี

หมวดงานสังคม รวม บาท / ปี

รายการ บาท/ปี

หมวดบันเทิง รวม บาท / ปี

รายการ บาท/ปี

3. หนี้สิน รวม บาท / ปี จำแนกเป็น

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ บาท/ปี

ธนาคารพาณิชย์ บาท/ปี

สหกรณ์ บาท/ปี

กลุ่มองค์กร บาท/ปี

หนี้นอกระบบ/นายทุน บาท/ปี

บริษัทธุรกิจด้านการเงิน บาท/ปี

อื่น ๆ บาท/ปี

ผู้สำรวจ/บันทึกข้อมูล

.....

วันที่/...../.....

แบบบันทึกข้อมูลชุมชน

รายการ	บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค รวม	บาท /ปี
รายการ	บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง รวม	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี
หมวดการศึกษา รวม	บาท /ปี
รายการ	บาท/ปี
รายการ	บาท/ปี

รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี

หมวดงานสังคม รวม บาท /ปี

รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี

หมวดบันเทิง รวม บาท /ปี

รายการ บาท/ปี
 รายการ บาท/ปี

3. หนี้สิน รวม บาท /ปี จำแนกเป็น

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ บาท/ปี
 ธนาคารพาณิชย์ บาท/ปี
 สหกรณ์ บาท/ปี
 กลุ่มองค์กร บาท/ปี
 หนี้นอกระบบ/นายทุน บาท/ปี

บริษัทธุรกิจด้านการเงิน

..... บาท/ปี

อื่น ๆ

..... บาท/ปี

ตอนที่ 4 ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน

แหล่งน้ำ

ป่าชุมชน

แร่ธาตุ

สัตว์ป่า.....

พืชพรรณ/สมุนไพร

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

.....

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

.....

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

.....

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ และการปรับใช้เทคโนโลยี

.....

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร.....

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม.....

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน.....

3. ทุนทางสังคม

กลุ่ม

องค์กร

เครือข่าย.....

สถานที่ประกอบการ.....

สถานที่บริการสาธารณะ.....

ผู้สำรวจ/บันทึกข้อมูล

.....

วันที่/...../.....

รายชื่อนักวิจัยชุมชน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

นักวิจัยชุมชน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 26 คน มีดังนี้

1. ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น จำนวน 5 คน

1. นายเถียง ลุยตัน	ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
2. นางปานใจชนก ราชวงษ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผนและนโยบาย
3. นางสาวมัทธมา โสระวิสัย	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
4. ว่าที่ร้อยเอกบุญมี มะณีแสง	หัวหน้าส่วนการศึกษา
5. นางสาวพัชราภรณ์ ชมเชย	ผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาล

2. ตัวแทนข้าราชการ นักพัฒนา และนักวิชาการ จำนวน 4 คน

1. นายธง นวนเท่า	-
2. นางสุภาพ สร้อยอุดม	-
3. นายประจักษ์ อาษาธง	-
4. นางนิยม ลาดสูงเนิน	อาจารย์ประจำสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

3. ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน

1. นายไพจิตร ผิวขาว	-
2. นายพันธ์ ศรีจำปา	-

4. กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 15 คน

1. นายพิชิต ลุยตัว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านอุ่มเม่า
2. นายสากล นาราช	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านสระหลวง
3. นายสำราญ ช่างถม	กำนัน หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา
4. นายธงศิลป์ น้อยบาท	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านสิงห์ไคล
5. นายเจริญ เลิศไกร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านคุดผง
6. นายนิคม เหล่าเสพล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านดอนตู
7. นางมยุรี ลาดศิลา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านเหล่าเสือ
8. นายทินกร พรพล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านหนองสังข์
9. นายประยงค์ มุลเพชร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านโพนสะอาด

10. นายชัยยงค์ พิมเภา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 บ้านโพนสำราญ
11. นายเต็ม ไวยศรีแสง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 บ้านดงน้อย
12. นายสุพรรณ อุปแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านสนามชัย
13. นายเที่ยง ชมเชย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ
14. นายนคร ช่างศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 14 บ้านสิงห์ทอง
15. นายแสวง ก้านจักร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 15 บ้านอุ่มเม่า

ภาคผนวก ค.

ข้อมูลครัวเรือนและชุมชน 15 หมู่บ้าน ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะทู้ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 1 บ้านอ่อมเฒ่า ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะทู้ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 1,200 ไร่

2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร์ 309 คน

ชาย 142 คน หญิง 167 คน ผู้สูงอายุ 48 คน เด็กเล็ก 19 คน เด็กวัยเรียน 39 คน พิการ

1 คน

3. จำนวนครัวเรือน 68 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านอ่อมเฒ่าได้ย้ายมาจากบ้านเหล่าหลวง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่า ในสมัยนั้นเมื่อประมาณ 91 ปีที่แล้ว บ้านเหล่าหลวง ซึ่งหมายถึงสวนของหลวงเป็นที่เลี้ยงช้างเลี้ยงมา ของทางราชการ หรือของหลวงนั่นเอง จึงได้ชื่อว่าเหล่าหลวง เกิดมีโรคทำ เข้าในว่าเป็น โรคคอหวนตโรค มีคนตายจำนวนมาก จึงพากันอพยพมาทางทิศใต้ ซึ่งเป็นป่าดงหมากเฒ่า จึงตั้งชื่อว่าบ้านอ่อมเฒ่า จนถึงทุกวันนี้ (คำว่า “อ่อม” เป็นภาษาลาวแปลว่า เป็นพุ่ม ๆ มีจำนวนมาก)

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 33,900,000 บาท / ปี

จากการเกษตร	ทำไร่	1,050,000 บาท/ปี
-------------	-------	------------------

	ทำนา	2,150,000 บาท/ปี
--	------	------------------

	ทำสวน	50,000 บาท/ปี
--	-------	---------------

	เลี้ยงสัตว์	1,300,000 บาท/ปี
--	-------------	------------------

จากภาคบริการและอื่นๆ	ค้าขาย	3,250,000 บาท/ปี
----------------------	--------	------------------

	รับจ้าง	2,350,000 บาท/ปี
--	---------	------------------

	งานประจำ	1,400,000 บาท/ปี
--	----------	------------------

	ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี
--	---------------	------------------

2. รายจ่าย 31,435,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,124,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/การรักษาโรค	2,103,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	2,234,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,321,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,653,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,000,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 8,593,227 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,188,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	2,000,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,098,335 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,132 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	3,023,675 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	97,431 บาท/ปี
อื่น ๆ	87,321 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินทรายและดินเค็ม
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองป่าแก้ว ใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ แหล่งอาหาร จำพวกเห็ดป่า ไข่มดแดง อีลวก
แร่ธาตุ	น้ำมัน หินแร่ โปรแตส
สัตว์ป่า	มีจำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

1. นายพันธ์ ศรีจำปา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 194
2. นายอ่อนสี ศรีสินธุ์ที่อยู่ บ้านเลขที่ 285

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. พ.ต.ท. ประเสริฐ ผิวขาว ที่อยู่ บ้านเลขที่ 313
2. นางมาน จันทา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 312
3. นางบุญมี เสาศิริ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 319

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายทอง ชินภักดี (ช่างไม้ จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 254
2. นายคอน ผิวแดง (ช่างไม้ ช่างปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 197
3. นางบุญมี เสาศิริ (หัตถกรรมทอผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 319

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์

และการปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายจ้านงค์ ศรีแก่นจันทร์ (การเพาะปลูกพืช) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 188/1
2. นายไพจิตร ผิวขาว (การปรับใช้เทคโนโลยี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 296
3. นายเถา ผิวแดง (การขยายพันธุ์พืช) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 214

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. นางนุชนิ วงษ์ภักดี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 321
2. นางอุ่น บริกุล ที่อยู่ บ้านเลขที่ 135
3. นางประกอบ ผิวแดง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 197

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

- นายพันธุ์ ศรีจำปา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 194

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายไพจิตร ผิวขาวที่อยู่อ (กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 296
 2. นายสังคม ไสสะอาด (กลุ่มสวัสดิการชุมชน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 195
 3. นางสุภาพ ผิวขาว (กองทุนผู้สูงอายุ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 313
3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/กองทุน 3 กลุ่ม ได้แก่ กองทุนเงินล้าน

ธนาคารหมู่บ้าน สัจจะออมทรัพย์วันละบาท

กลุ่มอาชีพ กลุ่ม 2 ได้แก่ กลุ่มปลาไร่ กลุ่มทอกก

กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่ม 1 ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน กลุ่ม 1 ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 1

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม กลุ่ม 1 ได้แก่ กลุ่มรักษ์ป่าแก้ว

กลุ่มอื่น ๆ กลุ่ม 1 ได้แก่ กลุ่มรับทำอาหารงานบุญต่างๆ

เครือข่าย กลุ่ม 1 ได้แก่ กลุ่มศาลาอีสานเขียว

องค์กร สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะในชุมชน ได้แก่

โรงเรียนชุมชนบ้านอุ่มแม่สิงห์ไคล วัดบ้านสิงห์ไคล ตลาดนัดบ้าน

ศูนย์เด็กเล็ก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านอุ่มแม่

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง หอกระจายข่าวผู้ใหญ่บ้าน

สนามกีฬาโรงเรียนชุมชนบ้านอุ่มแม่สิงห์ไคล ศาลากลางหมู่บ้าน

ศูนย์เรียนรู้อีสานเขียว โรงเรียนนัยพลอย โรงเรียนชุมชน ร้านค้าชุมชน

2. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านสระหลวง ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชัง จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 1,975 ตารางเมตร

2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 821 คน ชาย 419 คน หญิง 402 คน

ผู้สูงอายุ 68 คน เด็กเล็ก - คน เด็กวัยเรียน 102 คน คนพิการ 12 คน

3. จำนวนครัวเรือน 160 ครัวเรือน

4. ประวัติศาสตร์ชุมชน เมื่อ 23 ปีก่อนขึ้นกับบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกะชัง จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อมาปี 2535 ได้แยกหมู่บ้านออกมาเป็นบ้านหมู่ที่ 2

ข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน

ข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 15,080,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร ทำไร่ 1,300,000 บาท/ปี

ทำนา 3,320,000 บาท/ปี

ทำสวน 90,000 บาท/ปี

เลี้ยงสัตว์ 1,500,000 บาท/ปี

จากภาคบริการและอื่นๆ ค้าขาย 2,250,000 บาท/ปี

รับจ้าง	2,370,000 บาท/ปี
งานประจำ	1,200,000 บาท/ปี
ลูกหลานส่งให้	3,050,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 14,197,000 บาท /ปี

หมวดการผลิต	3,353,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/การรักษาโรค	2,146,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	3,200,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	3,109,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,254,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,135,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 10,933,380 บาท /ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,078,325 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	2,500,000 บาท/ปี
สหกรณ์	2,056,342 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,361 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	3,003,340 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	99,342 บาท/ปี
อื่น ๆ	97,670 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองแขงตะเปา ป่าหนองเลา ใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ และแหล่งอาหาร
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	มีจำพวกนก

พืชพรรณ/สมุนไพร พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

นายเบ็ค บัวลอย ที่อยู่บ้านเลขที่ 35

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

นายลี ก้านจักร ที่อยู่บ้านเลขที่ 234

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

นายสวาสดี ปุยฝ้าย (จักสานไม้ไผ่) ที่อยู่บ้านเลขที่ 235

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายสมบูรณ์ วงศ์ชาติ ที่อยู่บ้านเลขที่ 239

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นางฉวี หล้าเนตร ที่อยู่บ้านเลขที่ 200

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นายลี ก้านจักร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 234

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายอุดร เผ่าภูธร (กลุ่มปุยชีวภาพ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 234

2. นายสากล นาราช (กลุ่มปุยชีวภาพ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 68

3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มกองทุน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มกองทุนวันละบาท กลุ่มกองทุนเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอเสื่อกก

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนบ้านสระหลวง

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ป่าหนองเลา

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปุยชีวภาพ

องค์กร สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ ได้แก่

วัดบ้านอุ่มเฒ่า และวัดป่าพุทธมงคล

ตลาดแม่ต๋อยและพ่ออุดม ตำบลสาม ศูนย์เด็กเล็กวัดบ้านอุ่มเม่า
 ศูนย์เด็กเล็กอิสานเขียว หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน
 ศาลากลางหมู่บ้านหมู่ที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านสระหลวง

3. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าหลวงพัฒนา ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
 ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ - ตารางกิโลเมตร
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 661 คน ชาย 285 คน หญิง 376 คน
 ผู้สูงอายุ 61 คน เด็กเล็ก - คน เด็กวัยเรียน 33 คน คนพิการ - คน
3. จำนวนครัวเรือน 119 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เมื่อ 23 ปีก่อนขึ้นกับบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลเหล่าหลวง ต่อมาแยกออกมา
 เป็นบ้านหมู่ที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2535

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 13,460,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	2,230,000 บาท/ปี
	ทำนา	2,210,000 บาท/ปี
	ทำสวน	70,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,300,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ	ค้าขาย	2,150,000 บาท/ปี

รับจ้าง 2,450,000 บาท/ปี

งานประจำ 1,000,000 บาท/ปี

ลูกหลานส่งให้ 2,050,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 8,981,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต 3,156,000 บาท/ปี

หมวดอาหาร/ยารักษาโรค 1,142,000 บาท/ปี

หมวดของใช้สิ้นเปลือง 2,146,000 บาท/ปี

หมวดการศึกษา 2,346,000 บาท/ปี

หมวดงานสังคม	1,135,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,198,000 บาท/ปี
3. หนี้สิน 7,599,984 บาท / ปี	
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,087,323 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,050,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,089,307 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,352 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,078,243 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,365 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,403 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

นางบุญเรือง ทับงาม ที่อยู่บ้านเลขที่ 30

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

นายสำราญ ช่างถม ที่อยู่บ้านเลขที่ 308

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า ได้แก่

นางภูมิ ช่างถม (ทอผ้า และย้อมผ้าสีธรรมชาติ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 7

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายสนิท มะเลิศ (ทำนาข้าวอินทรีย์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 100

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นางบุญเรือง ทับงาม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 30

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นายสำราญ ช่างถม (พิธีเลี้ยงปู่ตา) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 308

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นางบุญเรือง ทับงาม (กลุ่มทอผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 30
2. นางภูมิ ช่างถม (กลุ่มทอผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 7
3. ทนทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครื่องข่าย สถานที่ประกอบการและบริการ
สาธารณะ) กลุ่มกองทุน ได้แก่

กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มกองทุนแม่บ้านทอผ้ากลุ่มกองทุนสวัสดิการ

วันละบาท กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 3

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฎิชีวิภาพ

องค์กร สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ

หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลากลางหมู่บ้าน

4. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 4 บ้านสิงห์ไคล ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 1,160 ไร่
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 531 คน ชาย 253 คน หญิง 278 คน
ผู้สูงอายุ 45 คน เด็กเล็ก 132 คน เด็กวัยเรียน 198 คน คนพิการ 5 คน
3. จำนวนครัวเรือน 114 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เมื่อ 23 ปีก่อนขึ้นกับบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลเหล่าหลวง ปัจจุบันแยก

ออกมาเป็นบ้านหมู่ที่ 4

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 16,310,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	2,130,000 บาท/ปี
	ทำนา	2,310,000 บาท/ปี
	ทำสวน	90,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,500,000 บาท/ปี
	ค้าขาย	2,350,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,250,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,300,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,250,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 30,043,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,256,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,132,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	2,246,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,146,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,145,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,118,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 5,723,982 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,187,323 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,250,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,189,307 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	97,352 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,278,243 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	97,365 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,403 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ดิน

ดินเค็ม และดินทราย

แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูตทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

นายสุบิน จิตศิริ (ยาความดันและเบาหวาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 116

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

-

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายจรัส วารภูมิ (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 76

2. นางจิต ดันงอ (เย็บผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 81

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายบัว เสาร์วงษ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 75

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นายชาย วรรณฉวี (โหราศาสตร์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 74

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

นางลำไย ปากหาญที่อยู่ บ้านเลขที่ 39

3. ทูตทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 4

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฎิชีวิภาพ

องค์กร สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ ได้แก่

หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลากลางหมู่บ้าน

5. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 5 บ้านคุดผง ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 899,316 ตารางเมตร
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 624 คน ชาย 308 คน หญิง 316 คน
ผู้สูงอายุ 43 คน เด็กเล็ก 39 คน เด็กวัยเรียน 88 คน คนพิการ 12 คน
3. จำนวนครัวเรือน 145 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านคุดผงตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2411 หรือ 100 ปีเศษ โดยกลุ่มคนหลายกลุ่มที่เดินทางมาเพื่อแสวงหาที่ทำกินใหม่ และพบพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์เป็นป่า "ผง" ที่เกิดเรียงรายเป็นจุดๆ ซึ่งเรียกว่า "คุด" และมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "คุดผง" เริ่มแรกมีครัวเรือน ประมาณ 8 ครัวเรือน

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 13,500,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,250,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,250,000 บาท/ปี
	ทำสวน	50,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,200,000 บาท/ปี
	ค้าขาย	2,250,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,250,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,000,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,250,000 บาท/ปี
2. รายจ่าย 18,624,001 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,116,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,116,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,116,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,116,000 บาท/ปี

หมวดงานสังคม	1,116,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,116,000 บาท/ปี
3. หนี้สิน 6,529,998 บาท / ปี	
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,088,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,000,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,088,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	88,333 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,088,333 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	88,333 บาท/ปี
อื่น ๆ	88,333 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายสยาม แสงคุณ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 54
2. นายแสงจันทร์ ทুমมะลา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 162
3. นายเก่ง โธชาติ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 177

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายสังคม ปาปะเพ (ช่างปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 7
2. นายสตุติ สระกลาง (ช่างปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 4
3. นางบัวสอน นามจันดา (ช่างปูน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 73

4. นายสมหวัง ไสสะอาด (ช่างไม้) ที่อยู่บ้านเลขที่ 42
5. นางคำภีร์ย์ ก้านจักร (ทอผ้า) ที่อยู่บ้านเลขที่ 107
6. นางลำดวน บัวลอย (ทอผ้า) ที่อยู่บ้านเลขที่ 152
7. นางคุณ สีทา (จักสาน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 76
8. นางพรณี อักษร (เย็บผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 145

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นางสาว ปาปะเพ (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 7
2. นางน้อย นามจันทร์ดา (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 39
3. นางน้อย เลิศไกร (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 110

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. นางอินตา แมวประเสริฐ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 26
2. นางม้วนวดี แก้วจินดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 72

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายประจักษ์ อาษารง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 111
 2. นายสยาม แสงคุณ ที่อยู่บ้านเลขที่ 54
 3. นางพรทิพย์ อาษารง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 2/7
3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานที่ที่ประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า
กองทุนสวัสดิการวันตลาด กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 5

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฎิชีวิภาพ

องค์กร สถานที่ประกอบการและบริการสาธารณะ ได้แก่

โรงเรียนบ้านคุยผดงน้อย วัดบ้านคุยผดง

หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน

สถานีวิทยุชุมชนคนเหล่าหลวง 97.75 MzH

สนามกีฬาโรงเรียนบ้านคุยผดงน้อย ศาลากลางหมู่บ้าน

6. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 6 บ้านดอนคู ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 2,253 ตารางเมตร
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 500 คน ชาย 246 คน หญิง 254 คน
ผู้สูงอายุ 51 คน เด็กเล็ก 22 คน เด็กวัยเรียน 38 คน คนพิการ - คน
3. จำนวนครัวเรือน 120 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านดอนคู หมู่ที่ 6 ตำบลเหล่าหลวง เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก แต่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสภาพดินและป่า ชื่อบ้านดอนคู ได้มาจากบรรพบุรุษที่มาตั้งถิ่นฐานท่ามกลางดงต้นคู จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านดอนคู อายุชุมชน 88 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 14,940,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,350,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,350,000 บาท/ปี
	ทำสวน	90,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,500,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่นๆ	ค้าขาย	2,350,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,450,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,500,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 11,013,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,312,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,105,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,215,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,103,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	2,142,000 บาท/ปี

หมวดบันเทิง 1,136,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 9,070,021 บาท /ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รวม 3,087,333 บาท/ปี

ธนาคารพาณิชย์ 1,400,000 บาท/ปี

สหกรณ์ 1,238,333 บาท/ปี

กลุ่มองค์กร 98,333 บาท/ปี

หนี้นอกระบบ/นายทุน 3,058,333 บาท/ปี

บริษัทธุรกิจด้านการเงิน 89,346 บาท/ปี

อื่นๆ 98,343 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน

ดินเค็ม และดินทราย

แหล่งน้ำ

บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก

ป่าชุมชน

หนองดงสะแนน

แร่ธาตุ

หินแร่โปรแตส

สัตว์ป่า

จำพวกนก

พืชพรรณ/สมุนไพร

พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายบุญมา เมืองพรม (หมอสูตร-บายศรีสู่ขวัญ) ที่อยู่บ้านเลขที่ 30

2. นายทองสุข ธรรมโห (วัฒนธรรมประเพณี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 27

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายอมรศักดิ์ ธรรมโห (ช่างไม้) ที่อยู่บ้านเลขที่ 25

2. นายกมล ธรรมโห (ช่างปูน-ฉาบปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 65

3. นางสาวกร เลียมหงษ์ (ทอผ้าไหม) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 50

4. นายต้น บ้านแสน (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 51

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายทวี ธรรมโห (เพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 100

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นายสุวัฒน์ ศรีหากลาง ที่อยู่บ้านเลขที่ 76

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นายทองสุข ธรรมโห ที่อยู่บ้านเลขที่ 27

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายบุญมา เมืองพรม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 30

2. นายสุพรรณ บ้านแสน ที่อยู่ บ้านเลขที่ 61

3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 6

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฎิชีวิภาพ

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

โรงเรียนบ้านดอนคูเหล่าเสือ วัดบ้านดอนคู หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน

สนามกีฬาโรงเรียนบ้านดอนคูเหล่าเสือ ศาลากลางหมู่บ้าน

7. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 7 บ้านเหล่าเสือ ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 410,000 ตารางเมตร

2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 263 คน ชาย 133 คน หญิง 130 คน

ผู้สูงอายุ 27 คน เด็กเล็ก 22 คน เด็กวัยเรียน 13 คน คนพิการ 1 คน

3. จำนวนครัวเรือน 65 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านเหล่าเสือ เดิมชื่อบ้านเหล่าปักกลาย มีอายุมาแล้วประมาณ 200 ปี ซึ่งบุคคลกลุ่มเล็ก กลุ่มหนึ่งแยกตัวออกมาจากบ้าน โพนสะอาด ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านเหล่าเสือ เพราะสภาพภูมิศาสตร์เป็นป่าทึบใหญ่ เลียดตั้งชื่อตามสภาพป่าใหญ่ นับแต่นั้นเป็นต้นมา

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 14,320,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,450,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,250,000 บาท/ปี
	ทำสวน	70,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,400,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ	ค้าขาย	2,250,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,350,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,400,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,150,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 10,477,500 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,212,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,505,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	2,015,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,153,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	2,172,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,234,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 9,680,191 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,787,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,600,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,258,303 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	1,080,333 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,758,333 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,346 บาท/ปี

อื่น ๆ

97,543 บาท/ปี

ข้อมูลทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

พ่อสมัย ภิบาล ที่อยู่บ้านเลขที่ 50

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. พ่อสมบูรณ์ ไส่ลำภา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 19
2. แม่บัวสี พลโยราช ที่อยู่ บ้านเลขที่ 37
3. แม่พวงแก้ว สีหาฤทธิ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 40

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายประพงษ์ อุดสัย (ช่างไม้) ที่อยู่บ้านเลขที่ 15
2. นายชาย ศรีประเสริฐ (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 11
3. นายวิโรจน์ ศรีประเสริฐ (ช่างปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 58

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายสุบรรณ ปาโส ที่อยู่ บ้านเลขที่ 42

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. แม่สาไฮ อันไฮ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24
2. แม่ทองจันทร์ ภิบาล ที่อยู่ บ้านเลขที่ 50
3. นางมยุรี ลาดศิลา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 27

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นางคำปุ่น จอมไทย (โหราศาสตร์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 41

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายสมชัย ภิบาล (บริหารจัดการกลุ่มร้านค้า) ที่อยู่บ้านเลขที่ 50
2. นายสมจิตร หงส์พิพิธ (บริหารจัดการ SML) ที่อยู่บ้านเลขที่ 51
3. นางลำไย อันไฮ (กลุ่มหม่อนไหม) ที่อยู่บ้านเลขที่ 24
4. นายน้อย ภูสนาม (กลุ่ม โคกระบือ) ที่อยู่บ้านเลขที่ 44

3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่ม โคกระบือ กลุ่มหม่อนไหม

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 6

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

โรงพยาบาลสุขภาพบ้าน โพนสะอาด

หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลากลางหมู่บ้าน

8. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 8 บ้านหนองสังข์ ตำบลเหล่าหลวง อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ ตารางกิโลเมตร
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 512 คน ชาย 251 คน หญิง 261 คน
ผู้สูงอายุ - คน เด็กเล็ก - คน เด็กวัยเรียน - คน คนพิการ - คน
3. จำนวนครัวเรือน - ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านหนองสังข์ แยกออกมาจากบ้านเหล่าเสือ อายุชุมชน 23 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 12,805,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	2,230,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,050,000 บาท/ปี

ทำสวน	70,000 บาท/ปี
เลี้ยงสัตว์	1,800,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ ค้าขาย	2,350,000 บาท/ปี
รับจ้าง	2,200,000 บาท/ปี
งานประจำ	1,500,000 บาท/ปี
ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 11,448,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,014,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	2,114,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,914,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,156,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,014,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,236,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 8,057,679 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,688,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,500,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,186,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,333 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,388,303 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,125 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,252 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน

แร่ธาตุ หินแร่โปแตส

สัตว์ป่า จำพวกนก

พืชพรรณ/สมุนไพร พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูตทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

นายนิยม สุโพธิ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 83

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

นายทินกร พรพล ที่อยู่บ้านเลขที่ 115

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

นายทองสุข ก้านจักร (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 71

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี-

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นายอำคา สีสอง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 95

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

นายสมัย โพธิ์ภักดี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 95

3. ทูตทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มโคกระบือ กลุ่มหม่อนไหม

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 8

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

โรงเรียนบ้านหนองสังข์ วัดบ้านหนองสังข์

สนามกีฬาโรงเรียนบ้านหนองสังข์ หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน

ศาลากลางหมู่บ้าน

9. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 9 บ้านโพนสะอาด ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 20 ไร่
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 696 คน ชาย 344 คน หญิง 352 คน
ผู้สูงอายุ 40 คน เด็กเล็ก 50 คน เด็กวัยเรียน 87 คน คนพิการ 8 คน
3. จำนวนครัวเรือน 135 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2437 ได้มี 4 ครอบครัวย้ายมาจากบ้านเหล่าหลวง
จากนั้นมีการอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ อายุชุมชน 121 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 32,396,000 บาท /ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	2,230,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,220,000 บาท/ปี
	ทำสวน	90,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,308,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่นๆ	ค้าขาย	2,350,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,270,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,600,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,320,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 11,036,000 บาท/ปี

หมวดการผลิต	3,126,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,146,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,216,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	3,146,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,136,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,266,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 8,780,177 บาท /ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,018,303 บาท/ปี
------------------------------	------------------

ธนาคารพาณิชย์	1,400,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,068,345 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,332 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	3,018,332 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	78,541 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,324 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

1. นายสีหา สีส่อง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 320
2. นายบุศดี ลาภสีลา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 135

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายไคร อินไทโล่ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 20
2. นายทองดี อุปแก้ว ที่อยู่ บ้านเลขที่ 45
3. นายขาว ชมเชย ที่อยู่ บ้านเลขที่ 12

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายบุญเทียน มุลเพชร (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 98
2. นายประยงค์ มุลเพชร (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 65
3. นายบุญมี พลโยธา (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 25

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายสาคร ไหลสี (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 121
2. นายสุรวัส เมืองพร (การปรับใช้เทคโนโลยี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 153
3. นายทองนา ไชยนา (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 25

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นายหมอบ ศิลาเหมือน ที่อยู่ บ้านเลขที่ 19

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

1. นายสีหา สีส่อง (โหราศาสตร์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 321
2. นายบุคคี สาดสีสา (ไสยศาสตร์) ที่อยู่บ้านเลขที่ 78

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายทองน้อย สีส่อง ที่อยู่บ้านเลขที่ 43
2. นางลิน ช่างถม ที่อยู่บ้านเลขที่ 142
3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ)
 กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการวันละบาท
 กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน
 กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มโคกระบือ กลุ่มหมอนไหม
 กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน
 กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 9
 องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ
 วัดป่าหนองสะแนน หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลากลางหมู่บ้าน

10. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 10 บ้านโพธิ์สำราญ ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 786 ไร่
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 144 คนชาย 60 คน หญิง 84 คน
 ผู้สูงอายุ 16 คน เด็กเล็ก 15 คน เด็กวัยเรียน 10 คน คนพิการ 3 คน
3. จำนวนครัวเรือน 37 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2437 ได้มี 4 ครอบครัวย้ายมาจากบ้าน โพนสะอาดและมีประชากรเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ทางราชการให้ทำการแยกหมู่บ้านโดยมีนายอ่อนตา เป็นผู้ใหญ่บ้านและต่อมามีนายคุณ เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อมาและปัจจุบันมีนายชัยยงค์ พิมภา เป็นผู้ใหญ่บ้าน อายุชุมชน 22 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 14,290,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,350,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,250,000 บาท/ปี
	ทำสวน	50,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,200,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ	ค้าขาย	2,350,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,240,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,500,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 13,879,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,156,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,213,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	2,132,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	3,106,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	2,146,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	2,126,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 7,938,798 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,388,342 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,400,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,288,341 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,324 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,587,132 บาท/ปี

บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,324 บาท/ปี
อื่น ๆ	78,335 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

นายอ้วน อุดสัย ที่อยู่ บ้านเลขที่ 216/10

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

นางหล้า พลภูเมือง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 148

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรมจักสาน ทอผ้า

1. นายชัยงค์ พิมภา (ช่างปูน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 197

2. ที่นางสร้อย ทะเลดอน (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 251

3. นางเพ็ญศรี พิมภา (เย็บผ้า ทอผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 5

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายสาคร พิมภา (การเพาะปลูก) ที่อยู่บ้านเลขที่ 2

2. นายไคลลี ก้านจักร (การขยายพันธุ์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 205

3. นายกิติ การเกษ (การปรับใช้เทคโนโลยี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นางกอบุตรจินดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 151

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นางช่อทิพย์ ยุทธสรเสนีย์ (โหราศาสตร์ที่อยู่) บ้านเลขที่ 6

ทำสวน	70,000 บาท/ปี
เลี้ยงสัตว์	1,400,000 บาท/ปี
ค้าขาย	2,230,000 บาท/ปี
รับจ้าง	2,150,000 บาท/ปี
งานประจำ	1,200,000 บาท/ปี
ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 13,153,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,126,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,312,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,313,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	3,125,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	2,121,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	2,156,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 9,919,956 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,088,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	2,400,000 บาท/ปี
สหกรณ์	2,088,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,313 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	3,068,323 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,321 บาท/ปี
อื่น ๆ	78,323 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปแตส

สัตว์ป่า

จำพวกนก

พืชพรรณ/สมุนไพร

พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูตทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

นายคำ นามจินดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 71

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายกัลยาณี เศษ โถ (หมอลำซิ่ง) ที่อยู่บ้านเลขที่ 128

2. นายคำ นามจินดา (หมอแคน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 124

3. นายคำ นามจินดา (ประเพณี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 71

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายบุญโฮม นามจินดา (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 116

2. นายสุพินิจ ภูนะ (ช่างปูน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 166

3. นายไสว ศรีวงษ์ (ช่างตีเหล็ก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 90

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายเกริกฤทธิ์ หาญคำ (เกษตรประณีต) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 234

2. นางสาว พลสว่าง (เกษตรผสมผสาน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 120

3. นายบุญทัน สิงนา (การปรับใช้เทคโนโลยี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 78

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. นางไสว นาวะดี ที่อยู่บ้านเลขที่ 218

2. นางเน่งน้อย หาญคำ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 234

3. นางบาล เจริญผิว ที่อยู่ บ้านเลขที่ 9

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

1. นายสวัสดิ์ นามจินดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 218

2. นายโฮม เดชา ที่อยู่บ้านเลขที่ 7

3. นางบุญมา สืบเมื่อชัย ที่อยู่ บ้านเลขที่ 122

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายประสงค์ อันไฮ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 72

2. นางวันเพ็ญ นามจินดา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 205

3. นายประภาพร สีทา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 87

3. ทูตทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มกองทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการวันละบาท กองทุนหมู่บ้าน
เงินล้าน

กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

ธุรกิจชุมชน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกก

เครือข่าย 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฎิชีวาภาพ

กลุ่มอาสาสมัคร 1 กลุ่ม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

กลุ่มเยาวชน 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนหมู่ที่ 11

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

โรงเรียนบ้านคุยผดงน้อย หอกระจายข่าวบ้านผู้ใหญ่บ้าน

12. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 12 บ้านสนามชัย ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 1,350 ไร่

2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 386 คน ชาย 191 คน หญิง 195 คน

ผู้สูงอายุ 34 คน เด็กเล็ก 7 คน เด็กวัยเรียน 32 คน คนพิการ 9 คน

3. จำนวนครัวเรือน 93 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน แต่ก่อนรวมอยู่กับบ้าน โพนสะอาด มาถึงปี พ.ศ. 2535 ได้ขอแยก

หมู่บ้านมาเป็นบ้านสนามชัย หมู่ที่ 12 อายุชุมชน 23 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 15,630,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,350,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,240,000 บาท/ปี
	ทำสวน	590,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	2,200,000 บาท/ปี

ค่าขาย	2,350,000 บาท/ปี
รับจ้าง	2,150,000 บาท/ปี
งานประจำ	1,300,000 บาท/ปี
ลูกหลานส่งให้	2,450,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 8,699,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,016,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,216,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,136,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,136,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,216,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,115,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 10,191,566 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,088,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	2,730,000 บาท/ปี
สหกรณ์	2,078,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,345 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,098,213 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,342 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,324 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม
แหล่งน้ำ	แหล่งน้ำขนาดเล็กไม่พอใช้
ป่าชุมชน	หนองมันปลา เป็นป่าชุมชนเสื่อมโทรม
แร่ธาตุ	หินแร่โปแตส
สัตว์ป่า	นก กระรอก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูตทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายสด โพธิ์ภักดี (เป่าแคน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 212
2. นางเสวียง ฤทธิ์แสวง (หมอลำ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 131

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายวีรศักดิ์ โพธิ์ศรีรัตน์ (แกะลายไทย) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 13
2. นายหมื่น พรหมทัต (จักสานไม้ไผ่) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 135

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

นายชม ปรีการ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 219

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นางปราง ภิบาล ที่อยู่บ้านเลขที่ 195

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายสุพรรณ อุปแก้ว (กองทุนเงินล้าน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 249
2. นายอุทัย ทำฐูร (กลุ่มปุยหมักชีวภาพ) ที่อยู่บ้านเลขที่ 195

3. ทูตทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มอาชีพ 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตปุยชีวภาพ

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

ศูนย์เด็กเล็ก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสนาม

หอกระจายข่าวที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ร้านค้า/ร้านอาหาร 5 แห่ง

ตลาดชุมชนบ้านสนามชัย

13. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 13 บ้านเขื่อนคำ ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ 1,600 ไร่
2. จำนวนประชากรประชากรตามทะเบียนราษฎร 486 คน ชาย 241 คน หญิง 245 คน
ผู้สูงอายุ 60 คน เด็กเล็ก 53 คน เด็กวัยเรียน 80 คน คนพิการ 2 คน
3. จำนวนครัวเรือน 82 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน ปี 2535 บ้านเขื่อนคำ หมู่ที่ 13 แยกออกจากบ้านโนนสะอาด หมู่ 9
อายุชุมชน 24 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 14,350,000 บาท / ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,350,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,240,000 บาท/ปี
	ทำสวน	90,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,300,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ ค้าขาย		2,350,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,270,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,400,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 14,913,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,146,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,014,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	2,125,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,136,000 บาท/ปี
หมวดดวงานสังคม	1,216,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,116,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 7,859,858 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,387,313 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,700,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,089,323 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,321 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,388,302 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,325 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,274 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม และดินทราย
แหล่งน้ำ	บ่อกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
ป่าชุมชน	หนองดงสะแนน
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

1. นายหลอง ตุ่มงาม (นวดแผนไทย) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 3
2. นางรั้ว จุตสัย (นวดแผนไทย) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 13
3. นางหมวย หารวัฒน์ (หมอพื้นบ้าน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 4

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

1. นางหนูจันทร์ ศรีส่อง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 232
2. นายอ้าย มูลเพชร ที่อยู่ 178 บ้านเลขที่ 118
3. นายหนูจันทร์ ตุ่มงาม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 233

งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายทวีศักดิ์ พลโยธา (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 194
2. นางทองย้อย ศรีส่อง (ทอผ้า) ที่อยู่บ้านเลขที่ 232
3. นายทอง ลาดศิลา (จักสาน) ที่อยู่บ้านเลขที่ 79

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายประยูร พลโยธา (ขยายพันธุ์) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 64
2. นายธีรภัทร์ สมรสหลวง (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 63
3. นายบุญเอน ศรีประเสริฐ (การปรับใช้เทคโนโลยี) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 51

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. นางละม้าย พลโยธา ที่อยู่บ้านเลขที่ 193

เลี้ยงสัตว์	1,200,000 บาท/ปี
จากภาคบริการและอื่น ๆ ค้าขาย	2,250,000 บาท/ปี
รับจ้าง	2,250,000 บาท/ปี
งานประจำ	1,000,000 บาท/ปี
ลูกหลานส่งให้	2,250,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 8,580,000 บาท / ปี

หมวดการผลิต	3,116,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,116,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,116,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,116,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,116,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,116,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 6,529,998 บาท / ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	2,088,333 บาท/ปี
ธนาคารพาณิชย์	1,000,000 บาท/ปี
สหกรณ์	1,088,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	88,333 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,088,333 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	88,333 บาท/ปี
อื่น ๆ	88,333 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม
แหล่งน้ำ	แหล่งน้ำขนาดเล็กไม่พอใช้
ป่าชุมชน	หนองแซงตะเปา เป็นป่าชุมชนเสื่อมโทรม
แร่ธาตุ	หินแร่โปแตส/หินเกลือ
สัตว์ป่า	จำพวกนก

พืชพรรณ/สมุนไพร

พืชผักพื้นบ้าน

2. ทูทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

1. นายพัค ช่างถม (นวดแผนโบราณ) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 163
2. นายสมบูรณ์ ศรีละคร (หมอพื้นบ้าน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 137

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1. นายอุดม ศาส์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 146
2. นางโหมยงค์ มูลจันทร์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 62

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายฉลอง ช่างศรี (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 100
2. นายด้อย หล้าเนตร (ช่างไม้) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 36/1
3. นางเลียบ น้อย (เย็บผ้า) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 173
4. นายหนู หล้าเนตร (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 25

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายทองคำ วงษ์นาแค (การเพาะปลูก) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 138

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

1. นางฉวีวรรณ ปรารณัด ที่อยู่ บ้านเลขที่ 169

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

- นายสมบูรณ์ ศรีละคร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 137

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

1. นายด้อย หล้าเนตร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 36
2. นายเรวัตร ชาดง ที่อยู่ บ้านเลขที่ 185

3. ทูทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มอาชีพ/กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

15. ข้อมูลชุมชน หมู่ที่ 15 บ้านอ่อมเฒ่า ตำบลเหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ข้อมูลทั่วไป

1. พื้นที่ - ตารางกิโลเมตร
2. จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 542 คน ชาย 266 คน หญิง 276 คน
ผู้สูงอายุ 83 คน เด็กเล็ก -คน เด็กวัยเรียน 65 คน คนพิการ 1 คน
3. จำนวนครัวเรือน 130 ครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เดิมเป็นหมู่ที่ 1 และขอแยกหมู่บ้านออก ในปีพ.ศ. 2545 อายุชุมชน

19 ปี

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน

1. รายได้ 14,430,000 บาท /ปี

จากภาคการเกษตร	ทำไร่	1,130,000 บาท/ปี
	ทำนา	3,200,000 บาท/ปี
	ทำสวน	70,000 บาท/ปี
	เลี้ยงสัตว์	1,500,000 บาท/ปี
	ค้าขาย	2,230,000 บาท/ปี
	รับจ้าง	2,350,000 บาท/ปี
	งานประจำ	1,600,000 บาท/ปี
	ลูกหลานส่งให้	2,350,000 บาท/ปี

2. รายจ่าย 17,558,000 บาท/ปี

หมวดการผลิต	3,136,000 บาท/ปี
หมวดอาหาร/ยารักษาโรค	1,216,000 บาท/ปี
หมวดของใช้สิ้นเปลือง	1,126,000 บาท/ปี
หมวดการศึกษา	2,136,000 บาท/ปี
หมวดงานสังคม	1,216,000 บาท/ปี
หมวดบันเทิง	1,114,000 บาท/ปี

3. หนี้สิน 10,365,908 บาท /ปี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	3,088,323 บาท/ปี
------------------------------	------------------

ธนาคารพาณิชย์	2,800,000 บาท/ปี
สหกรณ์	2,084,333 บาท/ปี
กลุ่มองค์กร	98,354 บาท/ปี
หนี้นอกระบบ/นายทุน	2,098,333 บาท/ปี
บริษัทธุรกิจด้านการเงิน	98,333 บาท/ปี
อื่น ๆ	98,241 บาท/ปี

ทุนชุมชน

1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สภาพดิน	ดินเค็ม
แหล่งน้ำ	แหล่งน้ำขนาดเล็กไม่พอใช้
ป่าชุมชน	หนองป่าแก้ว เป็นป่าชุมชนเสื่อมโทรม
แร่ธาตุ	หินแร่โปรแตส/หินเกลือ
สัตว์ป่า	จำพวกนก
พืชพรรณ/สมุนไพร	พืชผักพื้นบ้าน

2. ทุนทางปัญญา (ผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน)

แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน

1. นายอ่อนจันทร์ แสนอ่อน ที่อยู่ บ้านเลขที่ 171

ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

นายเสรี ช่างถมที่อยู่ บ้านเลขที่ 45

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า

1. นายจันทร์ ปาสาระเต (ช่างก่อสร้าง) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 14

2. นายสุวรรณ ชัยบุญมี (จักสาน) ที่อยู่ บ้านเลขที่ 138

ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี

1. นายชัยมิเชฐ จันทะเบี้ยว ที่อยู่ บ้านเลขที่ 59

2. นายแสวง ก้านจักร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 227

3. นายสำรอง ช่างถม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 44

ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร

นายสำรอง ช่างถม ที่อยู่ บ้านเลขที่ 44

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

นายคุณ คำคุณ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 305

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

นายแสวง ก้านจักร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 227

3. ทูตทางสังคม (กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถานประกอบการและบริการสาธารณะ)

กลุ่มอาชีพ 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

องค์กร สถานประกอบการและบริการสาธารณะ

หอกระจายข่าวที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

ภาคผนวก ง.

ภาพกิจกรรมกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเหล่าหลวง

ภาพที่ 1 ขั้นตอนที่ 1 เตรียมพื้นที่วิจัยและนักวิจัยชุมชน

ภาพที่ 2 ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีที่ 1 เปิดโลกแห่งการเรียนรู้

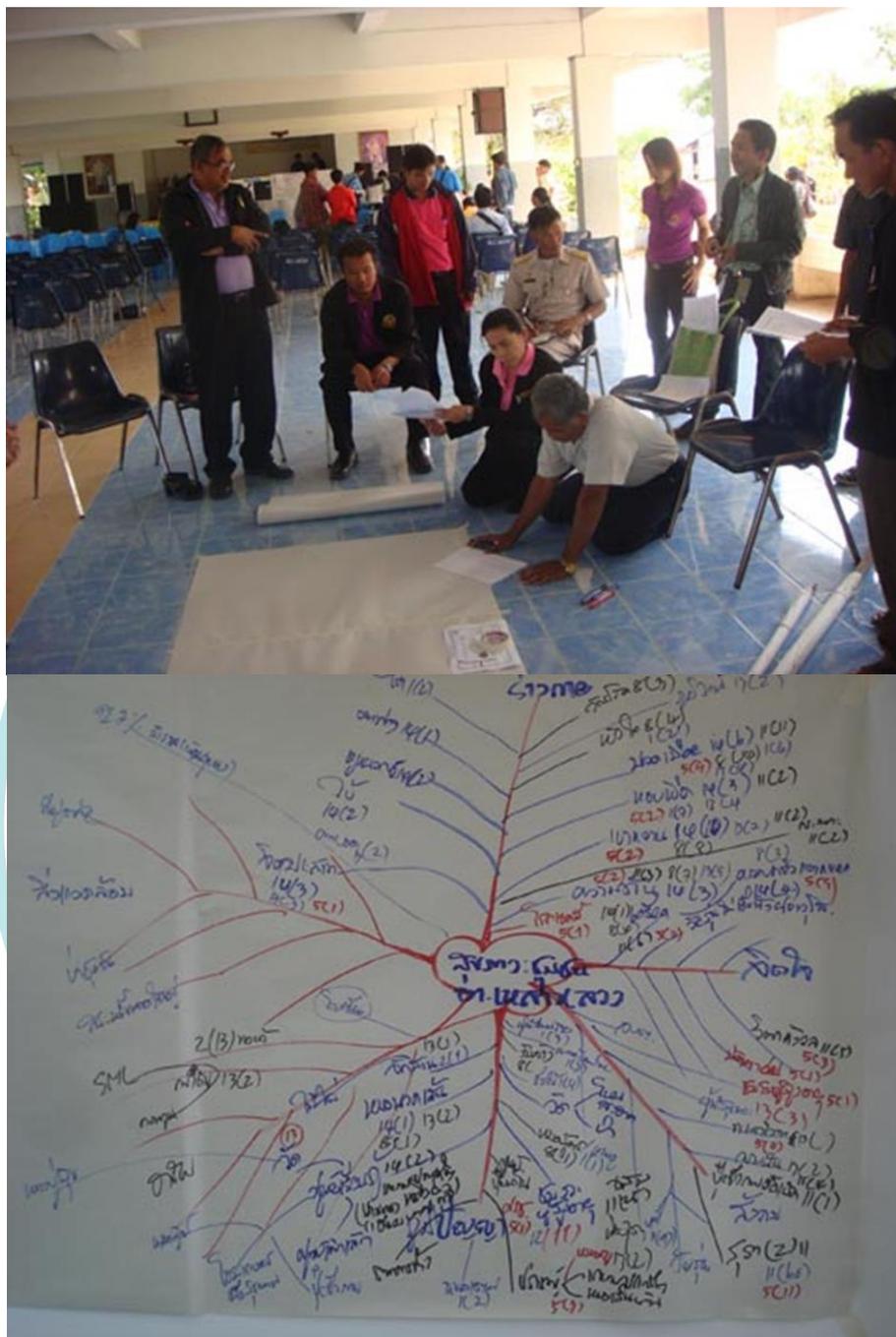
ภาพที่ 3 ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีที่ 2 เรียนรู้ข้อมูลชุมชน

ภาพที่ 4 ศึกษาดูงาน กลุ่มเกษตรกรยั่งยืน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

ภาพที่ 5 ศึกษาดูงาน กลุ่มโรงสีชุมชน ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

ภาพที่ 6 ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

ภาพที่ 7 ขั้นตอนที่ 5 จัดเวทีที่ 4 กำหนดทางเลือก

ภาพที่ 8 ขั้นตอนที่ 6 จัดเวทีที่ 5 นำแผนหมู่บ้านเข้าสู่ระดับตำบล

ภาพที่ 9 ขั้นตอนที่ 7 จัดเวทีที่ 6 การทำประชาพิจารณ์แผน

ประวัติผู้เขียน

1. ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ ร้อยคำรวจโทไพฑูรย์ นามสกุล ทะวะลัย

เกิด วันที่ 15 ธันวาคม 2498 อายุ 60 ปี สถานภาพ สมรส ศาสนา พุทธ

2. ที่อยู่ปัจจุบัน

เลขที่ 10 หมู่ที่ 2 ตำบล เหล่าหลวง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด

รหัสไปรษณีย์ 45150 โทรศัพท์มือถือ 089-861-1331

E-mail: paitoont@life.ac.th, paitoontawalai@gmail.com

3. สถานที่ทำงานปัจจุบัน

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนร้อยเอ็ด

เลขที่ 208 หมู่ที่ 2 ตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

รหัสไปรษณีย์ 45150 โทรศัพท์ 098-097-8696 โทรสาร - E-mail: roiet@life.ac.th

4. ประวัติการศึกษา

การศึกษาระดับประกาศนียบัตร

ประกาศนียบัตรโรงเรียนตำรวจนครบาล กองบัญชาการศึกษา กรมตำรวจ
ปี 2517

ประกาศนียบัตรการศึกษา วิทยาลัยครูจันทร์เกษม ปี 2520

การศึกษาระดับปริญญาตรี

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปี 2552

การศึกษาระดับปริญญาโท

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ปี 2558